

«Ey yer ve göklerin Hükümrarı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden korusun!»
— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

SAYI : 4

MAYIS • HAZİRAN • TEMMUZ

1965

İÇİNDEKİLER

Kuzey Kafkasya'nın Kurtuluşu	
Birleşik Kafkasya	1
Ve O Mayıs Sabahı (Şiir)	
Rezzan Dincer	2
Yeşil Mayıs	
Fsimaho Kosok	3
Milliyetçi Cephe	
Kadircan Kafı	8
1858 - 1865 Yıllarında Kuzey Kafkasyalıların Tür-	
kiye'ye Göçleri	
Barasbi Baytugan	11
Kuzey Kafkasya	
Ramazan Karça	15
Muhammed Emin	
A. Canbek Havjoko	19
Adige (Şiir)	
Aysel Kurtuluş	26
Komünist Açısından Kıbrıs	
Dr. Fethi Tevetioğlu	27
Milletsiz Cumhuriyetler	
Dr. Bahaeddin Hamitoğlu	29
İnsanlık Mahkemesi	
Osman Çelik	31
İmam Mansur	
Bekir Demirel	34
Bu Topraklar Bızımdı (Şiir)	
Asım Boran	40
Kafkas'ına	
Güšan Boğatır	41
K. Kafkasya İstiklali ve Türkiye Matbuatı (1918)	
A. Hazer Hızal	42
Samsun İlinde Kuzey Kafkasya Muhacirleri	
Sefer E. Berzeg	45
40 Milyon Müslüman Türk	
Ziyaeddin Babakurban	48
Ahmet Avar'la Bir Mülakat	
Mustafa Beştoy	49
11 Mayıs Anıldı	
Seyfi Şahin	52
İsa Yusuf Alptekin ile Konuştuk	
Y. N. Karaçaylı	55
O Ülkenin Kaderi (Şiir)	
Selâhattin Kutlu	57
Büyük Şamil (Şiir)	
Yücel İpek	59
Bibliyografya	
Yaşar Şengün, Musa Ramazan	60
Muhtelif Haberler	62
Okuyucularımızın Dikkatine	64
Bize Gelenler	

**Birleşik
KAFKASYA**
Üç aylık dergi

★

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

★

Yazı İşleri Müdürü :
Mustafa BEŞTOY

★

Her türlü haberleşme ve
havale adresi :

P.K. 34
Fatih — İstanbul

★

İdare :
Akdeniz Caddesi No. 15
Fatih — İstanbul

★

Fiatı : 250 kuruş

Abone şartları :

Yurt içi : 10 TL.
Almanya (uçak) : 7 DM.
Amerika (uçak) : 3 \$

Diğer ülkelere posta
ücreti ilâve edilir.

★

Dergideki yazılar kaynak
gösterilmek suretiyle
alınabilir.

★

Dizilip basıldığı yer :
Çınar Matbaası
Cağaloğlu — İstanbul
Basıldığı tarih : 29.5.1963

BİZE GELENLER

AL — AHA' = KARDAŞLIK — Aylık edebiyat dergisi; yıl: 4, Sayı: 9, Ocak 1965 ve 10, Şubat 1965. Arapça — Türkçe olarak neşredilmektedir. Adres: Türkmen Kardeşlik Cemiyeti, Nadi AL — Aha' al Türkmeni, İvaziye — Bağdad, IRAK.

TÜRK YURDU — Felsefe, İlahiyat, Sosyoloji, Tarih, Hukuk, İktisat, Psikoloji, Pedagoji, Maarif, Fen — Tıp, Dil Edebiyat, San'at Aile, Neşriyat, Haberler... konularını inceleyen aylık dergi. Sahibi: Hamdullah Suphi TANRIÖVER, Umumi neşriyat md: Dr. Fethi Erden. IV. Cilde ait: 1, 2, 3, 4 (Ocak, Şubat, Mart, Nisan) 1965 numaralı sayılar. Büyük boy 54 sahife, fiyatı: 150 kuruş. Adres: Meşelik Sk. Ferah Ap. Taksim — İstanbul.

MİLLİ TÜRKİSTAN — Milli Türkistan Birlik Komitasının Türkistan milli istiklali için uğraşıcı mecmuası. Çıkarıcı ve başmuharriri: V. KAJUM - HAN. yıl: 12 (23), Sayı: 106 A, Ocak — Şubat 1965. Adres: P. O. Box 2112 Düsseldorf — GERMANY.

İSLÂMİN İLK EMRİ OKU — Dini, içtimai, edebi aylık mecmua. Sahibi: Türkiye İmam — Hatip Okulları Mezunları Cemiyeti adına Mustafa ATEŞ. Yazı İşleri Md: Süleyman Özkafa. 26 Sahife, 100 kuruş. Adres: P.K. 105 — KONYA.

DOĞU TÜRKİSTAN GÖÇMENLER CEMİYETİ HABERLER BÜLTENİ — Sayı: 3, Ocak 1965. Adres: Babıâli Cad. No. 19/7, Çağaloğlu — İstanbul.

MUSİKİ MECMUASI — Çok sesli Türk musiksini tek dergisi. Yıl: 17, No: 205, Mart 1965. Sahibi ve Yazı İşleri Md. İleri Türk Musikisi Konservatuvarı Derneği adına Etem ÜNGÖR. 32 sahife, 200 kuruş. Adres: P.K. 666 İstanbul.

EMEL — İki aylık Fikir — Kültür dergisi. Sahibi: İsmail Otur, Yazı İşleri Md. Ferit Erdem Boray. Yıl: 5, Sayı: 26, Ocak — Şubat 1965. 64 sahife, yıllık aboneli: 12 TL. Üniversite öğrencilerine: 6 TL. Adres: Ankara Cad. No. 54, İSTANBUL.

AZERBAYCAN — Aylık Kültür dergisi, yıl: 13, Sayı: 7 - 8 - 9 (151 — 152 — 153) Ekim, Kasım, Aralık 1964. Çıkarıcı Azerbaycan Kültür Derneği. Mes'ul Md: Dr. Ahmet Yaşat. 32 sahife, 250 kuruş Adres: P.K. 165 — ANKARA.

YEŞİLAY — Aylık Kültür ve sağlık dergisi, Sayı: 381, Mart 1965. Sahibi: Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi adına Genel Başkan: Doç. Dr. Ayhan SONGAR. Yazı İşleri Md: Dr. Engin Nomer. 26 sahife, 100 kuruş. Adres: Nuruosmaniye Cad. No 171 Çağaloğlu — İSTANBUL.

AZERBAYCAN GENÇLİK DERNEĞİ AYLIK BÜLTENİ — Sayı: 12, Mart 1965 Yayın sorumlusu: İldeniz Kurtulan. Adres: Aydınsaray, No 87, Beyazıt — İstanbul.

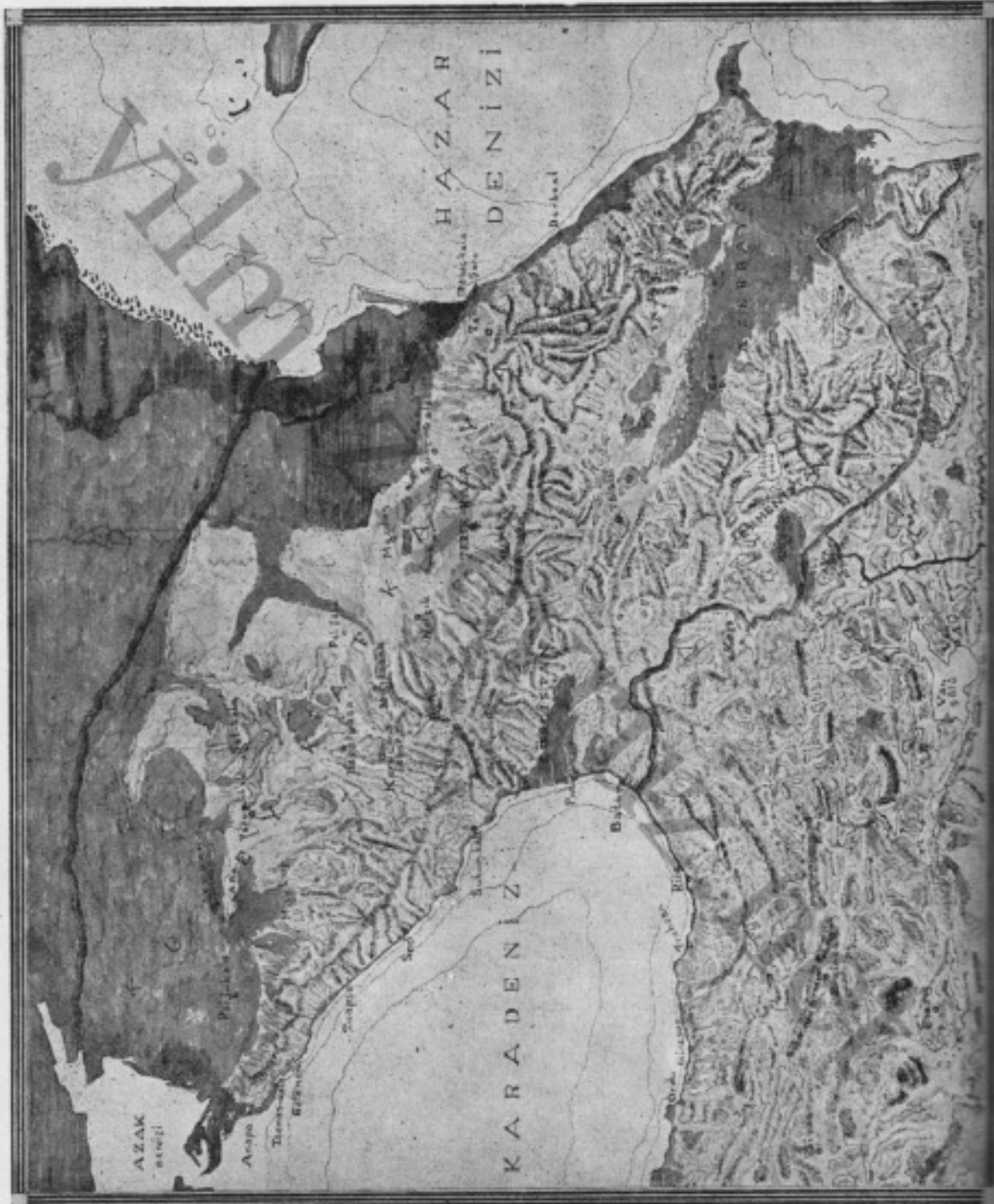
YENİ SES — Günlük gazete, adres: Bankalar Cad. No 47/A SAMSUN.

Manâda Maddede MİZAN — Aylık içtimai — mizahi milliyetçi gazete. Yıl: 1, Sayı: 1. Sahibi: Kemal Müminoğlu, Mesul Md: Şükrü Akgürbüz. Adres: Sivas Cad. No: 12, MALATYA.

SALİHLİ TÜRKİSTANLILAR KÜLTÜR ve YARDIMLAŞMA DERNEĞİ SE-NELİK FAALİYETİ — Hazırlayan: Hasan Oraltay, Karınca Matbaası 1963 İZMİR, fiyatı: 50 kuruş.

BÜYÜK TÜRKÇÜ MAĞCAN CUMABEYOĞLU — Yazan: Hasan ORALTAY, Karınca Matbaacılık Koll. Şti, İZMİR.

Her iki eserin isteme adresi: Türkistanlılar Kültür ve Yardımlaşma derneği-Salihli.

Flatı 250 Kuruş

Kafkasya^{Birleşik}

Yıl: I

Mayıs - Haziran - Temmuz, 1965

Sayı : 4

Kuzey Kafkasya'nın Kurtuluşu

11. Mayıs, 1918 tarihi, Kuzey Kafkasya'nın milli kurtuluş günüdür. 1859 Günü felâketinden 1917 Rus İhtilâline kadar 58 yıl aralıksız devam eden hazine bir esaret devresinden sonra kazanılan bu milli bağımsızlık, Kuzey Kafkasyalıların büyük önem taşımaktadır.

«Milli kurtuluş günü» denilince bahtiyarlıkların en yücesi gelir akla. Ama Kuzey Kafkasyalılar bu en büyük günlerini bir ihtifal atmosferi içerisinde tes'îd ederler. Çünkü onların en tabii ve insani hakları olan hürriyetleri, Dünyanın en zalim ve en kanlı imperyalizminin mümessili olan Rusya tarafından gaspedilmiştir; güzel vatanları onlara umumi bir mahpusâne haline getirilmiştir. Milli ruh ve hürriyet duygularının kurutulması için akla gelen her türlü den'ilik yapılmıştır. Ama «Ne mümkün, zûlm ile bidâd ile imbâ-yı hürriyet/Çalış idrâki kaldır muktedirsen âdemiyedden» şîarları onların ruhlarından silinmemiş, bilâkis güç bulmuş, kuvvet bulmuştur. Zira Kuzey Kafkasyalıların vatan sevgisi, millet sevgisi, hürriyet duygusu, baharlarda yağmurların yağması ile yeşeren, yazın güneşin vurmasıyla sararan çimenler gibi gelip geçici bir özentinin ifadesi değil; kaynağını toprak ananın en derinliklerinden alan asırdide çınarlar gibi köklü, kudretli ve cesim bir iman cevherinin ifadesidir. Atalarının şehit kemikleri o tapraklarda bulun-dukça, büyük vatan evlâdları İmam Mansur, İmam Şamîl, Muhammed Emin... gibi milli başbuğların isimleri zihinlerde yer ettikçe, ve nihayet Tanrı'nın en cömertçe bahşettiği vatan sevgisi ruhları besledikçe, onların hürriyet istekleri ve bağımsızlık ülküleri hiç bir zaman ölmeyecektir.

1920'den beri sürüp gelen milli kıyamlar, dökülen namütenahi kanlar, çekilen cefalar ve katlanan ıstıraplar boşuna değildir. Bu fiiller bir ülkü, bütün lüğünün, bir iman bütünlüğünün ifadesidir.

Kuzey Kafkasyalılar 11. Mayıs 1918'de müstevlilerin vatanlarından çekilip gittiğini nasıl gördüler ve bu muîlu anı nasıl yaşadılarsa; yakın bir gelecekte yine aynı bahtiyarlığa erişecekler ve vatanlarının hür havasını teneffüs edeceklerdir. Zira zûlmederek, kan dökerek inşa edilen bu bina; cebir ve terörle korunan bu «bozuk düzen» ebedi olamaz.

Birleşik KAFKASYA

VE O MAYIS SABAHI

At üstünde gururla heykelleşip tunçlaşan,
Bakışı alev alev hürriyet aşkı taşan,
Yıldırımla sarmaşıp şimşekle kucaklaşan,
Bir dağlıydı yıllarca Kafkasya'da savaşan.

Diyordu ki ben varım ve elbet olacağım,
Dağuma göz koyanın canını alacağım,
Hür bir vatan üstünde dalgalansın sancağım,
Kafkasya benim yurdum, onu koruyacağım.

Dikdi başı dağının pervasızdı cesurdu,
O aslan pençesiyle düşmana vurdu vurdu,
Hürriyet ve istiklâl, yoksa ölüm diyordu,
Rüzgârla kanatlanmış coşkun savaşıyordu.

Ve o mayıs sabahı başlar Allah'a kalktı,
Gözler ümitle şevkle yükselen güne baktı,
Ufukda dalgalanan egemen bir bayraktı,
Dağları aydınlatan müjdecî bir şafaktır.

Hürdü artık dağının o mukaddes vatanı
Yıllarca çarpışmıştı görmek için bu anı,
Kovmuştu toprağından o imansız düşmanı
İstiklâl güneşinde ısınacaktı kanı.

Tatmak onun hakkıydı bu zevki ilelebed,
Dolmalıydı şen göğsü hür rüzgârlarla elbet,
İstiklâl ne güzel şey, ne güzel şey hürriyet,
Ona kavuşmak için can vermişti bir millet.

Rezzan DİNCER

Yeşil Mayıs

Yazan : Pşimaho KOSOK
(Şimali Kafkasya Cumhuriyeti
sabık devlet reisi)

MAYIS ayı hayatîyet ayıdır. Mevcudatın çoğunda baharda bir canlanma başlar. Bu mevsimde her şeyden güzellik, yeşillik, çiçek ve koku fışkırır. Hoş bir tesadüf eseri, Kafkas milletleri uzun bir esaretten sonra bu ayda yeniden istiklallerine kavuştular.

Kafkasya hakikaten güzellik meşheridir. Fakat türlü fecaatlere sahne olmaktan kendini kurtarıyor. Tanınmış Kafkasyalog Baron Uslar, 40 sene evvel demişti ki, «Kafkasya hakkında bütün dünyada ve her lisanda o kadar çok eser yazılmıştır ki, bu yazılar bir araya toplansa bir dağ olur. Buna rağmen Kafkasya'ya ait daha çok şey yazılabilir.»

Bu doğrudur. Başkalarıyla bizim alâkalanmamızdan çok daha fazla yabancılar bizimle meşgul oldular. Bu bir kültür tefevvuku demektir. Bütün felâketler de bundan doğmaktadır. Kültür şahısları için olduğu kadar cemiyetler için de esastır. Bilgisiz fertler nasıl benliklerini kıymetlendiremezlerse, kültürden mahrum milletlerin de dünya dediğimiz bu varlıkta ruhları hayalden ibarettir. Mevcudiyetlerinden ne kendileri ne de başkaları istifade eder. Geldikleri gibi giderler. Bu itibarla ben şahsen kültür bakımından yapılacak her hareketi bereket sayarım.

11 Mayıs münasebetiyle ve bu davanın bir hâdimi sıfatıyla istiklâl mücadelesi hakkında bildiklerimi bir makale hacmine sığdırmak mümkün değildir. Zira mevzu büyüktür. Bu yüzden bu mevzuda muhterem okuyucularımın beraber bir ekspres seyahatı yapmaktan başka çare yoktur.

Rusya'nın ciddi olarak Kafkasya'ya tasallutu 18. asırla başlar. Birbirini ta-

Pşimaho Kosok

kip eden akınlardan sonra şarkın demir kapısını bizzat zorlayıp açmak için Deli Petronun Kafkasya'ya geldiğini gördük. Dağıstanlıların şiddetli mukavemeti karşısında bu hunhar hükümdar ancak canını kurtarabildi. Fakat kaçarken Derbent anahtarını almağı unutmadı. Petersburgda istikbaline gelenlere anahtarı teşhir ederek şarka nüfuz edebilmek için Kafkasyanın istilâsını vasiyet etti.

Birinci Petronun izinden giden İkinci Katerina da Kafkasya'yı ihmal etmek istemedi. Fakat onun yaptığı bütün teşebbüsler hüsrarla neticelendi. Bundan son-

ra ruslar, ne pahasına olursa olsun Kafkasyayı ele geçirmeyi kendilerine gaye edindiler. Dünya çapında bir vakıa olan ve 75 yıl devam eden Kafkasya harpleri böyle başlar. Başında General Suvorof olmak üzere nice rus askeri şöhretler birbirini takip ederek bize kadar geldiler. Şimali Kafkasya'da onları karşılayan nice değerli kumandanlar yetişti. Ulu İmam Şamil bunların sonuncusudur. Yaptığı 25 yıllık müdafaa bu harplerin en azametlisi ve en korkuncudur. İmamın esaret tarihi olan 26/Ağustos/1859 u takip eden devrelerde onun kahraman naibi Mehmet Emin ve Hacı Duğuş Berzegle Kuşug Hacı Giray Kuban'da savaşa devam ettiler. Fahiş rus üstünlüğü karşısında bu batı müdafaaı da 21/Mayıs/1864 tarihinde sona erdi.

Senelerce gösterilen kahramanlıklar ve katlanılan fedakârlıklara karşılık istiklâlimizi kurtarmanın acaba bir çaresi yok mu idi? Bence bu işte en büyük âmil hasmın ezici üstünlüğü olmuştur. Mamafih asri kültür bakımından hazırlıklı olsaydık bizi saran tehlikenin azametini takdir eder, yetişen bu büyük önderlerin etrafında birleşmesini bilir ve harici faktörlerden davamız lehinde azami istifade etme çaresini bulurduk. Maalesef Kafkas tarihi bu vecheden büyük hatalarla doludur.

Birinci Dünya Savaşının Rusya he-sabına mukadder akıbeti ihtilâldi. Nitekim Çarlık idaresi 2/Mart/1917 de çürümüş bir ağaç gibi kökünden yıkıldı. Hürriyete susamış diğer milletler gibi Kafkasyalılar da bütün varlıklarıyla bu fırsattan istifadeye koyuldular. Mart ve nisan ayları nispeten sükûnet içinde geçti. Herkes mayısta yapılacak kurultayın hazırlığı ile meşguldü. Bu toplantıya Karadenizden Hazar Denizine kadar Şimali Kafkasyalı bütün kabilelerin mümessilleri çağrıldı.

Millî mücadele tarihimizde ilk defadır ki, böyle şümullü bir kurultay teşekkül ediyordu. Vladikafkas'da tiyatro binasında 500 resmî mümessil vardı. Kardeş Azarbaycan'dan ve dost Gürcistan'dan bir çok misafir heyetler geldiler.

Komisyonlar ve umumi heyetin gündemindeki bütün meseleler karara bağlandıktan sonra içtimanın beşinci günü Dağıstan mümessillerinden ak sakallı ve nurani yüzlü Süleyman Hacı kurultaya hitaben:

«Bu beş gün zarfında yapılan müzakereler ve verilen kararların bizi, memleketimizi hürriyete ve refaha kavuşturması için büyük Allaha dua edelim. Birliğimizin ve kardeşliğimizin bugünden sonra devam etmesi ve ebedileşmesi için and içelim.» dedi. Bunun üzerine bütün hazırun ayağa kalktılar ve yüksek sesle yemin ettiler.

Bu unutulur bir gün değildi. Yüzden fazla ak sakallı ihtiyar bilgin Kur'anı öpüyorlar, ağhyarak kucaklaşıyorlardı. Böylelikle 1917 yılı sonu ve 1918 yılı başlangıcı olan bir kış mevsimi baştan başa heyecan içinde geçti. Baharla beraber tehlike, bizi iki taraflı olmak üzere sarmağa başladı. Bir taraftan Leninin yakın arkadaşı Celâl Korkmaz iblisane bir plânla vatani komünist ağına çekmek ve dahilde kardeş harbi hazırlamak üzere Astrahan yolu ile gelirken diğer taraftan mürteci beyaz generaller garibe Kafkasya topraklarını, Kuban boyu, Maykop ve hadıcı petrol sanayini ve Karacayı ele geçirmeğe çalışıyorlardı. Korkmazof kısmen muvaffak oldu; bizde beşinci kol vazifesini gören bir teşkilât kurdu. Daha fazla din adamları arasında komünistlikle şeriatın birbirlerine muhalefet etmediklerini ileri sürmek suretiyle nifak yarattı. Ali Hacı Dağıstanda, Nazır Efendi Kabardiyada ellerinde yeşil bayrak bu sözlere kapılmış halkı tahrik ediyorlar ve neticede millî cepheyi felce uğratiyorlardı. Ayrıca halk arasında bu beşinci kol başka bir maske altında iş görüyor; çarların zorla alıp kazaklara verdikleri millî toprakları tekrar kendilerine iade etmek üzere var kuvvetleriyle bu halka yardım edeceklerini ileri sürüyorlardı. Temiz milliyetçi olan bu insanlar bolşeviklerin ne olduğunu bilmiyordu. Onun için «Şeytan ile birleşmek pahasına da olsa kazaklara karşı yürümek arzusu vardı. Burada bu şiar

Ayaktaki'ler (Soldan): Haydar Bammat, S. Gabi, Pşimaho Kosok. Oturanlar: A. Mutuş, A. G. Datti, İbrahim Haydaroglu. Ön planda: Ali Han Kantemir.

altında mollalar, Arslan Şeripolar, Abbas Efendiler ve emsali bir çok zevat yok yere bolşeviklere alet oldular.

Merkezî Komitenin bu suretle durumu cidden ağırlaşmış oldu. Komite bu tahrikat ve tazyiklere tutunabilmek için harici, samimi bir yardıma muhtaçtı. Bunu da Türklerden başkası yapamazdı. Bundan dolayı Merkezî Komite Şimali Kafkas namına Türklerle temasa geçmek üzere Abdülmecit Çermoy, Mehmet Kadı ve Haydar Bammat'ı Trabzona gönderdi. Orada diğer Kafkas milletleri mümessilleriyle Türkiye namına bir heyet zaten müzakere halinde idiler.

Bu heyetler Kafkas milletlerini temsil etmekle beraber, ortada istiklallerini ilan etmiş devletler yoktu. Türkiye ile yapılan kısa bir temastan sonra dört Kafkas Cumhuriyeti resmen istiklalleri

ni ilan ettiler. Bu tarihi bir vakiadır. 11 Mayıs 1918 tarihi Şimali Kafkas Cumhuriyetinin istiklalinin ilan ettiği gündür.

Bu karar millî müeyyidesini «Andis» de toplanan ikinci kurultaydan alır.

Bunu müteakip mürahhas heyetimiz müstakil Şimali Kafkas Devleti mümessilleri sıfatıyla müzakerede bulunmak üzere İstanbul'a hareket ettiler; Osmanlı İmparatorluk Hükûmetiyle bir dostluk ve yardımlaşma muahedesi imzaladılar. Bu anlaşmada Babıâli, bize yardım etmeyi kabul etmişti. Fakat bize bu yardım maalesef tehirle gelebildi.

Kızılar, şimali Volga yolu ile Dağıstan sahillerine müsellâh kuvvetler göndermeğe başladılar. Bunların hedefi muvasala yollarını tutmak suretiyle Türkiye ile olan anlaşmayı engellemekti.

Başlarında koyu mavi fesler vardı.

Gelecek kırmızı fesliler yerine Lenin tarafından gönderilmiş islâm yardımcılarını olarak kendilerini takdim ediyorlardı. Fakat Dağıstan halkı bunlara inanmıyor ve kendileriyle mücadeleye atılıyorlardı. Bu arada beyaz ruslar da boş durmak istemediler. Az bir fasıla ile cenuptan general Biçrahofun kumandasında on iki bin mütevaciz bir rus-kazak kuvveti Hazer sahillerini takiben Şimali Kafkas arazisine girdiler. Bu suretle muhtelif renkte iki rus harekâtı adeta birbirleriyle yarış halinde topraklarımıza saldırıyorlardı. Nihayet Ekim ayı ortalarına doğru 15 nej Türk fırkası geldi. Bu fırkaya Merhum Albay Süleyman İzzed kumanda ediyordu. Fırka Erkânıharbi Yarbay İsmail Berkok idi. Muzaffer Tuğsavul, Timur Kuban gibi bir çok elemanlar bunlara refakatediyordu. Bütün müslüman kuvvetlerin başkomutanlığını Merhum Yusuf İzzed Paşa yapıyordu. İki hükûmet arasındaki anlaşmaya göre, bu kuvvetler Şimali Kafkas ordusunu kuracaklardı. Fakat buna vakit bulamadan beyaz ve kızıl ruslarla karşılaştılar. Derbend'de, Petrovskta şiddetli muharebeler giriştiler. Türk askerinin dünyaca müsellem cesaretini teyyid eden yeni yeni kahramanlıklar yaratıldı.

Biz hiç bir zaman bu aziz kardeşlerimizin yardımlarını ve Şimali Kafkas topraklarında şehit düşen Mehmetçiklerimizin mukaddes hâtıralarını unutmayacağız. Kasımın ortasında acı bir haber alındı. Antant kuvvetleri İstanbulu işgal ettiler. Türkiye hükûmeti itilâf devletlerinin talebi üzerine Kafkasyadaki kuvvetlerini geri çağırdı. Bu bizi ağır duruma soktu. Esaslı bir hazırlık yapmağa vakit olmamıştı. Yine Şimali Kafkas yitim kalmış demektir. Kasımın sonunda İngiliz kuvvetleri Baküye girdiler. Başlarında bulunan general Tomson, Şimali Kafkasyanın hürriyet ve istiklâli Paris Sulh Konferansında alınacak kati karara kadar tanıdığını bildirdi. Yeni durum üzerine merhum Azdülmecid Çermoy, hükûmeti istifa etti ve millî meclisin tasvibiyle yeni hükûmeti kurmak vazifesi bana tevdi edildi. Paris, Sulh Konferan-

si aralık ayının sonunda toplanacağına göre millî davamızı bu konfebransta müdafaa etmek üzere bir heyetimizin Parise gitmesi zaruret halini aldı. Bunun üzerine kıymetli arkadaşlarımızdan Abdülmecid Çermoy, İbrahim Haydar ve Doktor Hasan Hazrak'dan müteşekkil bir heyeti mürahase hükûmet namına izam edildi. Dış bakanımız Haydar Bammât o sıralarda Avrupada bulunuyordu. Bu heyete iltihak etmesi kendisine tebliğ edildi.

Paris Sulh Konferansında karar almağa vakit kalmadan ruslar Kafkas davasını felce uğratmak için bütün kuvvetleriyle Şimali Kafkasya'ya yüklediler. Kuzeyden kızıl, kuzey-batıdan beyazlar, içerde de beşinci kol hareket halinde idi. Geniş topraklarımız üzerinde koloni halinde yerleştirilen Rus ve Kazak köylüleri düşmanın bu harekâtını teşvil ediyorlardı. Buna karşı koymak için elde teşkilatlanmış muntazam askerî birliklerimiz pek azdı. Milleti seferber etmek suretiyle mücadeleye atılmaktan başka çare kalmıyordu. Buna baş vurduk ve bizim için hayati bir ehemmiyet arz eden (Grozni) petrol sahasını bolşeviklerden temizlemek suretiyle işe başladık. Hoşgeldi, Berdikel ve Çeçen evvel'i düşmandan kurtardık. (Aldı) petrol kuyularını 21 Ocak 1918 de ele geçirdik. Kızıl kuvvetleri ezmiş gibiydik. Tam bu sırada üzerimize General Denikin kuvvetleri bir koldan General Geyman'ın emrinde İngiliz arazisine taaruz etti. Diğer koldan da General Şatilof kumandasındaki kuvvetler Sunc yolunda tahşit eden kuvvetlerimize karşı vaziyet aldılar.

General Lahof ile iki hafta devam eden müzakerede hükûmetim, vaktiyle General Kornilof ve General Aleksiye ile yapılan anlaşmaya dayanarak, beyaz kuvvetlerin Şimali Kafkas arazisinden çekilmelerini istedi. Fakat General Denikin takibi karşısında müzakereler inkıta uğradı. Bolşevizme hasım iki kuvvet arasında şiddetli muharebeler başladı. Elde mevcut kütalarla bizi ezemeyeceğini anhyon Denikin, nisan 1919 da bolşeviklere karşı mücadele eden en kuvvetli iki

Arka plânda sağdan sola: Pşimaho Kosok, İsmail Kırımşamhal, Gülcan Kırımşamhal (Tevetoğlu), Ön plânda sağdan sola: Nefiset Kosok, Fatma Kırımşamhal (Haydaroğlu), Nefiset Hanımın yaldeleri ve Altunçaç Kırımşamhal.

kolordusunu Voronej'den alarak Kafkas cephesini zorlamağa başladı. Denikin'in kendi tabiriyle «aynı bahar ve yaz Şimali Kafkasya kaynakayan bir kazana dönmüş-tü.» Denikin'in bizi ezmek için mevcut kuvvetlerinin üçte birini Şimali Kafkasya Cumhuriyeti Hükümetine karşı kullanması yalnız bizim değil, kendisi için de bir felâket idi.

İngiliz işgal kuvvetlerinin general Denikini desteklemesi üzerine artık hazır lıksız ve parasız daha fazla mukavemet etmek bizim için imkânsız bir hale geldi. Denikin topraklarımızı tahliyeğe yanaşmıyordu. B u müstevililer memleketimizi işgal edip dururken kendileriyle anlaşmaya gitmek yalnız Şimali Kafkasya'yı değil, bütün kaskas davasını tehlikeye koyabiliirdi. Bu itibarla yapılan teşvikata uyarak böyle bir mesuliyeti tekabül etmek başında bulunduğum hükû-

met için imkânsızdı. Bundan dolayı istifaya karar verdim. Belki bir anlaşma zemini bulunur ümidiyle millî meclis tarafından General Mikâil Halil, hükümeti teşkile memur edildi. Beni istihlaf eden bu hükümetin de anlaşma teşebbüsü müspet bir netice vermedi. Bunun üzerine yeni başvekil teslimiyet yoluna gitti. Bu hal umumi bir infial uyandırdı. Bolşevikler bundan âzami istifade etmek yolunu buldular. General Denikin bizimle meşgul oladursun; bolşevikler, doğuda Amiral Kolçakı, kuzeyde General Yudenici mağlûbiyete uğrattılar. Polonya ile sulha gittiler. Serbest kalan kuvvetleriyle güneye teveccüh etmek suretiyle General Denikini Kırımıa ilticaya mecbur kıldılar. Bolşevikler bundan sonra taze iki birlikle ve 11. kolordularıyla Şimali Kafkasyaya saldırdılar. Dağıstan'a kadar kolaylıkla ilerlediler. Fakat buna karşı

BİR ANMA GÜNÜNDE:

Milliyetçi Cephe...

Kadircan KAFLI

GEÇEN 4 nisan 1965 pazar günü Ankara'da Türk Ocağı konferans salonunda merhum Mustafa Zihni Hızaloğlu'yu andık.

Salonu milliyetçi halk, milliyetçi fikir adamları, Sarıat adamları, merhumun dostları ve yakınları doldurmuşlardı.

Mustafa Zihni Hızaloğlu geçen sene tipili bir hayada uçağı kazaya uğrayarak genç yaşında ölmüştü.

Ona «Şehid Hızaloğlu» demek gerekir, çünkü büyük ve benzersiz derecede mükemmel insan olan İslâm Peygamberi Hz. Muhammed kazâ kurbanlarının şehid sayıldıklarını buyurmuştur. Kaldı ki Hızaloğlu cesur bir Türk ve İslâm mücahidiydi; kırkbeş senelik ömründe Türk ve İslâm ülküsü uğruna çok fedakârca ve feragatla çalışmıştı. Onun anma töreninin Türk varlığının ve milliyetçiliğinin

Dağıstan tekrar harekete geçmekte gecikmedi. Ağustas ortalarında cenuptan Ulu Şamilin torunu genç Sait Şamil Kafkasya'ya geldi ve bu mücadelenin idaresini eline aldı. Bu isyan harekâtı 9 aydan fazla devam etti. Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan bolşevikler tarafından istilâ edildikten sonra Şimali Kafkasya'da yapılacak münferit mukavemetten memleket hesabına hiç bir fayda beklenemezdi. Bunun üzerine Dağıstan ve Çeçenistan'da harekâtı idare edenler ister istemez çekilmek zorunda kaldılar. Kafkasya'da kızıl idare bu suretle teessüs etti.

45 yıllık bu ikinci istilâ devresinde Şimali Kafkaslı kabilelerin çektikleri ızdırıp büyüktür. Bundan dolayı burada bunların üzerinde durmak istemem. Bu faciayı tarih, muhakkaktır ki, tafsilâtiyle kaydedecektir. Ancak Ruslar tarafından irtikâp edilen cinayetlerden iki mühim vak'a vardır ki, bunlara işaret edilmeden geçilemez. Biri, 1864 te Çarlar Rusyasının bir milyonu tecavüz eden bir kitleyi binlerce sene yaşadıkları atalar diyarından söküp harice, kardeş Türkiye'ye tehcir etmeleridir. Bunlar Adigelerdir. İkincisi tam 80 yıl sonra 1944 te kızıl diktatörlerin yine bir milyonu tecavüz eden bir mevcudiyeti, çoluk çocuk, genç ve ihtiyarı aynı vahşi şartlarla vatanlarından alıp, şimale, Sibiryadaki çalışma

zindanlarına, yani, ölüme sevk etmiş olmalarıdır. Bunlar Çeçen-İnguşlar, Karaylılar ve Balkarlardır.

İşin garip ve hazin tarafı, Rusyanın bunu sıkılmadan, çekinmeden uluorta medenî dünya muvacehesinde yapmış olmasıdır.

Muhterem okuyucularım; hürriyetle isticlâl her zaman fedakârlık karşılığıdır. Milletlerimiz şüphe yoktur ki, bu uğurda yapılması mümkün fedakârlığın âzamisini yaptılar.

ELBET BİR GÜN GELECEK, BU MİLLETLER MAHBESİNİN KAPILARI AÇILACAKTIR. İSTE O ZAMAN BEDBAHT HALKIMIZ DİĞER HÜR MİLLETLER TOPLULUGUNA MÜSAVİ HUKUK VE YÜKSEK BİR ŞEREFLE KATILMA İMKÂNINI BULACAKLARDIR. BEN BUNA İNANIYORUM. KAFKASYALILARIN DA BUNA İNANMASINI, BUNUN İÇİN BİRLEŞİP MEDENİ VE KÜLTÜREL YOLLARLA ÇALIŞMASINI DİLİYORUM. ALLAH MUVAFFAK ETSİN...

İdarenin notu: Yukarıya dercettiğimiz makale merhum Pşimaho Kosok'un hanımı muhterem Nefiset Kosok tarafından bize verilmiş olup, sözü geçen makale daha önce muhtelif dergilerde neşredilmiştir. Fakat önemine binaen tekrar okuyucularımıza sunmayı uygun bulduk.

kâbesi demek olan Türk Ocağının kutlu çatısı altında yapılması ayrı, önemli ve ona lâyık bir mânâ taşıyordu.

Türk Ocağının pek değerli müdürü, fikir ve ülkü adamı Lütfü İkiz arkadaşımız törenin açılış konuşmasını yapmak şerefini bana vermişti.

Geçen sene Hızaloğlu'nun ölümü üzerine «Tercüman» gazetesindeki sütunum da ona dair yayınlanan yazımın başlığını şöyle koymuştum: Milliyetçi Cephenin Büyük kaybı.»

Bunları belirttikten sonra Türkiye'yi tehdit eden tehlike üzerinde durdum, milliyetçi cephenin niçin kuvvetlendirilmesi gerektiğini şöyle açıkladım:

Son günlerde İngilterenin Magna Kartasının 750 nci yıldönümü bahanesiyle Ankara ve İstanbul Fakültelerinde Leningrad Üniversitesinden bir komünist profesör çılgınca alkışlanmış, bu alkışlar radyo ile yayınlanmıştır! Hak ve hürriyet düşmanı bir kölelik rejiminin şakşakçısı bir sahte hukuk mensubuna gerçek hukuk devletinin bulunduğu Türkiye'nin hukuk fakültelerinde, bilhassa hukukçular tarafından sevgi ve takdir gösterileri yapılması ya gaflettir yahut ihanettir, ikisi de değilse komünist propagandasıdır ve netice değişmez.

Halbuki insan hak ve hürriyetleri ve sosyal adalet 1350 sene önce İslâmın dogmasıyla teminata bağlanmıştır. O kadar ki İslâmın kaldırdığı ırk ve renk farkını bugün Amerika bile kaldıramamıştır. Hukuk Fakültesi bundan âdeta habersizdir. Asıl onu ansa ya!...

★

Gaflet içindeki bir kısım basın hattâ bir çok ilim adamları komünistleri korumakta komünizmin yayılmasına sebep olmaktadır.

Bu propagandacılar o kadar yüzüstüdürler ki, Türkiye'ye ihanet eden Türk düşmanları yararına çalışan, Türkiye aleyhinde en alçakça iftiraları yapan, hizmetine karşılık Rusyada bir müddet Aristokratlar gibi yaşadıkları sonra Kremlinin avlusuna gömülen Polonya asıllı Nazım Hik-

metoviç Verzanski'yi Türk gençliğine bir milli kahraman gibi göstermektedirler...

Habuki komünistler bilhassa iyi gelişmemiş memleketlerde sefaleti istismar eden kişilerdir. Nitekim komünist memleketlerde bu rejim yeni bir Aristokrat sınıf yaratmıştır. Tövbe eden komünist Milovan Cilâs'ın buna «yeni sınıfa dediğini bilirsiniz.

Hele bizdeki komünistler şöhrete, şehvete, viskiye ve kana susamış sefil yaratıklardır; ancak iktidarı ele geçirip devleti hırsları uğruna işletmek gayesini güden vurguncu ve kundakçı bir çete halindedirler. Zaten komünizm bir siyasi haydutluktur, başka fikirlere ve partilere hayat hakkı vermez.

★

Komünizm bir zorba zümrenin sefalet üzerinde saltanat sürmesini sağlamaktır. Nitekim komünist memleketlerde halk maddi ve manevi sefalet içindedir. Devletin ihtişamını bir zümre kendine mal etmiştir.

Bunun için komünizmin hiçbir memlekette milli irade ile kurulduğu olmamıştır; her yerde devleti zorla ele geçirmek suretiyle kurulmuştur. Komünist memleketlerde bugün bile bir serbest oy lama yapılsa yüzde doksanı evet demez.

Feza yarışması halka hizmetle asla ilgisi olmayan ve halkın sefaleti bahasına yapılan bir cambazlık yarışmasıdır.

Türk milletinin bünyesi komünizme elverişli değildir diyorlar. Evet, fakat hırstan gözleri dönmüş olan bir avuç sözde aydın ve onların aletleri devleti ele geçirince yapmayacakları yoktur. Bu ise mümkündür, nitekim Malaparte'nin de belirttiği üzere 1917 de Leningrad'da Rus komünist ihtilâlini teşkilâtî ve özel eğitim görmüş olan bin kişi başarmıştır.

★

BİZ tarih boyunca otuz kadar büyük devlet kurmuşuz: Kayıplarımızın sebebi milliyetçi olmayışımızdır. Biz ancak 1913 de Balkan bozgunu üzerine milliyetçi olmak ihtiyacını tam olarak duyduk, bil-

hassa İstiklâl Savaşında, bıçak gırtlığa dayandıktan sonra tam milliyetçi olduk. Hattâ ne acıdır ki, bizi milliyetçi olmağa aleyhimizdeki Rum ve Ermeni gibi başka milliyetteki vatandaşlarımızın yabancı milliyetçilikleri ve ihtilâlleri zorlamıştır.

Yazık ki şanlı Mustafa Kemal Atatürk'ün «ne mutlu Türküm diyene!» şeklinde kesin olarak belirttiği bu ruh daha sonra aralıksız kundaklanmıştır.

★

Türkiye ancak Türk ve Müslüman kaldığı müddetçe yaşayabilir. Halbuki Türk milletinin milli ruhunu öldürmek mânevîyatını yıkmak için en tehlikeli çalışmalar yapılmıştır, yapılmaktadır. Okullara sokulan solcu ve mânevîyatı kundaklayıcı neşriyate en geniş müsâhaha ve hattâ kolaylık gösteren Milli Eğitim Bakanlığının, milliyetçi eserleri yasakladığı görülmüştür. Geçen 26 Aralıkta bile Yeni İstiklâl Gazetesiyle Toprak ve Orhun gibi milliyetçi, mânevîyatçı gazetelerle dergilerin okullara sokulmaması için genelge yazılmıştır.

Koca bir imparatorluk kaybeden Türk milleti bugün bile her yandan onu boğma gayretleriyle karşı karşıyadır. Hâlâ vatanımızı parçalamak ve almak isteyenler pek çoktur. İçerideki «Kızıl beşinci kol» en korkunç olanıdır. Zira gayesi uğrunda her türlü ahlâksızlığı, ihaneti ve cinayeti yapar.

Türkiye komünist olursa ne olur?

Pek yakın misalleri var: Kırım gibi olur, Türkistandan beter olur. Kırım'da tek Türk kalmamıştır, Türkistana Slavlar

yerleştirilmektedir.

★

Türkiyeyi bu felâketten ancak şuurlu, hesaplı, ilim ve teknikle silâhlanan, sosyal adaleti genişleten, milletin refahını ve çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmasını sağlayan cesur ve çağdaş bir milliyetçilik kurtarabilir.

Milliyetçi cepheyi kültürde, idarede, basında, her türlü yayında ve siyasette, tam ve mükemmel olarak bir an önce geliştirmek ve kuvvetlendirmek zorundayız.

Bu maksatla zenginler ve iş adamları bilhassa milliyetçilere maddi ve mânevî yardımda bulunmalıdırlar, zira bir kıvılcık tehlikede en çok zarar edecek olanlar onlardır. Bilerek ve bilmiyerek yahut acayip düşüncelerle kıyıları himaye eden iş adamları da artık akıllarını başlarına almalıdırlar. Bilmelidirler ki, bugün besledikleri o kargalar yarın önce onların gözlerini oyacaklardır.

Din adamları, ilim adamları, bütün serbest meslek mensupları, askerler, bir karış yer ve bir liralık mal sahibi olanlar bile bu cepheye katılmalıdırlar.

Kızılar «Milliyetçi» kelimesi üzerinde de muğalata yapacaklar. Faşist, Nazist gibi lâfiaz edeceklerdir. Bizim milliyetçi cephemiz birleştirici ve toplayıcıdır. Anayasamızın belirttiği milliyetçiliktir. «Türküm!» diyen ve Türklüğü seven, Türklük için çalışan herkesin, din ve ırk farkı olmaksızın bulunduğu cephedir.

★

Komünistlerin bir parolası var: «Dünya emekçileri, birleşiniz!» derler.

Bizim de parolamız şu olmalıdır: «Çiftçi, işçi, her meslekten bütün Türk milliyetçileri, birleşiniz!»

1858 - 1865 Yıllarında Kuzey Kafkasyalıların Türkiye'ye Göçleri

(Birinci sayıdan devam)

Barasbi BAYTUGAN

SÖYLEDİĞİMİZ gibi, Rusya, Kuban'ın sol sahilindeki Adige toprakları üzerindeki hukuki hakkını, Edirne muahedesine dayanarak elde etmişti. Dikkate değer şu noktayı da belirtmek gerekir ki, Karl Marks, Fredrich Engels, Lord Palmerstone'un siyasetini tenkit ederek bu müahedenin yetkisi aleyhinde şiddetli hücumlarda bulunmuşlardır. Marks, bu seriye dahil makalelerinden birinde, doğrudan doğruya şöyle yazıyordu: «... Rus hudutlarında Edirne Muahedesine dayanılarak yapılan her türlü genişleme, Büyük Britanya tarafından kabul edilmemeli ve tanınmamalıdır.»

Marks'a göre 6 Temmuz 1827'de İngiltere ile yaptığı anlaşma gereğince, Osmanlı İmparatorluğu hesabına olmak üzere kendi topraklarını genişletmemeyi taahhüt eden Rusya, Edirne Muahedesiyle bu anlaşmayı bozmuştur. Amma, bu Marks tarafından ileri sürülen tek sebep değildi. Yine Marks'a göre Osmanlı İmparatorluğu, sahip bulunmadığı bir şeyi Rusya'ya bırakamazdı. Marks şöyle yazıyordu:

«Çerkesistan, Bab-ı Âli'ye karşı oldukça bağımsız bir durumda idi. Hattâ Anapa'da Türk paşası bulunduğu sıralarda bile, Rusya sahil ticaret hususunda Çerkes ileri gelenleriyle bir takım anlaşmalar bile yapmıştı. Zira, Türkiye ticareti, resmen ancak Anapa Limanına münhasır bulunuyordu. Çerkesistan da bağımsız bir memleket olduğundan Rusya, mahalli idare kanunları, sıhhi kaideler ve gümrük talimatlarına riayete mecburdu. Tıpkı, Rus kanunlarının Tampiko için mecburi olduğu gibi...»

Bizzat Adige'ler de aynı kanaatte idiler. Onlar defalarca Rus kumandanlığına heyetler göndererek Adige toprakları üze-

rinde istihkâmlar inşası işlerine son vermelerini rica etmiş ve buna karşılık da bütün askeri harekâtı durdurmayı vadetmişlerdi. Cevap, her zamanki gibi aynı idi: «Sizler şimdi Rus Çarının tabaclarısınız ve biyât etmeniz lâzım. Bütün müzakereler de hep böylece sona ermiş oluyordu. Bu heyetlerden birisiyle yapılan görüşmelerden biri, Albay Esadze'nin kitabında şu şekilde anlatılmaktadır:

«Bu heyetlerden biri, kendi birliği ile tet-de pon Olginsk''inden Abına'ya doğru hareket eden General Malinovski'ye gelmişti. Malinovski, barışla yaşamının faydalarını sayıp döküyor ve onları biyât etmeğe iknaya çalışıyordu.

General:

— İyice biliyorsunuz ki, Sultan, sizin padişahınız, Edirne Sulh muahedesiyle heyetinizi Kuban ağzından Azız Nikola iskelesine ve Gürcistan İmereti ve Gori hudutlarına kadar olan Karadeniz kıyılarını her zaman için Rusya'ya vermiştir.

Malinovski'yi dinleyen Çerkes'lerden dermansız bir ihtiyar şu cevabı verdi:

— Sen iyi bir Generalsin! dedikten sonra, bu anda ağaca konmuş olan bir kuşu göstererek, sözüne devam etti ve «Bu iyi sözlerine karşı ben de sana her zaman için bu kuşu bağışlıyorum, al!» dedi.

İhtiyar, sağ elini göğsüne götürerek başla selâmdan sonra atına sıçradı ve iyi bir yorga yürütiyle yola koyuldu. Arkadaşları da kendisini izlemeye başladılar.

Maamafih, İmam Şamil'in tesliminden sonra şark kesiminde harbin sona ermesiyle batı kesiminde mukavemeti de tamamiyle ümitsiz bir hal almıştır. Şamil'in kasım 1859'da Rus kumandanlığı ile müzakerelere başlayan batı Adige'de

Bir Adige Çiftliği (19. asır)

ki nayıbl Mehmet Emin de durumu iyi kavramış ve anlatmıştı.

Yapılan anlaşma gereğince, Adige'ler mücadeleye son vermeği ve kendilerinin Rus Çar'ı tabaası olduklarını kabul etmişlerdi. Mehmet Emin tarafından idare edilen topraklara Rus muntika reisleri tayin edilecekti. Adige'ler «kötü niyetli» kimseleri barındırmayacaklarını ve Rus asker kaçaklarını iade edeceklerini taahhüt ediyorlardı. Buna karşılık, kendileri için de şu hakları elde etmişlerdi:

1. Dine dokunulmayacak ve mukaddes yerleri ziyaret «Hac» seyahatleri serbest olacaktı.

2. Her zaman için her türlü vergiden, askeri mükellefiyetten ve Kazak aile teşkilâtı haline getirilmekten muaf tutulacaklardı.

3. Toprakları kendi mülkiyetleri altında bulunacak ve bu toprakların her hangi bir kısmı Kazak köyü yapılmıyacaktı.

4. İdare işleri, yerli âdetlere göre yür-

rütülecek ve Rus reisler, ancak «ihanet hareketleri» görüldüğü veyahut mahalli idareyi teşkil eden reislerden şikâyet vuku bulduğu takdirde halk işlerine karışabileceklerdi.

Muahede, Rus'lar tarafından General Filipson tarafından imza edilmiş ve imzadan sonra da Mehmet Emin idareyi teslim ederek Türkiye'ye yerleşmişti. Muahedeye göre o, her hangi bir mevki ve makamda bulunamaz ve Adige'ler arasında ancak âdi bir şahıs gibi yaşayabilmirdi.

Muahede'nin müsaîf ve iyi şartları ihtiva etmiş olması hususu, ancak Çar Hükûmetinin şimdi artık kendi kuvvetine emin bir vaziyette olduğundan bu muahedeye hiç bir zaman hakkıyla riayet etmek niyetinde olmayışı ile izah edilebilir. Bu arada Kafkasya'da Kazak alayları hariç, 300 bin kişilik muazzam bir ordu toplanmıştı. Daha Kırım Harbi zamanında Kafkasya'ya Rusya'dan 4 yeni tümen sevk edilmişti. Bu tümenler,

sulh muahedesi yapıldıktan sonra bile bu yeni yerlerinde bırakılmıştı. Bu devirden bahs eden General Fadeyev («Kafkasya'dan mektupları» eserinde) şöyle yazıyordu:

«Dağlı harpleri kuvvetlerimizi oldukça meşgul ediyor ve dağılık bir hale getiriyordu. Şöyle ki, Kafkasya'yı işgal eden 280.000 kişilik ordudan Başkadık'lerde ancak 9000, Kuynukdere'de 17.000 kişilik bir kuvvet bulundurmak mecburiyeti hasıl olmuştu. Halbuki, bütün Kafkasya'nın kaderi, bu muharebe meydanlarında halledilmiş olacaktır.» Başka deyişle, Kafkasya'daki doğu kesimi harbinde Kırım'dakinden ve Türk harb sahnesindekinden daha çok ordu temerküz ettirilmişti. Şimdi, Dağıstan ve Çeçenistan'da harb, sona erdikten sonra hemen hemen bütün bu Çar asker yığınları batı Adige'nin emri altında bulunmak için serbest kalmışlardı. Bu da elbette, General Filipson ile yapılan muahedeyi asla kaale almamak demekti. «Dağlıları kendi deliklerinden koymak ve batı Kafkasya'yı Rus'larla iskân etmek. İşte, son 4 yılda yapılan harbin plânı bu idi.» Bu satırları General Fadeyev, «Kafkasya'dan Mektupları» adlı eserinde yazmaktadır. İşaret ettiğimiz gibi, bu plân Petersburg'daki «Kafkasya Komitesi» kabinelerinde çok daha önceden yapılmış ve gerçekleştirilmesine de hemen hemen General Filipson'un muahedeyi imzalamasından sonra başlamıştır. Ocak 1860 ta Kafkasya'nın diğer yerlerinden batı Adige'ye 19,20,21 inci piyade tümenleri, Kafkasya grenader tümenine bağlı taburlar, süvari kuvvetlerinden ise 8 süvari bölüğü 4 cü süvari alayından ibaret bütün Kafkasya süvari tümeni olmak üzere yeni Rus takviye kuvvetleri sevk edilmişti.

Bundan daha önce, 1859 da muhallerde bulunan birliklerin yardımı ile Bjeduğ'lar, Mahos'lar, Temirkoy'lar ve diğer komşu kabileler kendi yerlerinden, yuvalarından kovulmuşlardı. Bu kovulanlara önceden vakit verilmeden derhal Kuban'ın sol sahilindeki bataklık yerlere taşınmaları ve yeni yerlerinde şimdiye

kadar olduğu gibi, çiftlikler halinde değil, büyük aul'lar halinde yaşamaları tenbih edilmişti. Bundan daha önce, doğu kesiminde bu şekilde yerleşme, «stratejik mülâhazalar» sebebiyle yapılıyordu. Amma, daha o zaman bir çokları, Kuban sahili yerine, doğrudan doğruya deniz sahiline doğru yol almış ve Türkiye'ye gitmek için esasen yeni vücuda getirilmiş Novorosiysk'e gelmişlerdi.

1860 ın yazında Kuzey Kafkas'ya da yeni idari taksimat yapıldı. Kuban ve Terek eyâletleri kuruldu ve buna bağlı olarak da Kuban ve Terek Kazak orduları vücuda getirildi. O sıralarda, Petersburg'daki «Kafkasya Komitesi» Zakuban (Kuban ötesi) denilen yerlere yani Adige ve Abaza topraklarına derhal 100 bin Rus göçmeninin (Kazak ve Kazak ismini almış olan İnogorod'lar) yerleştirilmesine karar vermişti. Bu karar neticesinde aşağı yukarı aynı sayıda Adige'de Prikuban'ın ovalık kısmına göçürülecekti. Bütün diğer yerli halkların da tabii kendilerine hiç bir şey sorulmadan «Rus hâkimiyetine biy'at etmek istemiyceklerinden, Osmanlı İmparatorluğu topraklarına sürülmesine karar verildi.

Bunun ne şekilde cereyan ettiğini gösterir bir kaç misal verelim. Meselâ, Kafkasya harbine iştirak etmiş sabık Çar ordusu subaylarından M. Venyuhov, «Batı Kafkasyasının İskân Tarihi Hakkında» «Ruskaya starina», kitap 22, 1878) şöyle yazmaktadır:

«Harb, amansız bir şiddetle devam ediyordu. Rus askerlerinin bir defa ayak bastığı yerleri son neferine kadar Dağlılardan temizliyerek dönmekten adım adım ilerliyerduk. Yüzlerce Dağlı aul'u ateşe veriliyordu. Karlar yenice ortadan kalkmak üzere idi. Amma, ağaçlar daha yeşile bürünmeden (şubat-mart) ekin yerleri at ayaklariyle çiğneniyor ve ayakla basılıyordu. Aul halkı, birden bire yakalanırsa derhal askeri muhafaza altında yakın Kazak köyüne götürülüyor ve oradan da Karadeniz sahillerine ve daha sonra Türkiye'ye sevk ediliyordu. Yaklaştığımızda boşaltılmış kulübelerde masa üzerinde içersine kaşık daldırılmış sı-

cak çorba kapları, iğnesi çıkarılmamış halde tamiri bitmeden bırakılmış elbiseler, döşeme üzerinde olduğu gibi bırakılmış bir takım çocuk oyuncaklarına sık sık rastlıyorduk. Arada sırada, pek nadir olarak vahşilik derecesine varan gaddarlıklar da oluyordu.

Ve daha sonra:

«... Koca kabileler, baskınla bir iki günde süfrülüyordu. Şubat 1862 yılında bu Dağlıları kovmak için harekâta başladığımız zaman Figunf de Farz'deki Barakaylı ve Abadzeh'lerin Aulları üç gündür yanıyor ve 30 verstlik bir çevrenin havasını yanık kokusu ile dolduruyordu.

Tabii, sür'atle yapılan bu muharebeler çok kat'i neticelere ulaşıyordu.» demektedir. Yahut, işte Esadze'nin kitabında anlattığı 1860'da uykuda bulunan bir aul'a yapılan gece «baskını» :

«... Süvariler ve Kazaklar dörtlü ile ilerliyorlar. Süvariler daha sürünün yanında oyalanırken, Kazaklar aul'a sokul-

muş ve kaçmağa fırsat bulamayanlar, Kazak zorbalarına maruz kalmış ve yahut esir edilmişlerdi. Bütün bu kargaşalık arasında ölenler de ancak çocuklar ve kadınlar olmuştu.» 1861'in son baharında, ordularının batı Adige'de her şeyin altını üstüne getirdikleri bir sırada Çar Aleksandr II, Kafkasya'ya geliyor. Esadze'nin anlattığına göre, Çar'ın maiyeti ile beraber karaya çıktığı Taman iskelesinde kendisini 500 kadar Adige'den müteşekkil büyük bir heyet bekliyordu. Bu heyet temsilcisi, Çara hitaben şunları söylemişti:

«Büyük hükümdar» merhametli dikkatinizi bize çevirdiğinizden dolayı mes'uduz; yakın bir geçmişte ordularınız ile yaptığımız harblere rağmen, bize karşı gösterdiğiniz âlicenabca itimat, bu saadetimizi daha da artırmaktadır. Büyük hükümdarımız; biz bu itimadı oldukça kıymetlendiriyoruz ve bundan sonra sizin samimi ve sadık tabaanız olmaya yemin ediyoruz. Sizin koca bir memleketin

Adigelerin hicreti

Kuzey Kafkasya

— I —

Ramazan KARÇA

SOVYET İmparatorluğunun gerçek maksadını gizliyerek «Kardeşçe yaşamak» sloganı altında, millî musavat v.s. gibi cazip ifadelerle istismar ettiği, tabii kaynaklarını ve insan gücünü en kaba şekilde sömürdüğü ve yerli halkını, en ağır dinî ve siyasî tazyik altında tuttuğu kuzey Kafkasya, komünizmin emperyalizminin en ağır şekilde kendini hissettirdiği eyaletlerden biridir. Aynı zamanda Kuzey Kafkasya, Bolşevik müstemlekeciliğini en çok rahatsız eden tutsak memleketlerden biridir de...

1910 senesinde Lenin hükümetinin (hürriyet vadetmesine rağmen) K. Kafkasya'yı işgal edeceği anlaşıncaya, o ana kadar Knl. Denikin'in Beyaz Ordusu'na karşı mücadele eden K. Kafkasyalılar, bu defa, Sovyetler Birliği tarihinde görülmemiş bir derecede, ona karşı amansız bir kurtuluş savaşına girdiler. Bu

mukaddes kıyımı tenkil etmek için Sovyetler Birliği 3 ordudan mürekkep muazam bir kuvvetle yerli halkının üzerine çullandığı halde bir seneden fazla uğraşmak zorunda kaldı. O zamanlar Sovyet Ordusunun doğu kanadına kumanda eden Tüm Gnl. A. Todorski'nin «Kızıl Ordu Dağlarda» (1925 adlı kitabında bu kurtuluş hareketinin Dağıstan'a ait kısmı daha tafsilatlı anlatılmaktadır.

«Sov. Hükümeti Kuzey Kafkasya'yı işgal edince, halkın arzusuyla 1918 yılının Mayıs ayında kurulan «Kuzey Kafkasya Müstakil Cumhuriyetini» evvelâ «Sovyet Dağıstanı» ve «Sovyet Dağlılar Cumhuriyeti» (!) diye ikiye ayırdı ve bunu takiben de Dağlılar Cumhuriyetini daha küçük parçalara yani «muhtar eyaletlere» (!) böldü. Bu ameliye 1924 senesinde «Sovyet Dağlılar Cumhuriyeti'nin» parçalanmasıyla tamamlanmış oldu. Böyle

Çar'ı olduğunuzu biliyoruz. Yer yüzünde sizden daha kudretli birisinin olmadığını da bilmekteyiz. Sizin çok ve oldukça fazla tebaanız olduğunu da bilmiyor değiliz. Bunlar arasında biz, tabiki, büyük yağmurda bir damla gibiyiz. Böyle olmakla beraber, bizi bırakmamanızı ve bize de diğer tabaalarınız gibi bakmanızı rica ediyoruz. Bugüne kadar sizin ordunuzla savaştığımız doğrudur. Fakat, bundan sonra sizin en iyi ve sadık bendeleriniz olacağımıza and içeriz. Hükümdar, emrediniz! Her emrinizi yerine getirmeye âmadeyiz. Biz, sizin ordularınız için yollar, istihkâmlar ve kışlalar inşa ederiz ve yemin ediyoruz ki, onlarla bir arada barışla yaşayacak ve iyi geçineceğiz. Yalnız, bizleri doğduğumuz ve yaşadığımız yerlerden sürmeyin.

niz. Artık bundan sonra bu yerleri sizin ordularınızla beraber, son damla kanıma kadar düşmanlara karşı koruyacağız... Yalnız, bizleri bu yerlerden sürmeyin. Bize de diğer sadık tabaalarınıza baktığınız gibi bakınız.» (Metin tamamıyla Esadze'nin kitabından alınmıştır.)

Nutuk tercüme edilirken, Rus Çarlarından en «liberal» olanı, doğrudan doğruya bir cevap vermekten çekinmiş ve Esadze'nin anlattığına göre, hey'ete ancak «mümkün olan yapılacaktır» vaadlerinde bulunulmuştur. Çar'ın Fars nehri kıyısında ikinci temsil heyetine verdiği cevap ise, daha kesin olmuştur: Reisliğin gösterdiği yerlere taşınacak, yahutâ Türkiye'ye gideceksinizdir! Çar gittikten sonra batı Adige'de soygunculuk ve katliâm bir kat daha armıştı.

ce K. Kafkasya'ya Sovyet Emperyalizminin klâsik formülü olan «parçala ve hükmet» kaidesi tatbik edilmiş oluyordu.

Bugün K.Kafkasya'da bulunan sözlüm ona (1) muhtar cumhuriyetler şunlardır:

Dağıstan ASSC, Çeçen-İnguş ASSC, Şimali Osetistan ASSC, Kabartay - Malkar ASSC, Karaçay - Çerkes Muhtar Eyâleti, Adige Muhtar Eyâleti ve Tuapre şehrinin kuzeydoğu cihetinde bulunan Şapsuğ Milli Bölgesi.

Sovyetler Birliğinde 1915 yılında yapılan nüfus sayımına göre, K. Kafkasya yerli halkının nüfusu 2336000'dir. Fakat buna, sürgünde bulunanlarla, K. Kafkasya «Milli Muhtariyetlerinin» hudutları dışında kalan köylerin nüfusu dahil edilmemiştir. Bundan maada bir milyona yakın K. Kafkasyalı da Türkiye'de ve ona komşu olan Arap memleketleriyle İsrail'de yaşamaktadırlar. Bunlar oralarda «çerkes» umumi adıyla tanınmaktadır. Sözü geçen K. Kafkasyalılar, geçen asrın altmışıncı senelerinde K. Kafkasya'nın işgalinden sonra Osmanlı İmparatorluğuna hicret eden K. Kafkasyalıların torunları olup o zamanlarda yerleştikleri yerlerde yaşamaktadırlar.

Yukarda da işaret ettiğimiz gibi Sovyet Sömürge sistemini en çok rahat sız eden (tutsak ülke) K. Kafkasya'dır. Yerli halkın arzusuna karşı Sovyet politikasının aldığı tedbirler büyük reaksiyonlarla karşılanmaktadı. 1920 senesinde cereyan eden, isyan hareketi bunlardan sadece birisidir. 1920 senesinin sonlarına doğru camilerin zorla kapatılarak «zahire ambarları» ve «dinsizliği yayan kulüpler» haline çevrilmesi büyük bir infial uyandırdı ve K. Kafkasyalılar buna karşı gelmek için silâha sarıldılar. İhtilâl şiddetle bastırıldı ve bunun neticesi olarak da K. Kafkasyalı bir çok din adamı ve mümtaz şahsiyetler reaksiyonere ve Sovyet aleyhtarı isnadıyla suçlandırılarak cezalandırıldılar. Binlercesi sürgün edildi ve bir çokları da kurşuna dizildiler.

1930 senesinde K. Kafkasya'da kütle

halinde zorla kollektifleştirme hareketine başlandı. Bu defa da K. Kafkasyalılar bir çok muntikalarda (Komünist) hükûmete karşı silâha sarıldılar. Bu isyan kısa zamanda K. Kafkasya'nın hemen bütün eyâletlerine sirayet etmiş bulunuyordu. Sovyet hükûmeti Karaçay'da Çeçen'de Osetya'nın dağlık bölgelerinde, Kabartay - Malkar'da ve Dağıstan'da husule gelen bu isyanı bastırmak için kadrolu askerlerini, polis ve milis kuvvetlerini kullanmak zorunda kaldı. S.S. C.B'nin diğer bütün gayri Rus milletlerinde olduğu gibi K. Kafkasya'da da toprağı müşterek kulanma teamülü olmadığı için hükûmetçe zorla tatbik edilmeye çalışılan kollektifleştirme hareketi çok ağır gidiyordu. Bunun neticesi olarak (bu sebepten) tekrar binlerce kişi Sibiryaya sürüldü ve binlercesi de ÇEKA'nın mahzenlerinde can verdi. Hiç çekinmeden söyleyebiliriz ki, bu kollektifleştirme sırasında en azından 200 bin K. Kafkasyalı ifna edilmiştir.

K. Kafkasya'da otuzuncu seneler «burjuva nasyonalist» adı verilen bir kısım halkın şiddetli takibi ile meşhur olan senelerdir.

Burjuva nasyonalistler, Sovyetlerin azınlıklar hakkında güttüğü politikasının, sırf parlak görünüşüne aldanarak, kendi milletlerinin gelişmesi için çalışan kimselerdi. Fakat Kremlin bu alandaki baskısını gün geçtikçe arttırmaya başlayınca, bunlar yani burjuva nasyonalistler sayıyetlerin kanunları dışına çıkmamak suretiyle bu siyasete karşı koymağa gayret göstermişlerdi. Bunların bir kısmına «Suikastçı» ismi verilebilir. Evvelâ bu «burjuva nasyonalistler» mühim vazifelerden azledilerek daha ehemmiyetsiz yerlere tayin ediliyorlardı. Onlar tarafından yazılan kitaplar takibe uğrar ve bunun peşinden müsadere edilirdi. Bu kitapların yazarları alenen «hatalarını» kabul etmeye mecbur bırakılırdı. Fakat 1937-38 yıllarında Sovyetler Birliğinde «Yojovçına» icadedilince, memlekette kütle halinde tevkifler de başladı. Hakikatte ise maksatları «nasyonalist burjuvalarını» fiilen yoketil-

mesi idi. O devirde K. Kafkasya'da yerli halktan olan parti idare kadroları tamamen yok edildi, hattâ ihtilâl zamanında bolşeviklere katılarak Kuzey Kafkasya'da Sovyet hakimiyetinin yerleşmesine yardım edenler bile bu katliamdan kurtulamadılar. Aynı zamanda âlimler, teknik adamlar, doktorlar, şairler, öğretmenler v.s. de yok edildi. Bu suretle halk tamamen ödersiz kaldı. Sovyetler devrinde yetişen tecrübesiz kimselerin ise millet nezdindeki tesirleri son derece olumsuzdu.

Bu vahşetin en yüksek noktasına, Sovyet rejimi 2. Cihan Harbi esnasında ve bundan sonra K. Kafkasya'da Çeçen-İnguş ve Karaçay-Malkarları toptan sürgün ve imha etmekle erişti. Şurasını da belirtelim ki bu toptan sürgün (genocide) hâdisesi, Almanların tamamen Kafkasya'dan çekilişlerinden ve dolayısıyla her hangi bir tehlike kalmadıkdan sonra oluyordu. O devirde sürgün edilen diğer Kafkasyalılarla beraber sürgün edilenlerin sayısı 1 milyonu bulur. Bu zavallılar kadın, çocuk, ihtiyar v.s. olup suçları güya «vatana ihanet ve düşmana yardım etmek» (!) idi. Fakat bunların çoğu Almanların yüzünü bile görmemişti. Çünkü Alman orduları, Malkarların dağlık bölgelerini, Çeçen ve İnguş eyaletlerini işgalleri altına almış değillerdi.

Harbin kazanılması ve Stalin'in ölümlü Sovyetlerin gayri Rus milletlere karşı güttüğü nasyonalist politikayı değiştirmede. Değişen bir şey varsa o da durumun daha da kötüleşmesidir. Ruslaştırma hareketi harb öncesine nazaran daha bariz bir şekilde hissedilmektedir. Buna dair bir kaç misal verebiliriz.

Meselâ Kafkasya'nın Milli Kahramanı İmam ŞAMİL ve tüm olarak Kafkasya hakkında harb öncesi tarihlerde ve okul kitaplarında müspet yazılan yazılar kitaplardan tamamen kaldırılmış olup Şamil'den hiç bahsedilmemektedir. Hatta harb sonrası (1950-56) yıllarında İmam ŞAMİL açıkça tenkit edildi, «feodalleri destekleyen bir reaksiyonera» olarak vasıflandırıldı ve «İngiliz-Türk ajanı» olarak suçlandırıldı ise de sonradan

Sovyet tarihçileri Şamil Harekâtı'nın başlangıçta bir terakki olduğunu kabul ediyorlar, fakat sonunda, bu harekâtın dejenere olduğuna ve «feodalleri» desteklediğine karar kılıyor. Bu «iade-i itibar»a rağmen, tenkid devrinde ortadan kaldırılan ve yasak edilen Şamil hakkındaki tarihi eserler, kitaplar, piyesler v.s. sürgün devrinde muameleden çıkarılmış ve toplatılmış olup el'an bu eserler kilit altında bulundurulmaktadır.

Şamil isminin K. Kafkasya'da meşhur olmasına ve bu kavramın her kesin kalbinde yer etmesine rağmen, o'nun hakkında yeni eserler yazılması teşvik görmediği gibi iyi de karşılanmamaktadır. Şamil'i gözden düşürmek, her ne kadar tarihi hakikatlere aykırı ise de, Sovyetlerin noktai nazarıdan büyük önemi haizdir, Şamil'in takbih edildiği seneler, Sovyet historiyoğrafyasındaki yeni cereyanların, Sovyetler Birliği'nin en hücrâ köşelerine yayıldığı bir devreye rastlar. Bu yeni cereyana göre, Rusya'nın yayılma tarihi önemini kaybediyor. Diğer bütün azınlıklar için «Rusya ile birleşmeleri» bir terakki olarak kabul ediliyor. Sovyet tarihçileri daha da ileri giderek, bütün azınlıkların «Rusya ile gönüllü olarak birleştiklerini» ispat etmeye çalışıyorlar. Bu «birleşmelerin» yıl dönümlerini kutlamaya başlamışlardır Bile. Meselâ, 1957 senesinde Nalçık, Çerkesk (Batalpaşa), Maykop şehirlerinde Adigelerin Rusyayla birleşmelerinin 400. yıl dönümü kutlandı. Halbuki buralarının Rusya'ya ilhakı (Çar devri tarih haritalarını nazara almasak bile) Sovyet tarih haritalarında, geçen asrın 20. ve 60. yıllarına rastlamaktadır. Adigelerin Rus işgaline karşı mücadelelerini ve bağımsız yaşamaya hak kazandıklarını, Kafkas harplerinin çağdaşı olan Karl Marks bile yazmıştır.

Sovyetler Birliğinin yeni politikası maarifte de tatbik edilmeye başlanmıştır. K. Kafkasya'nın eskiden ana dilde tedrisat yapan bir çok okulunda, şimdi tedrisat tamamıyla rusça yapılmaktadır. Misal alarak güney Dağıstan'ı gösterebiliriz. Yerli halkın çoğu rusçayı bilmediği

veya çok az bildiği halde Sovyet resmi dairelerinde rusça «ikinci ana dili» olarak kabul edilmektedir. Hiç şüphe yoktur ki ruslar bu hareketleriyle «Rus dilini» bütün gayri rus halklara «ana dili» olarak kabul ettirmek istemektedirler.

S.S.C.B. yüksek Sovyeti prezidyumu 1957 senesinde Çeçen - İnguşların ve Karaçay-Malkarların «Milli Muhtariyetleri» iadesi için aldığı karar gereğince, Karaçay-Malkarların yurtlarına dönmeleri (sürgünden) 1958'de, Çeçen-İnguşların da 1960 senesinin sonunda tamamlanacaktı. Fakat şimdiye kadar Çeçen-İnguş S.S. Muhtar Cumhuriyetine yalnız 300 bin kişi karaçay-Malkarlardan ise 40 bin kişi dönebilmiş, geri kalanlar ise hâlâ sürgün edildikleri yerlerde bulunmaktadırlar. Kazak ve Kırgız S.S. Cumhuriyetlerinin basınında çıkan haberlere göre o cumhuriyetlerde binlerce Çeçen-İnguş ve Karaçay-Malkar'ın yaşadıkları anlaşılmaktadır. Başka türlü ifade edilirse sürgün edilen halkın çoğu henüz vatanlarına dönmemiştir. İade-i itibar kararına rağmen Çeçenlere, İnguşlara, Karaçaylara ve Malkarlara yapılan «genosite» bitmemiştir. Dağıtılan halkların birbirlerinden ayrı yaşaması onların biolojik bakımdan yok olmalarına sebep olmaktadır.

Memleketlerine dönmeye muaffak olanların da durumları pek parlak değildir. Bunlardan çok az bir kısmı kendi köyüne dönebilmiştir. Sürgün edilirken el konan mülkleri hiç birine iade edilmemiştir. Çoğu, bunlar için hususi surette hazırlanmış sovhozlara (devlet çiftlik-

leri) yerleştirilmiş, bir çoğu da sanayi müesseselerinde çalışmaya mecbur edilmiştir. Başka bir deyimle bunlar, kol-hozlarda çalışan köylülere verilen imtiyazlardan dahi mahrumdurlar. Yerli sovyet matbuatı tarafından da «mülkiyetçiliğin kalıntıları» şeklinde tavsif edilmektedirler.

Dağlar Cumhuriyeti'nin ilgasından hemen sonra kurulan Çeçen-İnguş S.S.A. Cumhuriyeti'nin kurulmasının 40. yıldönümü münasebetiyle S.B.K.M.K. ve S.S.C.B. yüksek Sovyet şurası prezidyumunun gönderdiği tebrik telgrafı, yerli Sovyet basınının ithamlarına bir tezat teşkil etmekte ve acı bir alay sezilmektedir:

«Komünist Partisi idaresi altında, Rus ve S.S.C.B'nin diğer milletlerinin kardeşçe yardımları ile 40 sene evvelki gerici Çarlık idaresinin müstemlekesi Çeçen-İnguş S.S.A.C. bugün tanınamıyacak kadar değişmiştir... Bu da kültür, teknik ve her bakımdan memleketimizin kardeş milletlerin'in gelişmesinde Lenin'in milli politikasının büyük muvaffakiyetini ispat etmektedir».

İslâmiyet Kuzey Kafkasya'da Hicri 1. yüzyılda yerleşmiştir ve K. Kafkasyalılar evveliyatlarından beri dinlerine çok düşkün idiler. Şimdi de aynı imana sahib oldukları her fırsatta görülmektedir. K. Kafkasya'da dinin ve din adamlarının imhası 1920 senesinden beri devam edelmekte olmasına rağmen burada din ve iman hâlâ eski kudretini kaybetmemiştir.

KOMÜNİST DÜŞMANLARI BİRLEŞİNİZ !...

(KOMÜNİST HÜCRELERİNİN FAALİYETİ)

Yazan: M. LÜTFİ İKİZ

Fiati : 250 Kuruş

2. defa olarak 5000 adet basılan bu mühim eserin İSTEME ADRESİ: HEDEF
YAYINLARI P.K. 680 ULUS — ANKARA

İMAM ŞAMİL'İN SÂDİK NAİBİ, ŞİMALİ KAFKASYA'LI
BÜYÜK DEVLET ADAMI

MUHAMMED EMİN

A. Canbek Hayjoko

1845'in ağustosunda, Selman Efendi'nin avdetinden (*) sonra onun yerine Garbi Adige'ye Muhammed Emin tayin edilmiştir. Bu tayinin, bütün şimali Kafkasya'da ruslara karşı tasavvur olunan aktivite ile ilgili olduğu ve İmam Şamil tarafından bu maksatla yapıldığı muhtemeldir. Böyle mes'uliyetli bir zamanda Garbi Adige'de fevkalâde zeki, emin ve kuvvetli bir adamın bulunması lâzımdı. Muhammed Emin bütün bu evsafı haiz bulunuyordu.

Yeni nayibin memuriyet yerine geçiş tarihini tayin etmek zordur. Muhtelif menbalar onu muhtelif şeklide gösteriyorlar. Şüphe götürmeyen bir cihet varsa o da onun 1848'in yazında Garbi Adige'de faaliyet halinde bulunduğudur. Gene şüpheden aridir ki, Abadzehler onu merasimle karşılamış ve Garbi Adige'de bulunduğu müddetçe ona sadık kalmışlardır.

Lâkin diğer Adige kabileleri üzerinde hakimiyet tesisi hiç de kolay değildi. Nayib'e en çok mukavemet gösterenler asılzadeler ve mülkedarlardı. Çünkü Şamil'in gönderdiği nayip tarafından yapılan demokratik ıslahat onların zevkini okşamıyordu. Maddî tahsisatla ve manevî nüfuzu ile Adige aristokrasisini himaye eden Osmanlı Devleti'nin siyaseti de O'nun işini ve vaziyetini zorlaştırıyordu. Bu aristokrasi sırasında Sefer Zankı, onun oğlu Karabatır, Giranduko Berzeg ve başka bir çokları bulunuyorlardı.

Adige ahalisi o zamanlar Türkiye hakkında çok yanlış malûmata maliktiler. Yalnız bir çok maruf paşalar değil, Osmanlı sultanların kendileri de o devirde

adige kızları ile evlenmişlerdi. Bu akrabalık sayesinde bir çok Adigeliler, bilhassa aristokrasi zümresi sultan sarayında ve nezaretlerde mühim vazifeler alıyorlardı. Vatan'da kalan akrabaları onları İstanbul'da ziyaret eder ve sonra bol hediyelerle geri gelerek sultanın kudret ve satveti hakkında ve ruslarla savaşta Adigelilere yardım edeceğine dair şayialar yayıyorlardı. Osmanlı Devleti'nin isteği ve imkânları hakkında beslenen bu yanlış tasavvurlar Şimali Kafkasya kurtuluş hamlelerinin merkezleştirme lüzumunu zayıflatıyor ve aynı zamanda, Rusya ile mücadelede yalnız kendi kuvvetlerimize güvenme kanaatına da menfi tesir yapıyordu. Sultan sarayındaki Şimali Kafkasyalılar vasıtasıyla Türkiye memurları da bu şekilde propoganda yapmakta idiler. Bu propogandaların tesiri altında Adigeliler savaşlarında akıl ve tasavvur haricinde bir cesaret gösteriyorlardı. Buna mukabil çok zaruri olan kuvvetleri birleştirme işi baş tutmuyordu.

Adige din ülemasının ekseriyeti ise tam başka bir pozisyon işgal ediyorlardı. Onlar her yerde ve her zaman Şamil'in nayibine yardım göstermekte idiler. Malesef bu zümrenin nüfuzu aristokrasi zümresinin nüfuzundan kuvvetli değildi.

Bütün bunlarla birlikte Muhammed Emin'in sebatı ve mahareti lazım gelen neticeyi verdi. Yaptığı işin hakkaniyetine ve kudretine beslediği derin bir ıymanla o mahalli vaziyeti öğrenmeğe başlıyor ve İmam'ın vermiş olduğu İnstrüksyon (talimat) la yireyerek 1849'un ocak ayında, karşısına çıkan engelleri yıkarak harekete geçiyor. Abadzehler içinde kendi hâkimiyetini esaslı surette kurduktan sonra O 1849'un yazına doğru nüfuzunu Ubihlere dahi teşmile muvaffak oluyor. 1851'de Natuhay ve Şapsug kabilelerini

(*) «1844'de İmam'ın Garbi Kafkasya'daki Sefareti» başlıklı makale. «Kafkasya Dağları» mecmuası, No. 31, 1932.

kuvvetle kendisine tâbi ederek, itaat etmiyen reisleri memlekettten çıkarıyor.

Bu suretle hâkimiyetini tahkim ettikten sonra İmam Şamil'in şarkta yaptığı neviden bir takım ıslahata girişiyor. Garbî Adige ârazisi mıntikalara taksim ediliyor. Her mıntakada, Muhammed Emin'in bizzat tayin ettiği bir Efendi'nin riyaseti altında, ahalinin intihab etmiş olduğu ve mahkeme adını taşıyan beşer kişilik meclisler kuruluyor, Bu meclisler gerek dinî, gerekse dünyevi bütün işleri idareye memur ediliyorlar.

Her mıntaka 100 atlı vermekle mükellef tutuluyor. Bunlar, nayibin daimi seferberlik esnasında teşekkül edecek yeni kıtası için esas kadro rolünü oynayacaklardı. Bu kadro kendi hesabına yaşıyordu ve yalnız Muhammed Emin'in şahsi tesir ve nüfuzu sayesinde bu ordu lâzım gelen disiplin ve intizam temin ediliyordu. Bu suretle ıslahat, memleketi sağlam bir devletçilik ruhu aşlamış oldu.

M. Emin ruslarla geniş ölçüde harbe girmekte acele göstermiyordu. Her şeyden önce memleketi dâhilen tahkim etmek lâzımdı. Ona göre muharebe küçük operasyonlardan ibaret olarak kalıyordu. 1849'un ikinci yarısında böyle operasyonlar 100'den fazla olmuştu. Büyük ehemmiyeti olan mes'elelerden biri de rus ordusundan kaçıp gelenlerin vaz'iyetleri idi. Ekserisi Lehiler'den ibaret olan bu kaçaklar için hususi iskân mıntakaları ayrılmıştı ve onlardan askeri işlerde istifade olunuyordu. Diğer harb esirleri arasındaki mütehassıslardan dahi istifade olunuyordu.

Dahili teşkilât işleriyle yan yana M. Emin geniş diplomasî teşebbüslere dahi girişmişti.

Türkiye, İngiltere, Fransa devletleriyle ve Leh muhacirleriyle irtibat tesis edilmişti. Bu maksatla Naibin mümessili sıfatıyla Yusuf Bey İstanbul'a gönderiliyor. Yusuf Bey İstanbul'da Leh muhacirlerinin reisi Adam Çartoritski ile görüşerek İmam Şamil ve Onun Naibi hakkında malûmat veriyor. Yusuf Bey

vasıtasıyla M. Emin Lehliere müracaat ederek Ş. Kafkasya'da bir kaç muktedit zabıt, maden teknisyenleri ve ustaları göndermelerini rica ediyor. Muhammed Emin Garbî Adige'de olan madenleri, ilk sırada altın ve gümüş madenlerini işletmeği teklif ediyordu.

Leh muhacirlerinin liderleri M. Emin'in müracaatını icabeden teveccühle karşıladılar. Kinyaz Adam Çartoritski, Garbî Adige'ye heyet göndermek maksadıyla Palmerstron'dan vesait almaya teşebbüs etti.

50 adam gönderilmesine karar verildi. Kafile başkanlığına, Macar hizmetinde bulunan ve Ş. Kafkasya istiklâlinin harareti taraftarı genç Lehli zabıt Zigmunt Lordan tayin edildi. Altın ve gümüş madenlerinin araştırılması işinin idâresi için İngiliz Mac Donald ve onunla birlikte Ş. Kafkasyalıların harareti dostu Fransız E. Guiling gidecekti.

Maalesef, ortak düşmana karşı mütacadeledeki bu yardım işi akim kaldı. Maddî vesait noksanlarından başka, heyet âzaları arasında çıkan ihtilâf dahi işe mâni oldu.

İmam Şamil mümessilinin Garbî Adige'de görünmesine rus askeri kumandanlığı lâkayd kalamazdı. M. Emin'in oralar da görünmesi gününden itibaren onun hareketlerini dikkatle takibe koyuldu. İmam Şamil ordusunda muktedit bir kumandan olduğunu bilen ve onun teşkilâtçılık kabiliyetini gören rus kumandanlığı M. Emin'i müthiş ve kuvvetli bir düşman telâkki etmeğe başladı. Diğer taraftan Naibin Türkiye, İngiltere ve Leh emigrasyonu ile münasebete giriştiği de meydana çıkmıştı.

Düşmana kuvvetlenmek imkânını vermemek için rus kumandanlığı Garb cephesine külliyetli miktarda asker sevk etmeğe başladı ve 1851'in ilk baharında geniş ölçüde aktif ameliyeye geçti. Aynı yılın 26 Mayıs'ında Umpa Dağı mahallinde rusların üstün kuvvetleriyle vuku bulan harb, Naib için muvaffakiyetsizlikle bitiyor. Bir müddet sonra Eristov müfrezesi ile vuku bulan savaş dahi kaybediliyor. Kısa müddet Naib'e Garbî Adi-

ge'nin canlı kuvvetlerini teşkile ve gerek sayıca, gerekse teşkilâtça üstün olan birleşik düşman kuvvetleriyle muvaffakiyetle çarpışabilmek için savaş metodunu ıslaha imkân vermiyor.

Rus kumandanlığı maksadına kısmen nail olmuştu. 1851 muvaffakiyetsizlikleri

larında panik ve kargaşalık yaratmağa muaffak olmuştu.

Bu esnada siyasi ufukta, bilâhare kuvvetli bir koalisyon'un Rusya'ya karşı muharebesi şeklini alan Türk - Rus harbinin bulutları görünmeğe başlamıştı. Dört bir taraftan muhasara altında bu

Muhammed Emin

Adige kabileleri arasında tereddütler yarattı. Tereddütsüz olarak Naib'e sadık kalan Adige kabilelerinin en kalabalığı Abadzehler oldu. Doğrudur. nüfuzun düşmesi muvakkat bir zaman için oldu, zira 1852 senesinin sonlarına doğru kabileler yeniden Naib'e itaate başladılar. Her halde o yıl askeri hareket yalnız iki mühim seferden ibaret oldu. Gostagayevski ve Tanginski müstahken kalelerine vaki olan bu iki baskın düşman sıta-

lunan Ş. Kafkasya'nın mukadderatını kökünden değışecek hâdiselerin yaklaştığını önceden gören M. Emin hazırlanmağa başladı.

Daha o zaman hâdiselerde başlıca rolün İngiltere tarafından oynanacağı onun nazarında Kat'î idi. Ona göre M. Emin dikkatini bu memlekete çevirmeliydi. 1853'ün Ağustosunda O hususî bir mektupla Kraliçe Victoria'ya müracaat ederek Ş. Kafkasya'ya yardım etmesini

rica etmişti. Ş.Kafkasya'nın kuvvetli Rusya ile kahramanca savaşından bilistifade İngiltere'nin Şimali Kafkasya'ya yardım etmek suretiyle Rusya'nın yakın Şark'a yayılmasına mâni olacağına M. Emin'in imanı vardı.

Hariçteki diplomatik teşebbüslerle yanı yana M. Emin dahilde nüfuzunu takviye ediyor, İmam Şamil ile sıkı ve muntazam irtibat tesis ederek Şimali Kafkasya'nın Şarkını Garbindan ayıran Rus kuvvetlerinin imhası için ortak plân tanzim ediyordu.

Telaşa düşen Rus kumandanlığı yeniden M. Emin üzerine dönüyor ve o'na kat'i darbe indirmek için 1853'de Garp cephesine iç Rusya'dan 63 üncü piyade tümenini sevk ediyor. Fakat Kırım Muharebesi Rus kumandanlığını kendi plânını daha münasip bir zamana talika mecbur kılıyor.

Harb ilân edildikten sonra İngiltere, Fransa ve Türkiye Ş. Kafkasya ile o vakte kadar görülmemiş bir şekilde alâkadar olmağa başlıyorlar. Garbi Adige'de Rusya'ya karşı harbeden devletlerin müteaddit siyasi ve askerî hey'etleri görölmeğe başlıyor. Bu hey'etlerin hepsinin gayesi birdir, hepsi Şimali Kafkasya'nın askerî kuvvetlerinden devam eden harbden istifade etmek istiyorlar.

1845'in ilk baharında Ş. Kafkasya sahillerine İngiltere donanması amirali Lyons gelerek bizzat Naib'i görmek istiyor. M. Emin o zaman Abedzehistan'da bulunuyordu. Lyons, M. Emin'le görüşemediğinden bu işe kaptan Brook'u memur ediyor, kendisi de müstacelen çağrıldığı İstanbul'a gidiyor. Brook, yalnız M. Emin le değil, o'nun vasıtasıyla İmam Şamil'le dahi irtibat tesisine memur edilmişti.

Bir az sonra M. Emin sahil boyunca Vardan'a geldi. Buradan İngiliz gemisi «Sampson» ile Suhum'a giderek mareşal H. Arnaud'un mümessili kapitan d'Herbingen'le görüşmüştür. Gerek İngiliz, gerekse Fransız mümessillerinin Şimali Kafkasya'daki askerî vaziyet hakkında malûmatları noksandı. Onlar, M. Emin'in ilk önce Gürcistan'dan geçmek

suretiyle kara yolu ile Kırım'a yürütmesini istiyorlardı. Uzun müzakerelerden sonra B. Emin onların plânını kabul ediyor, Fakat, bu plânın realize edilmesine girişmeden Adige'ye 2000-3000 lik Fransız İngiliz kuvveti çıkarılmasını kendi tarafından şart koşuyor. İngiliz mümessili kapitan Jones'e diyorki, bizim ordumuz muntazam Rus kuvvetleriyle icabettiği gibi harb edemiyor, Eğer az miktarda bile olsun muntazam bir kuvvetle birlikte hareket edilirse Vaziyet tamamiyle değişebilir. Kendi tarafından M. Emin 60.000 silvarî çıkarabileceğine söz veriyor.

Bu vaziyet karşısında müttetikler Anapa ile Suhum-Kala'ya karşı hareket etmesini teklif ediyorlar. M. Emin bu plânı da kabul etmiyor ve delil olarak, bu kalelerdeki Rus kuvvetlerini, müdafasının manâsızlığını görünce, Gürcistan'a geçerek oradaki Rus kuvvetlerini takviye edeceğini gösteriyor.

Bu zamanlarda en büyük müşkilâtı gene sultan sarayında oturup İmam Şamil'in birleştirme hamleleriyle çarpışanlar vücuda getirmekte idiler. Muharebe onlar için yeni imkânlar yaratıyordu. Muharebenin zaferle neticeleneceğini ümit eden Osmanlı Hükûmeti onların eliyle Garbi Adige'de Sultanın hakimiyetini tesis etmek fikrinde idi.

1854 senesinin Temmuzunda müttetik orduları kumandanlığı Muhammed Emin'i Varna'daki baş karargâhına davet ediyor. Daveti kabul eden M. Emin aynı zamanda kendisine muhalif bulunan bazı mâruf simaların dahi çağrılmasını rica etti. O'nun kanaatınca böyle mes'uliyetli zamanda ihtilâf ikinci plâna geçen ve mücadelenin muvaffakiyeti için çok lâzım olan birlik tahakkuk etmiş olur.

Fakat Naib yanılmıştı. Müttetikler Garbi Adige'de birlik mevcut olmadığını ve kabile reislerinin ayrı ayrı hareket ettiklerini anlamış oldular. Aynı zamanda Sultan hükûmetinin bu ihtilâfları kendi faydasına istifadeye çalıştığını da anlamış oldular. Böyle bir şerait içerisinde M. Emin İngilizlerin yardımıyla, yalnız Gürcistan'da hareket eden Türkiye kıtalarının muntazam piyade ile takviye e-

dilmesine muvaffak oldu.

Osmanlı hükûmeti ile nüfuzlu Adigeler aksini düşünüyor, muntazam Türkiye kıtaları yerine Adige kıtaları bulunmasını istiyorlardı. Aynı zamanda İstanbul'daki İngiliz mümessil Stratford, Babıâli'den, Garbi Adige'deki siyasetinin izah edilmesini talebetti. Türkiye verdiği cevabında Adige'nin istiklâlini istediğini, istilâ fikrinde olmadığını bildiriyordu.

Türkiye ordularıyla ve M. Emin'le birleşmek için İmam Şamil 1854'ün yazında Kahetiya'ya girdi. Fakat Karadeniz sahillerinde hareket eden Türkiye ordularının gösterdikleri pasiflik yüzünden harekâtı akamete uğradı. Düşmanın üstün kuvvetlerinin tazyikiyle Şamil'in kuvvetleri Dağıstan'a çekilmeğe mecbur kaldılar.

1855 yılının sonlarında, Sultan, Karadeniz sahilleri valisi umumiliğine Mustafa Paşa'yı tayin etmiştir ki ayrı ayrı vilâyetlere vali tayin etmek hakkını halz bulunuyordu. Bunun neticesinde Anapa'nın sivil ve askerî valiliğine Sefer Bey Zaniko tayin edilmiştir. Bu suretle hariç kuvvete dayanan Şimali Kafkasya partikül-yarızminin en faal mümessillerinden biri, eski Natuhay zâdegâhı, Garbi Adige'nin en mühim vilâyetlerinden birinde yerleşmeğe muvaffak oluyor.

M. Emin'in durumu gene müşkülleşiyor. Şapsuğıstan'da ve Hatuhay ülkesinde seyahata çıkan Sefer Bey Zaniko Türkiye'nin mandatı (verdiği vekâlet) sayesinde bu mntakalardaki ahaliyi M. Emin'den ayırmağa çalışıyor. Ve buna bir dereceye kadar da muvaffak oluyor. Çok geçmeden Naib tarafından sürülmüş Natuhay beylerini de memlekete getiriyor. Sefer Bey'in bu faaliyet devrinden bahsederken Miralay Bangiya'yı zikretmemek olmaz. Milliyet itibarıyla Macar olan bu Miralay, Sefer Bey'in yanında yaverlik ve müsteşarlık vazifesini ifa ediyordu. Bilâhare miralay Bangiya'nın Rus ajanı olduğu anlaşıldı. Bunu da Lehli gönüllüler reisi Tevfik Bey (Teofil Lapinski) meydana çıkardı. Garbi Adige'de Ruslara karşı harbeden Tevfik Bey 1857'de Bangiya'yı tevkif ederek kolları bağlı İstanbul'a

sevketmiştir.

Kırım muharebesi 1856'nın Şubatında bitti. Paris kongresinde neş'elenen galipler Ş. Kafkasya'yı tamamen unutuyorlar. Avrupa bu defa da Kafkasya'nın önemini takdir edemedi.

1857'nin Haziranında, hariçten, bilhas- sa İngiltere'den yardım almak işini devam ettirmek maksadıyla M. Emin bir Abadzeh heyeti riyasetinde İstanbul'a gidiyor. Fakat Rusya'nın talebi üzerine Türkiye hükûmeti O'nu tevkif ederek Şam'a sevk ediyor. Ama, M. Emin ilk Kânun ayında (Aralık ayı) kurtularak tekrar Adige'ye dönüyor.

1857'nin sonuna doğru, yani M. Emin döndüğü günlerde, İngiltere ve Fransa'nın tazyiki ile Türkler Garbi Kafkasya'yı boşaltıyorlar. Sefer Bey Zaniko'da kendi başına bırakılıyor.

Bir müddet sonra o, Rusya'nın himayesi altında bir Natukhay hanlığı vücudunda getirilmesi hususunda Gnl. Filipson'a bir teklifte bulunuyor. Fakat bu teklife cevap alınmamıştır. Sefer Bey, Rus kumandanlığı için bir tehlike teşkil etmiyordu. Bil'âkis Rus Kumandanlığı Sefer Bey'in parçalayıcı faaliyetini memnuniyetle takip etmekte idi. Sefer Bey Rus kumandanlığı için hain rolünden ziyade parçalayıcı rolünde daha çok faydalı görünüyordu. Ona göre Sefer Bey'i Garbi Adige'de bir düşman olarak bırakmayı ter- cih etti.

Hariçten yardım almak ümidini kaybeden M. Emin İstanbul'daki Lehistan Emigrasyon'u ile iş ortaklığını sıklaştırıyor. Bunun neticesinde 1857'de Garbi Adige'ye Miralay Teofil Lapinski kumandasında bir Leh müfrezesi geliyor.

Türkiye ordusunun çekilmesinden sonra Sefer Bey gene nüfuzdan düşüyor ve ona mukabil M. Emin'in otoritesi artıyor. Şarki Kafkasya'da, düşmanın üstün kuvvetleri karşısında, istiklâl uğrundaki savaşın zevali yaklaştığı bir sırada M. Emin yeniden Adige kabilelerini birleştirmeye ve Rus kuvvetlerine sarsıtıcı bir kaç darbe vurmağa muvaffak oluyor. Askerî başarılarından istifade etmek amacıyla İstanbul'daki İngiliz mümessil-

li Stratford'a bir daha müracaat ederek Adige ülkesinin istiklâlini tanımalarını rica ediyor ve bu sözleri İmam Şamil namına söylediğini de ilâve ediyor.

Lâkin M. Emin'in muvaffakiyetleri vaziyeti kurtaramıyor. Şarkta muazzam bir kuvvet toplıyan Rus kumandanlığı bu radaki, muharebeyi Gunip Felâketiyle bitiriyor. İmam Şamil'in teslim olduğu hakkındaki malûmatı alır almaz sâdik Naib 2. Aralık 1859'da Rus kumandanlığına müracaatla harbe son verdiğini bildiriyor. Çok geçmeden Rus kumandanlığı O'nu tecrit ediyor, Fakat bundan evvel M. Emin Adigelere harbe nihayet vermeyi ve mukavemetin faydasızlığından dolayı Rus hükûmetinin taleplerine itaat etmeyi tavsiyeye muvaffak oluyor.

Halbuki Rus kumandanlığı zafer neşesiyle sarhoş olduğu için Garbi Adige ahalisinden esasen halâs olmaya ve bu maksatla bütün yerli ahaliyi Türkiye'ye sürmeye karar veriyor.

Bu maksatla Adigelere iki yol teklif ediliyordu. Ya Stavropol muntikasıyla Sal Stepine, yahut Türkiye'ye göçmek. Aynı zamanda Rus ajanları muhtelif şayialar yayıyor ve Kuban'dan şimale göçecek olanların hristiyanlaştırılacaklarını, 25 yıl askere gideceklerini söylüyorlardı. Bu nunla Rus hükûmeti Adigelerin bilhassa Türkiye'yi tercih etmesini temin etmek istiyordu. Hakikatte ise Garbi Adige ahalisi yeniden silâha sarıldı. Garbi Adige faciasının son perdesi başlıyordu. Şarki Kafkasya'daki harbin hitamı üzerine serbest kalmış olan Rus kuvvetlerini Adigeler üzerine sevk eden Rus kumandanlığı Adigeleri adım adım denize doğru çekilmeğe mecbur ediyor ve onları yalnızca Türkiye'ye gitmek yolunu intihaba sevk ediyordu.

Böyle felâketli bir zamanda M. Emin Rus hükûmetinden Türkiye'ye gitmek müzadesini almağa muvaffak oluyor. 1860 da yeniden İstanbul'da görünen M. Emin mücadeleyi devam ettirmek için imkânlar aramağa girişiyor. Aynı yılda Adam Çartoritski ile bir muahede aktediyor. Bu muahedeye göre Leh muhacirlerine Garbi Adige topraklarında lejyonlar teş-

kili hakkı veriliyordu. Her Lejyonere 5 hektar arazi verilecekti. Buna mukabil Adam Çartoritski Avrupa devletleriyle olan itibarından bilistifade M. Emin'e yardım teminini söz vermekte idi.

Maddi imkân azlığı dolayısıyla Leh - Ş. Kafkasya emekdaşlığı bu defa da arzu edilen neticeyi vermedi.

1862'nin başında, daha İstanbul'da bulunan M. Emin'e Şapsug, Natukhay, Ubıh ve Abadzeh heyetleri gelerek «geri dönüp mücadeleyi idare etmesini» rica etmişlerdir. Garbi Adige'nin kendi başına Rus istilasına mukavemet edemeyeceğini gören M. Emin, heyetlere, memlekette dönmelerini ve rus kumandanlığı ile muvakkat anlaşmaya girişerek Adigelerin Türkiye'ye umumî muhaceretlerine mani olmayı tavsiye etmiştir. İstanbul'dan Adige'ye gönderdiği müteaddit beyannamelerinde de aynı şeyleri tavsiye ediyordu.

Fakat, 1863'de Naib, mücadeleyi devam ettirmek fikrinden vazgeçmemiştir. İstanbul'daki Leh mümessili Vladislav Yordana aynı yılda, «Bir kaç ay için olsun 500 süvarinin iâsesini temin edecek imkâna malik olsaydı o, bütün Şimalî Kafkasya'yı ayaklandırabileceğini» söylemiştir.

Karadeniz sahillerinde hareket eden Türkiye orduları başkumandanı Mustafa Paşa'nın karargâhında bulunan binbaşı Osman Bey; Muhammed Emin hakkında şayanı dikkat bir karakteristik vermektedir. Osman Bey Muhammed Emin'i, Türkiye'nin «Feyz-i Bahri» gemisinde Müşir Mustafa Paşa ile birlikte görmüştür. Osman Bey yazıyor ki:

«Müşir'den sonra umûmun nazarı dikkatini celbeden husus, Şamil'in Naib'i ve mümessili Muhammed Emin'in şahsiyeti idi. O, dağlıların ve müsülman din ülemasının kabul ettiği beyaz yün elbiseden başka bir elbiseye mâlik değildi. Başında beyaz kumaş sarı çerkes kalpağı vardı. Fakat bu sâde kıyafet altında tabiatın bahşettiği kuvvetli bir simanın çizgileri belirleniyordu. Tasvir ettiğimiz devirde M. Emin, tam kuvvete malik bir yaşta idi; zahiren o'na 48 yaş bile verilmezdi. Yüksek boyu ve herkülvarî vücut kuru.

luşu ile onun yüz çizgileri Yuli Çezar'ın klasik çizgilerini hatırlatıyordu. Fakat bu çizgiler zarif olmaktan ziyade sert bir şekil arz ediyordu. Gözleri ile ağzı karakterinin en mükemmel âlâmetleri idiler, kartal gözleri gibi kesici, sert bir bakışla parlıyorlardı, gözleri. Basık dudakları ise, hiç bir mania karşısında çekilmeyen ve en büyük bir tehlikeden bile korkmayan, sarsılmaz bir iradeyi ifade etmek te idiler. Bu portreyi tamamlamak için şunu da ilâve edelim ki, bu fevkalâde insan, son derece dinmez idi; onunla konuşmak çok zordu. Etrafına bakışlarında da haristi: etrafında bağırlıyor, haykırıyordu, o ise okuduğu kitaptan gözünü ayırmazdı. Dört veya beş lisan bilirdi. Fakat konuşurken daima tılmaçtan (tercüman) istifade ederdi.»

Bu portreyi tasvir etmekteki maksadım, okuyucuları, asrımızın tarihî sımaları arasında Muhammed Emin'in orijinal şahsiyeti ile tanıştırmaktır. Şöhretle daha çok dikkat ve hayrete lâyık olan bu adam hakkında bir çokları hiç bir şey bilmiyor. Adige topraklarına gönderilen bu Şamil Naibi'nin faaliyeti kayda şayandır. Onun uhdesine düşen vazife, mucize ve hatta masal kabilinden bir şeydir.

Bu büyük adamın cesareti, elleri altında yalnız büyük para, materyal ve binlerle fedai olduğu zaman hareket eden Koşut, Garibaldi, Caferson, Devis ve başkalarının cesaretini gölgede bırakır. Bu sonuncuların maruf olması, her bir lüzumsuz işlerini durmadan aksettiren bir sahnede oynadıklarından ileri geliyordu. Halbuki, Kafkasya dağlarında mahsur

bulunan Şamil'in bu talihsiz Naibi'ni sahne önünde oturan seyirciler bile zorla işitmekte idiler. Bir kaç muhabirin ve yahut fotoğraf satanların himmeti mevcud olmuş olsaydı bu adam maruf ve lâyemud bir adam olurdu. Lâkin bu olmadı; M. Emin unutuldu.

Halbuki o, mücadeleye boş elle çıkmıştı. Adige'ye geldiği zaman çevresinde kimse yoktu. Buna bakmıyarak kısa bir zamanda kuvvetli bir birlik askeri güç yaratmağa muvaffak oldu, kendisine mani olmak küstahlığında bulunanları ezdi ve yıllarca kayıtsız - şartsız bir hükümdar gibi hükümet etti. Bu gibi muvaffakiyetler, yalnızca dehalaları yılmaz bir cesaretle taçlanmış olanlara nasıbolabilir..

Muhammed Emin Garbi Adige'deki 12 yıla yakın faaliyetine yekûn vururken bu faaliyetin ne kadar çetin bir şerait içerisinde cereyan ettiğini görüyoruz. Yerli aristokrasinin dağıtıcı faaliyeti; İngiltere, Fransa ve Osmanlı Türkiyesi arasında nüfuz rekabeti; tam denilecek derecede maddî imkânsızlık, v.s. bütün bunlar faaliyeti zorlaştırıyordu. Bununla birlikte, bu gibi çetin şerait içerisinde bile M. Emin dağınık Adige kabilelerini birleştirmeğe ve onları imamatin siyasi sistemine dâhil ederek, Garbi Adige'de devlet teşkilâtı kurmağa muvaffak olmuştur. Unutmıyalım ki M. Emin aynı zamanda, Rusların üstün kuvveleriyle muvaffakiyetle harb yapabilmüş ve onları bir kaç defa mağlûb ve perişan dahi edebilmiştir.

Muhammed Emin Anadolu şehirlerinden Bursa'da vefat etmiş ve orada defin edilmiştir. Torunları hâlâ orada yaşamaktadır.

İTİZAR

Münderecatımızın çokluğu yüzünden «ABREK» ve «Gnl. SULTAN KILIÇ GİREY» tefrikalarımızın devamını bu sayımıza koymadık. Beşinci sayımızdan itibaren yayınlamağa devam edeceğimizi muhterem okuyucularımıza, itizaren bildiririz.

İDARE

TEŞEKKÜR

Kurban bayramı münasebetiyle tebrik göndermek lûtfunda bulunan okuyucularımıza teşekkür eder, şükranlarımızı ve iyi dileklerimizi arz ederiz.

İDARE

ADİGE

Kafkas dağlarında, bir sabah
Bir çiçek gördüm karlar üstünde
İsmi ADİGE...
Adige hürriyete tutkundu
Uzatmıştı boynunu, aşk içinde:
Vurun diyordu, vurun kızıl cellatlar!
Ölümden zerre kadar korkum yok benim.

Ölümlerin en güzeli hürriyet için,
Ölümlerin en güzeli vatanda gelen.
Ben hürriyete tutkunum
İsmim ADİGE...

Bekliyemedim üç beş gün daha
Karların erimesini,
Bir ses duydum içimde:
Kalk diyordu, hürriyete kavuşmak için,
Ölümden zerre kadar korkun olmasın.

Ölümlerin en güzeli hürriyet için
Ölümlerin en güzeli Kafkasyada gelen.
Ben hürriyete tutkunum
İsmim ADİGE...

İşittin mi Adige'nin sözlerini?
Ben hürriyet için, vatandan gelen
Ve ölümlerin en güzelini seçtim.

Aysel KURTULUŞ

Bir Çeçen kızı olarak benim de bu şiirimin basılmasını isterim. Bütün Kaf-
kaslılara ve Birleşik Kafkasya dergisine selâmlar.

A. K.

İKİ DAMLA GÖZYAŞI

Kafkasya!...
Senin sevgini mısralarımda nasıl
anlatabilirim?
Ceddimin şehit kanlarıyla yoğrulu
Dağlarımı, ovalarımı,
Ve hasretinle yanan kalbimin sesini
Nasıl duyurabilirim?
Bugün senin içindir
Güzel yurdum,
Kalbimden gözlerime sızan
İki damla gözyaşı..

Cenk AVCI

Komünist Açısından KIBRIS

Dr. Fethi TEVETOĞLU

KIBRIS politikasının takibinde; bu millî dâvamızın dost ve müttefiklerimize, İslâm memleketleri başta olmak üzere bütün Ortadoğu ve Akdeniz çevresi komşularımıza ve Hür Dünya'ya duyuruluşunda, önemle üzerinde duracağımız konu: «Kıbrıs'ın komünizm açısından arzettiği büyük tehlike» dir.

Bu gerçeğin bilinmesi ve bildirilmesi, dâvânın yalnız bizi değil, büyük hayati ehemmiyetle bütün Hür Dünya'yı ne kadar ilgilendirdiğini ortaya koyar; tehdid ve tehlikenin müşterekliğini her akıl ve iz'an sahibine kabul ettirir ve böylece mesele istediğimiz ve dilediğimiz desteği görür; müsbet yolda hallolur.

Bugüne kadar defeatla Parlâmentoda, milletlerarası konferanslarda ve yerli yabancı basında bu konunun belirtilmesine şahsen gayretler sarfettik. Bundan sonra da «Komünizm Açısından Kıbrıs» konusunda büyük emek vererek topladığımız vesikaları, makale ve kitap halinde okuyucularımıza dâvânın uygulayıcı ve zifililerine sunacağız.

Komünizmi iç politikamızda ciddi bir tehlike saymayıp «bir özentî» kabul edenlere «Kıbrıs'ın komünizm açısından arzettiği büyük tehlike»yi duyurmak imkânsızdı. Fakat bugün, dikkate alacağına inandığımız yeni Hükûmete yurdumuzda ve Yeşil Ada'da mevcut, Atatürk'ün deyişiyle «Türk âleminin en büyük düşmanını göstermekte fayda mülâhaza etmek teyiz. Böylece iç ve dış politikamızın düzeltilmesinde ve başarıya ulaştırılmasında vazifeli sorumlulara yardımda bulunmak istiyoruz. Hükûmetimizin ve milletimizin aldanmak ve aldatılmaktan korunması en büyük kaygımız ve isteğimizdir. Bu sebeptendir ki, neye mâl olursa olsun, karanlıklara ışık tutmayı ve gerçekleri

açıklamayı şerefli bir borç ve vazife sayıyoruz.

Yeni Türk Hükûmeti'nin çok saydığımız, sevdiğimiz ve güvendiğimiz diplomat Başbakanı, dinamik üyeleri ve dâvâyı aydınlığa kavuşturacak genç Dışişleri Bakanı, eminim ki şu gerçeği de dâima göz önünde tutacaklardır:

Milletlerarası komünizm, Kıbrıs meselesini, 1954'de nâzik veçhesiyle ortaya çıktığından beri, Batı âlemini bölme vasıtası ve bilhassa Doğu Akdenizdeki Batı savunma sistemini parçalama fırsatı telâkki etmiştir.

İşte Kıbrıs politikamızın ve bu konudaki propagandamızın önemli hareket noktalarından biri budur.

Asıl konuya girmeden, 1964 Kasımında (Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Konferansı)'na katılmış 51 memleket temsilcilerinin Kıbrıs dâvâmızı destekleyen bir mühim kararı ittifakla almalarını sağlanmış kısa bir tebliğimizi bu vesile ile okuyucularımıza sunmak istiyoruz. Sekizi Müslüman ve diğerleri Beş Kit'adan gelmiş 43 memleketin bu komünizm düşmanı liderlerince büyük ilgi ve tasviple karşılanan raporumuzun konusu: «Komünizm açısından Kıbrıs'ın arzettiği büyük tehlike» idi. Raporda özetle şunları bildirmiştik:

(Kıbrıs problemi yalnız Ada'daki iki cemaati veya «Türkiye, Yunanistan, İngiltere» gibi üç garantici devleti ilgilendirilen bir siyasi ve hukuki çıban başı değildir. Bu mesele, Makarios ve Kıbrıslı komünistler tarafından Türkiye başta, bütün Orta Doğu ve Akdeniz memleketlerinin, dolayısıyla beyneîmilel komünizm karşısındaki müşterek savunma teşekkülleri olan NATO ve CENTO'nun, ve bü-

tün hür dünyanın güvenini tehdid eden bir belâ haline getirilmiştir.

(Yeşil Ada) diye adlandırılan Kıbrıs'ın (Kızıl Vebâ) beynelmilel komünizmi açısından arzettiği büyük ve ciddi tehlike üzerinde durmak, bütün hür dünya milletlerine düşen bir vazifedir.

1924 yılından bu yana, Kıbrısta ilk teşkilatını organize etmiş komünizm, daha sonra Kıbrıs Komünist Partisi (K.K.K.)'yi; 1941'de de bunun halefi olan (Terakkiperver Emekçi Halk Partisi) AKEL'i kurmuştur.

1955 yılında AKEL ile birlikte kanun dışı ilan edilen komünist teşekküllerinin faaliyetlerine son verilmişse de, üyeleri gizli olarak çalışmalarına devam etmişlerdir.

AKEL Partisi, 1959 Aralık ayında yeniden resmi faaliyete geçmiştir. Partinin kayıtlı üyelerinin sayısı kesin olarak yayınlanmamışsa da 1960 sayımına göre Ada'da bulunan 400.000 Rumun % 25—30'unun, yani 110 ilâ 130 binin komünist veya komünizm sempatisini oldukları sabittir. Partinin faal üyesi 15—16 bin kadardır. Eksekias Papaianu, partinin Genel Sekreterlik vazifesini görmektedir. AKEL'in yayım organı, Lefkoşa'da çıkan (Haravgi) adlı günlük gazetedir.

Kıbrıs'da AKEL Partisi ile irtibat halinde bulunan 10 mühim komünist teşekkülü daha mevcuttur:

1 — Üye sayısı 40 bin civarında olan, Andreas Ziaridis liderliğindeki, Kıbrıs'ın en önemli komünist organizasyonu: Solcu İşçi Federasyonu (P E O).

2 — 1959 Nisanında kurulan Birleşik Demokratik Gençlik Teşkilatı (EDON)

3 — Kıbrıs Çiftçiler Birliği (EKA).

4 — Millî Hürriyet Birliği (EAS).

5 — Kıbrıs Sulh Komitesi (PEE).

6 — Kıbrıs Profesyonel Motorist Birliği (PEEA).

7 — Kıbrıs Umumi Mağazalar Sahipleri Birliği (PEM).

8 — Kıbrıs Millî Talebe Birliği (PEON).

9 — Kıbrıs Demokratik Kadınlar Birliği (POGO).

10 — Genç Çiftçiler Birliği (AEN).

Ada üzerindeki Rum nüfusuna göre bu korkunç sayıdaki kesif komünist teşekküllerinin Kıbrıs'ı bir yeni Küba, bir Akdeniz Komünist üssü hâline sokmaları büyük tehlikesini önlemekte, bütün anti-komünist cephe mensupları bir ve berâber düşünmeli; propaganda başta olmak üzere, her çeşit imkân ve güçlerini birleştirerek bu dâvâda haklı bulunan Anti-komünist Türk Kalesi'ni takviye etmelidirler.

Bu konuda, Asya Milletleri Komünizmi Mücadele Birliği «APACL»ın büyük mücadelecî mensuplarının Türk mesai arkadaşlarını fikren destekleyeceklerine tam bir inancımız mevcuttur. Bu davranış, yalnız Türklerin değil, Kıbrıs'a yakın ve uzak tekmil Akdeniz ve Afrika memleketlerinin ve bütün hür cephenin pek büyük faydasına olacaktır.)

Bu açıklama sonundadır ki, Kıbrıs konusunda Türk görüşünü destekleyen karar 51 milletin temsilcileri tarafından ittifakla alındı.

KUZEY KAFKASYA'da SOVYET - RUS VAHŞETİ

(1944 YILI FACİASI)

XX. Matem yılı

Mustafa Zihni HIZAL, M. Lütfi İkiz, Hasan DİNÇ, Mikâil ERK.

1944'te Kuzey Kafkasya'da cereyan eden «toptan tehcir ve imha» faciasının 20. yılı dolayısıyla hazırlanmış bulunan bu son derece önemli eserin isteme adresi şöyledir :

B. Kafkasya, P. K. 34, Fatih — İstanbul

Fiatı: 350 kuruş.

Milletsiz Cumhuriyetler

Dr. Bahaeddin HAMİTOĞLU

SOVYET Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, 47 inci kuruluş yıl dönümünü kutlanmış bulunuyor. Dünyayı cennete çevireceğiz teranesiyle kurulan, bu sade isimden mütevellit kukla hükümet nasıl kuruldu? Nasıl gelişti ve nereye doğru gitmektedir? Bu hususlar üzerinde durularak düşünüldüğü zaman her akıl ve iz'an sahibinin kolayca farkedeceği en şeni ve tüyler ürpertici cepheleri ile gayet açık ve bariz olarak anlaşılmaktadır. Zira kurucu liderleri Lenin, Troçki, Stalin gibi FANATİK fikirli şahıslar DÜNYAYA adalet, dirlik ve düzenlik getirerek cennete çevireceğiz vaadleri ile Beyaz Rus imparatorluğunu yıkmışlar ve zamanın 180 Milyonluk nüfusunu kandırmağa muvaffak olmuşlar ve netice olarak da bugünkü iptidai rejimi ve idare sistemini getirmişlerdi.

Bu yazımızda, yukarıda izah olunan komünizmin bayraktarı S.S.S.R. nin, Rus Çar imparatorluğunu yıkarak kıpkızıl yeni rejimi nasıl kurduğunu ve nasıl yaşattığını izaha çalışacağız.

Her insan karakterinde, doğuştan ve tabii olan en büyük duygu adalet ve eşitlik duygusudur. Bu duygu ard düşünceli şahıslar elinde tarihin bir çok devirlerinde o kadar istismar edilmiştir ki bunun en son ve canlısı Rusyada apaçık görülmektedir. Zira komünizme kamufle olarak adalet ve müsavat, sosyal adalet mefhumları kullanmak suretile bugüne kadar hür dünyadan iç yüzünü saklamaya muvaffak olan ve tarihe demir perde diye geçen Rusya bu meşum karakterini artık muhafaza edemeyecek hale gelmiş ve ilahi kanunlara zıt ve sırt veren bu meşum hâlinin sonu gelmediğinden, içinden

geçirdiği sancularla sarsılmaya başlamış, düne nazaran bu gün, bir muammalar heyulası olmaktan çıkmıştır.

Dışa ve hür dünyaya akseden çözümleri dikkata alarak ve bu zulüm idaresinin içinde yaşamış bir ferd sıfatıyla diyebiliriz ki bu günkü Rusya, dıştan görül- düğü gibi kuvvetli olmayıp, kendi içinde doğacak esaslı bir kıvılcımla kof bir ağaç gibi yıkılmağa ve dağılmağa mahkûm haldedir. Keza Rusya batılı ülkelerle temasa geçerek, ticari, sınayi ve kültürel münasebetler idamesine kadar yükselişine devam etmiş ve bundan sonra da duraklama ve çözülmeye başlamıştır. Yüksekliğinde âmil olan sebeplerin başında Yalta ve Postdam anlaşması ve toplantılarında, zamanın konferans liderleri olan Ruzvelt, Çörçil ve Stalin arasında husule gelen tüyler ürpertici anlaşmalar gelir. Bu konferans ve anlaşmada ileriye göremiyen liderler Rus esprilerine ve diplomasisine mağlûp olmuşlar ve bu gün içi kanıyan Avrupada mevcut esir milletlerin ölüm fermanını pazarlıksız kızıl idareye vermek suretile seyirci kalmışlardır. Fakat tarih tekerrürden ibarettir. Bir islam büyüğünün dediği gibi, «ilahi kanunlara bağlı olmıyan ve yükselen her şey ölmüye ve çökmiye mahkûm olduğu gibi, bütün taktiklerine, anlaşmalarda yapılan gaflara rağmen Kızıl Rusya da bu devreye girmiş komünizmin liderlerinin uyuşturucu adalet, müsavat ve sosyalizm teraneleri geçmez akçe olmuş ve demir perde çözülmüye başlamıştır.

Yeni rejimin Rusyadaki halklar üzerinde son derece tahripkâr etkileri olmuş fakat bu rejimin uygulanmasında aslı Rus olan milletler zarar görmemiştir. Bu

itibarla yeni rejimin tatbikatında husule gelen cinayetleri şöyle sıralamak mümkündür;

1 — 1927 — 1929 yılına kadar TOPRAK REFORMU adı altında vatandaşların elinde bulunan bütün mülkiyeti alarak vatandaşları sefaletle sürüklemek suretiyle numaralı birer hamal mesabesine düşürülmüş, bu tatbikatın yapılmasına engel olanlar ve karşı gelenler Sibiry'a da esir kamplarına sürgün edilmişler ve milyonlarca insan açlık ve sefaletle yok edilmişlerdir.

2 — Bu işlemin uygulanmasında, karşı gelenleri sindirmek için her nevi şiddet tedbirleri kullanılmış, 1930 - 1932 yılına kadar KOLHOZ sistemi iyice oturmuş ve mülkiyeti ellerinden alınan halklardan direnenler, numaralı hamal olarak rejime intibak etmeleri için her çeşit insanlık kaideleri dışında muamelelere maruz bırakılmışlardır.

3 — 1932 den bu yana milli birliği parçalayıcı tedbirler ve din düşmanlığı aşılanması tedbirlerinin alınması ve uygulanması.

Mülkiyetin alınmasında uygulanan ibtidai usullerin başında:

- a) Ağır vergilerin yüklenmesi,
- b) Vergilerini ödeyemeyenlerin mallarının müsadere ve devletleştirilmesi, direnen vatandaşların sürgün edilmesi gelir,

Milli birliğin parçalanması ve milli yetçiliğin söndürülmesi işinde:

- a) Halk arasında bulunan münevver ve okumuş anlayışlı kimselerin rejimi desteklemelerinin sağlanması.

- b) Rejimi tesvip etmeyenlerin rejim aleyhtarı diye toplattırılarak sürgün edilmeleri ki bu işlem gizli ve münferit usullerle uygulanmıştır.

Yukarıda izah edilen meseleler dışında kalan din ve imanın söndürülmesi, diğer faktörlerin kaldırılması gibi basit olmamış ve bu günkü Rusya bu hususta adeta hal-i acze düşmüş yıllar boyunca din kuvveti iç isyanların mihrakı olmuş kendisi ile bağdaşmayan bu şekilci materyalizme karşı cihat eylemiştir. Zira din ile Komünizm bağdaşamaz, çünkü biri

maddeci; iman, mülkiyet ve ahlâk düşmanı. Buna karşı islam dini ise; hürriyet, eşitlik, ahlâk ve vatan sevgisini yatan ilâhî bir kanuna bağlıdır. Bu itibarla Rusya'da husule gelen rejim değişikliklerinde iç ihtilâller devam etti ve hâlâ devam etmektedir. Keza bu ifadeimizin en iyi misâli Kafkasyanın 30 yıllık mücadelesi başta örnek teşkil eder.

Yarının tarihlerinde esefle kaydı geçecek bu iç isyanlar II inci Dünya Savaşı sonlarında Kafkasyada Çeçen - İnguş, Karaçay - Balkar, Kalmuk, Kırım, cumhuriyetleri gibi müslüman Türk devletlerinin ve Volga boyu Almanlarının gûya Almanyaya yardım ettikleri bahane edilecek bütün dünyanın gözü önünde imhasına sebep teşkil etmiş, bu Türk boyları kitleler halinde kurşuna dizilmiş bir kısmı da Sibiryaya sürgün edilmişlerdir.

Bütün bu kanlı katliamın cellatları o zamanın liderleri Stalin, Molotof, Mikoyan ve Beria ile Kagonoviç gibi sahte hürriyet kahramanlarıdır. Aslında bu bahane uydurmadır. Yapılan hareket dini yıkmak için bu milletlerin kaynağını kurutmak lâzımgeldiğine iyice inanan bu sadist ruhlu insanlar, yapılacak harekâtı daha önceden kararlaştırmışlardı, ancak uygulanması için beklenen fırsat zuhur edince kızıl kıyameti kopardılar. Fakat şu hususa tarihe bir daha tescil edelim ki, 2 inci Dünya savaşında Alman askerleri Çeçen - İnguş topraklarına ayak basmadılar, eğer Almanların işgalinde kalarak Rus aleyhine çalışan milletlerin yok edilmesi gerekse idi pek tabiidir ki Ukrayna ve Rus milletleri bu fiilin başında geldikleri için onların da imhası icab ederdi. Hal böyle olmamış, bütün bu felâketler sadece müslüman oldukları için Kafkasya milletlerine tatbik edilmiştir. Buradan anlaşılacağı vechile Komünizme karşı en büyük silâh islamiyet ve dindir.

Bütün bu kanlı olaylara rağmen bu milletsiz cumhuriyetlerin sahte sembolü Rusya, II inci Dünya savaşından beri hürriyetin havariliğini yapmakta ve bütün batı devletlerini Emperyalist, maddeci ağalar olarak itham etmektedir. Halbuki itham ettiği devletlerle Rusya ara-

İnsanlık Mahkemesi

Osman ÇELİK

«İNSANIN, tek başına yaşadığı devirler olmuştur.» düşüncesi, ispatı güç bir faraziyedir. Çok gerilere gidersek; tek insanı değil, en azından - bir topluluk olan aileyi buluruz. Birden fazla insanın bir arada yaşaması da, en basit ölçüde de olsa, ortaya, bir hukuk anlayışı çıkarır. Çünkü, topluluğun varoluşu, bu anlayışın eseridir. Ancak; topluluğun huzuru, keza; topluluğun parçası kişinin saadeti, hak'kın dağıtılışında gösterilecek titizliğe bağlıdır.

Her insan topluluğu, millet halinde, en son şeklini alırken; teşekkülüne paralel olarak, bir hukuk anlayışı geliştirmiştir. Keza, başlangıçtanberi var olduğuna inanmak zorunluluğunu duyduğumuz insan toplulukları arasındaki münasebet; topluluklar arası hukuku meydana getirmiştir. Birincisi, kişinin; ikincisi, topluluğun kaderiyle ilgilidir. Birincisi, bir topluluğun iç düzenini; ikincisi, yer yüzünün düzenini sağlar. Her ikisinin hedefi, kişinin özgürlüğü, saadettir. Onun için, hukukta esas birdir: kişinin temel hakları!

İnsan, ilimde ve teknikte gösterdiği başarısı ile öğünebilir. Keza, hukuku en iyi şekilde tarif etmekle... Fakat, hak'kın dağıtılışında gösterdiği hassasiyette: as-

la! İnsanın bu kusuru, sonu gelmeyen kanlı savaflara sebep olmuştur ve olmaktadır.

Biz, kişinin, kendi toplumu içindeki özgürlük savaşını bir tarafa bırakarak; milletlerin özgürlük savaşını ele alacağız. Bizi, bu esastan harekete zorlayan düşünce şudur: milletlerin özgürlük savaşı bitmediği müddetçe, bir toplum içindeki kişinin özgürlük savaşı bitmeyecektir.

Tarihte görülmüş siyasi genişlemeler; genellikle, hukukun çiğnenmesiyle meydana gelmiştir. Kuvvetlinin - Büyüğün -, zayıf - Küçüğün - ezmesi; bir hak olarak süre gelmiştir. En medenî toplum düzenini kurduğunu, özgürlük savaşının öncülüğünü yaptığını ileri süren, çağımızın büyük devletleri, çiğnenmiş haklar üzerinde oturmaktadır.

20'inci asır, ezilmiş milletlerin özgürlük için haykırışlarıyla başlamış; bu haklı istekleriyle dolacaktır. Ancak; ezilmiş, esir milletler, hâkim milletlerin hukuk anlayışına güvenmemektedir. Esir millet, hâkim milletin hak'kı teslim edeceğinden umidini kesmiştir. Esir milletin sığındığı hukuk, mütecavizin hukuku değildir. Esir milletlerin hak'kı teslim ede-

yor. Bu milletler ki tarihleri, medeniyetleri, başlıca örf ve adetleri olan 30 milyonu mütecaviz bir insan topluluğudur. Bütün bu gerçekler karşısında, bilmem sahte hürriyet havarileri susarlar mı?

Bakınız, batıda İngiltere 300 yıllık kadim bir hakka sahip iken kendine bağlı ülkelerinden 37. defa 300.000 nüfuslu Gambiye eyaletine müstakil idare hakkı veriyor. Halbuki sahte hürriyet havarisi Rusya, 50 yıldan beri esaret hayatı yaşattığı ve kan kusturduğu ve hâlâ kendi din, örf ve milli ananelerini muhafaza eden Kafkasyadaki Çeçen - İnguş, Karaçay - Balkar, Kalmuklar ve Kırım, İdil - Ural ve Türkistan Türklerine hürriyet tanı-

yor. Bu milletler ki tarihleri, medeniyetleri, başlıca örf ve adetleri olan 30 milyonu mütecaviz bir insan topluluğudur. Bütün bu gerçekler karşısında, bilmem sahte hürriyet havarileri susarlar mı?

Şimdi takdirini hür dünyaya bırakarak ifade edelim ki: Bugünün Rusyasında MİLLET yok. İsmi, kızıl teşkilâtı olan, baştan sonuna kadar esaret hayatını yaşattığı mağdur milletlerin kanlarını sömüren mutlu bir azınlık idaresi vardır.

Ama müjde yakındır, her şeyde olduğu gibi, bu kof idarenin de ilahi kanunlar karşısında yıkılacağı günü göreceğiz.

ceğinden ümidini kesmiştir. Esir milletin sığındığı hukuk, mütecavizin hukuku değildir. Esir milletlerin yakarışı; her millete özgürlük tanıyan, Tanrısal hukuka yönelmiştir. Özgürlük savaşlarının sönmeyen ateşi, Tanrısal haktan kuvvet almıştır.

★

Asrımızın başında, Hindistanda hızlanan özgürlük savaşı, güçlü liderler tarafından yönetilmiştir. Özgürlüğe olan özlem, müslüman - hindu liderlerini fazilet yarışına sokmuştur. İnsanlık vicdanının, sözcülüğünü edecek kadar yücelmişlerdir. Tehdit edilmişler, mahkemeye verilmişlerdir. Müdafaalarını, mahkemeye karşı değil, insanlık vicdanına karşı yapmışlardır. Mevlânâ Ebulkelâm Ahmed Âzad'ın İngiliz mahkemesi karşısındaki müdafaası en tipik örnektir.

Mevlânâ Ebulkelâm (*): «Cezadan korktuğumuz, cezadan kurtulmak istediğimiz yahut da bu mahkemelerin adaletinden zerre kadar ümitvar bulunduğumuz zannolunuyor.» Halbuki; «Hükümetle ilgisini kesenler, onun adaletinden, hakkı söylediğinden ümit kesiyorlar, artık onu tanımıyorlar, onu gasıp, zalim, gayri meşru bir hükümet telâkki ediyorlar, onu düşürmeğe, yıkmaya çalışıyorlar. Vaziyet bu merkezde iken geriye dönüp hareket etmek suretiyle, hükümetin meşru hükümetler gibi, insaf ve adaletle hareket edeceğini tahmin etmek olur mu?» diyordu mahkemede. Sonra devam ederek: «Acaba ben ve benimle beraber milyonlarca dindâş ve kardeşim niçin bu kanaatta bulunuyoruz? Çünkü bu cihet güneşten daha aşikârdır. Biz Hindli, müslüman ve insan olduğumuzdan dolayı bu kanaati taşıyoruz. Biz hürriyetin her insan ve her millet için, tabii bir hak olduğuna inanıyoruz. İlâhî yaratılış böyledir. Hiç bir şahıs, hiçbir hükümet Allahın kullarını esir kabul edemez. Ubu-

(*) Bu makale, Hindli büyük mücahid Mevlânâ Ebulkelâm'ın İngiliz mahkemesi önünde yapmış olduğu eşsiz müdafaanın bizde husûle getirdiği intibaların bir ifadesidir. O.Ç.

diyet ve esareti hangi isimle tesmiye eder seniz ediniz bu muhakkak esaret ve köleliktir.» «Şimdiki hükümet, irtikâp ettiği kötülükleri bu kadar bolca irtikâp etmese bile yine zalim, yine bayağıdır. Çünkü onun fenalığına, onun fecaatına en büyük delil, mevcudiyetidir. Belki bu hükümetin bir takım iyilikleri de vardır. Fakat bunlara rağmen onun fecaatına en büyük delil, mevcudiyetidir. Belki bu hükümetin bir takım iyilikleri de vardır. Fakat bunlara rağmen onun mevcudiyeti zulme dayanmıştır. Bu itibarla gayri meşrudur. Meselâ: Birisi evimize tasallüt etse de onu hüsnü idare etse, onu tanzim etse, tasallütü haklı ve meşru olur mu?» Mevlânâ Ebulkelâm'ın sözleri, mahkemeye karşı bir savunma mahiyetini taşıyordu. Daha çok kendi milletine ve bütün dünya sesleniyordu: «Mahkemenin huzurunda söz söylememeğe azmetmiştim. Çünkü bu mahkemeden bizim bir ümidimiz bir talebimiz, bir şikâyetimiz yoktur. Bu mahkeme yolumuzun üzerinde duran bir merhaledir. İster istemez buraya geliyoruz. Yoksa buraya uğramadan hapis-haneye girmek gerektir.»

Mahkeme bitmeden kararı tahmin eden Mevlânâ Ebulkelâm yanılmamıştı. Oniki sene, hapse mahkûm oldu. Suçu: Özgürlük istemektir! İşte, özgürlüğün beşiği İngiltere'den gelen karar! Kendi vatandaşına tanıdığı özgürlüğü, hudutlarının dışına götüremiyen hak anlayışı!

Hindistan'da özgürlük hareketi pasif mukavemet çerçevesi içinde gelişmişti. Kalabalık Hint topluluğu, için, en uygun yol bu idi. Herbiri şair, bilgin, filozof, ahlâkçı olan liderler, bu yolu seçiyorlardı. Pasivizm o'nların düşüncelerine uygundu. Şiddet taraftarı politikacılar; bu, gerçek liderleri takip etmek zorunda kalmıyorlardı. Barış, özgürlük isteyen liderler, sonu gelmiyecek kanlı olayları davet etmek istemiyorlardı. Bu, insanlığın geleceği için çok önemliydi. Dünya bundan ders almalıydı. Heyhat!

★

Hindistanda, özgürlük hareketi pasivizm çerçevesi içinde yürürken, dün-

KAFKASYAM BENİM...

Güzel Kafkasyam, ak ümitlerim.
Sendedir sevincim, kederim.
Damarımdaki kanda,
Gözümdeki yaştasın,
Seninle yanar, seninle sönerim.
Kafkasyam benim...

Bahtı kara anamsın,
Sarılacak yaramsın.
Kafkasyam benim...
Kokulu çiçeklerle bezeli yolum,
Firakınla kırık, kanadım kolum,
Kafkasyam benim...

Seniha ÖZHAN

yanın başka ülkelerinde kanlı özgürlük savaşları oluyordu. Kafkasya! Her mütecavizin karakteri bir değildi. Doğrudan doğruya, milletlerin hayatını yok etme hedefini güden devletler vardı. Rusya!

1917 de, Rusya'da bolşevizm ihtilali çıkmış, rejim mücadelesi başlamıştı. Bu kargaşalıktan istifade ederek, Kafkas halkları - Doğal hakları olan - istiklâle, rini ilân etmişlerdi. Fakat, 1921 yazında kızıl ordu, Kafkasya'yı baştan aşağı çiğnedi.

II. Dünya savaşında, Kafkasya'da yeniden ayaklanmalar oldu. Almanlarla birlikte, fakat; kendi özgürlük davaları uğruna yeniden silâhlândılar. Ne varki, II Dünya Savaşı, devler savaşı idi. Almanya'nın kaderine bağlı olan bu hareket, Almanya ile birlikte yok oldu. Savaş sonu, Avrupa milletleri, ıstıraplarının din-diğine sevinirken; Kafkaslı ağlıyordu! Alman ordusuyla çekilmiş binlerce Kafkasyalı, kızillara teslim edildi. Amerika, İngiltere, Fransa hükümetleri, kızilları barış meleği sanmış olacaklar; binlerce insanın öldürülmesine, gafflet göstererek adeta izin verdiler.

★

1944 şubatında, bir milyon Kafkasya-lı Sibirya'ya sürüldü. Bunların çoğu, soğuk ve açlıktan öldü.

Ruslar, ne Almanya'da teslim aldıkları binlerce muhaciri; ne de Kafkasya'dan Sibirya'ya sürdükleri bir milyon insanı, muhakeme etmediler. Kızillların elinde hazır mahkeme kararları vardı: Özgürlük isteyen insanların cezası ölümdü! Mahkeme olmadığı için, karara itiraz merci yoktu. Mazlum ve mahkûm binlerce insan açlığa, soğuğa giderken, kurşuna dizilirken Allaha yönelmiş, o'ndan yardım istemişti. Çünkü, haykırıışlarını duyacak sadece o vardı. Bütün dünya, kulaklarını kapamıştı.

Çağımızda Birleşmiş Milletler Teşkilâtı vardır. Hukuk öteriteleri vardır. Kişinin, milletlerin özgürlük haklarını tanımlayan yasalar vardır. Tek kişinin, haksız yere öldürülmesinden dolayı isyan eden ünlü filozofların eserleri vardır. İlim ve teknikte feza yolculuğuna ulaşmış büyük devletler vardır.

Bütün bunlara rağmen, dünyamız mes'ut değildir. İnsanlık, orta çağdakinden daha çok ıstırap çekmektedir: Sür, günler! Çalışma kampları! Kitle halinde işlenen cinayetler! Esir milletler! Özgürce yaşama, konuşma hakkı alınmış kitleler! Zorla sürülmüş, toprakları gasp edilmiş milletler!

— İnsanlığın kaderi birdir. Onun için, saadet ve felâket müşterektir! — Bu düşüncenin hakim olmadığı dünyamızda, ebedî barış kurulamamıştır. Kuvvetli ve saldırgan milletler, küçükler ve zayıfların zararına daima dengeyi bozmuşlardır. Küçükler ve zayıfların, barışçı ve sessiz görünüşlerine rağmen; kuvvetli yine de endişe duymuş, bu endişenin verdiği korku ile yine saldırgan, haksız davranmıştır. Bu davranışlar, sonu gelmeyen kanlı olaylar davet etmiş, milletlerin özgürce yaşama haklarını kaldırmıştır. Esirlik, kitle halinde sürgünler, cinayetler, insanlığın binlerce yıldır bina etmeğe çalıştığı medeniyet abidesini yok derecesine düşürmüştü; siyah, kanlı lekelerle görünmez hale getirmiştir.

Bilinen, fakat tatbik edilmeyen bir gerçek var: Özgür olmak için, dünyanın şu veya bu ülkesinde doğmak veya yaşamak şart değildir. Özgür olmanın, ilk ve son şartı: İnsan olmaktır! Özgür olarak yaşamak, Tanrısal bir haktır.

İnsan, bu Tanrısal hukuka göre yaratılanmadıkça, insanlık mahkemesi kurulmadıkça, dünyamız huzur duymıyacaktır.

İMAM MANSUR

Bekir DEMİREL

1748 (1) yılında Çeçenistan'da, İlistin, ei avulunda fakir bir çeçen ailesinin bir erkek çocuğu dünyaya geliyor. Babası Şebesse, sonraları Şeyh Mansur namıyla Rusya İmparatorluğu'yla boy ölçüşecek olan oğluna Uşurma adını veriyor. Aile bir kaç sene sonra, Sunç Nehri vâdisinde Aldı avuluna hicret ediyor.

Şebesse medresede tahsil görmüş, senelerce ruslarla mücadele etmiş, gaza meydanlarında isim yapmış dağlı bir mücahittir.

Uşurma ilk yıllarda bütün yaşlıları gibi haşin ve esrarlı tepelerini hayranlıkla seyrettiği dağlarda koyun otlatarak günlerini geçiriyor. Zeki bir çocuk olan Uşurma, tahsil çağına gelince, ilk kültürü babasından alıyor. Bilahare bir medresede tahsil gören Uşurma yüksek zekâ ve ilme olan istidadiyle hocalarının dikkatini çekiyor. Onbeş yaşındayken Kur'an'ı ezberlemişti. Zaten henüz okuma yazma bilmez bir çocukken, babasının ibadetlerini dinleyerek Kur'an-ın mukaddes kelimelerini öğrenmişti. Bu arada arapçayı da fevkalâde öğreniyor. Aldığı kültür ve terbiye neticesi daha o çağlarda kafasında Kafkasya «milli birliği» ve istiklâl mücadelesi fikri filizlenen Uşurma mücadelenin şartlarından biri olan harp sanatını öğreniyor. Genç Uşurma mükemmel ata biniyor, fevkalâde bir maharetle silâh kullanıyor, cesaret ve soğukkanlılığıyla temayüz ediyordu. Temur Sado'nun ifadesine göre «uzun boylu, cesur, daima düşünceli, sağlam ve kuvvetli karakter sahibi levent yapılı bir kafkas genci idi.» (2)

«Yirmi yaşına gelince tahsilini tamamlamak için Dağıstan'a gidiyor. Bir kaç sene sonra Aldı'ya dönen Uşurma köyüne imam seçiliyor» (3) Artık Uşurma fikren ve mânen kemale ermiş samimi bir dindardır. Fakat uyanık fikirli Uşurma'nın dindarlığı, alışılan mânâda

İmam MANSUR

içine kapanık «pasif» bir dindarlık değil, Kafkasyanın zorlu hayat ve cemiyet şartlarıyla bağdaşan ve daima aksiyona yönelen «aktif» bir dindarlıktır. O, bir dindardır fakat mistik değildir. Nitekim hayatını bir tekkede veya bir seccade üzerinde geçirmemiş, yürüttüğü istiklâl mücadelesinin her an ön safında bulunmuş, ibadetini gaza meydanlarında yapmış bir başbuğdur. Esasen gazavatın bir ibadet olduğuna inanmıştır.

(1) 1732 de doğduğu da söylenirsede esas kaynaklar 1748 üzerinde ittifak etmektedir.

(2) Kafkasya Dağları Dergisi 1925 Prag. Nart (Nart Mansur'un IV. nesilden torunudur).

(3) Aynı Makale

İbadetini noksansız yapar, fakirlere ve yardıma muhtaç olanlara yardım etmekten zevk duyardı. Belki hamiyetseverliğinden, belki vatanın kurtuluşu için sarfettiği gayretlerden, belki de milletine manevi yükselme yolunda yaptığı yardımlardan dolayı, bu sıralarda arkadaşları ona «Mansur» (4) ismini verecekler; Mansur vaazlarına devam ederek kendi çizdiği vaazlarıyla milletine benimsettiği yolda, azimle emin adımlarla hedefine doğru yürüyecek, milletini arkasında sürükleyecek ve destanlar yaratacaktır.

Mansur'un ve fikirlerinin iyi anlaşılabilmesi için O'nun içinde yetiştiği şartları ve yetişme tarzını bilmekte fayda vardır.

Ailenin tek erkek çocuğu üzerine babası titizlikle eğiliyor, ilk çocukluk yıllarında eğitim ve öğretimiyle «bizzat» ve «hassasiyetle» meşgul oluyordu. Şebesse, muhakkak mahir bir pedagoğdu. Bu genç dimağ ve körpe ruhu bir nakkaş maharetiyle işliyor, hiçbir teferruatı gözden kaçırmamaya, mükemmel ve ideal bir Kafkas genci yetiştirmeye uğraşıyordu. Oğluna azami bir serbesti tanıyor ve O'na karşı toleranslı davranıyordu. Fakat bu serbesti ve toleranslılık çocuğu şımartacak veya başına buyruk kılaacak bir sınırsızlık değildir. Kontrol, lü, yerinde ve icabında müdahale edilmesi gereken, babasının telkinleriyle oğlunun düşüncelerini ve diğer şartları telif edip, kendine göre hükümler vermeye müsade eden, belki de teşvik eden bir serbesti ve toleranslılık havasıdır. Mansur'a telkin edilen terbiyenin metodu bu, esası ise insancıl olmak, insanın şahsi yet ve haklarına hürmet etmek ve mücadeleci olmaktır. Hayat şartlarının zorluğu nisbetinde mücadeleci olmaktır.

Bütün bunları Şebesse'nin tutumundan baba-oğul münasebetlerinden istidial etmek için kehanete ihtiyaç yoktur.

Bu tesirler altında ileride Mansur ümanizmin ateşin bir müdafii olacak, silâh arkadaşlarının kendini terk ettiği, en ümitsiz görünen anlarında, ümit ve azminden hiç bir şey kaybetmeyecek ve

yine mücadeleye devam edecektir.

Baba, oğlunun açık havada büyümesine yetişmesine taraftardı. Boş zamanlarında sık sık baba-oğul dağlara tırmanıyorlar ve Şebesse oğluna ilk dersleri buralarda veriyor, Allah'a daha çok yaklaştıklarını hissettikleri tepelerin «sakin ve sağlam havasında ibadetlerini yapıyorlardı» Şebesse oğluna fiilen iştirak ettiği Kafkas - Rus mücadelelerini anlatıyor, oğlunun ruhundaki mücadeleci unsuru daima kamçıyor, teşvik ve tahrik ediyordu. Bu küçük ruhun bu cephesinin, daima uyanık kalmasına yardım ediyor, her gün ona başka bir kahramanın hayat hikâyesini anlatarak çocuğunun bu cephesini ve hislerini daima tazeliyordu. Her an üniformalı ve silâhlı ve beşikten mezara kadar asker olmak zorunda olan bir millet için mücadeleci olmak belki de yaşamanın ilk şartı idi. Bunu idrak eden Şebesse oğlunu bu şartlara göre yetiştirmeye çalışıyordu. «Ruslara karşı beslediği nefret hissini oğluna aşlamayı da ihmal etmiyordu» (5)

Bu terbiye sistemini Şebesse islami esaslarla takviye edince Şeyh Mansur'u yaratan mükemmel terbiye unsurları kombinezonu vücut buldu. Beraber tırmandıkları tepelerde Şebesse oğluna ibadetlerini müteakip islâmiyeti irşad ediyor daha sonra Kur'an'ı Kerim'i öğretiyordu. Küçük Uşurma anlayamadığı, fakat kendinde derüni ve ulvî hisler bırakan bu mukaddes kelimeleri zirvelerden sanki bütün Kafkasya'ya karşı kıraat ediyor, dağlar bu kutsal tegannî'yi uzaktan uzağa yankılıyor, memleketin en ilera köşelerine duyurmaya çalışıyordu. Ve Uşurma bütün bunların tesiriyle çok iyi anlıyordukı insanın manen kurtuluşu ve yükselmesi için Kur'an'ı hakikatlerden mükemmel bir vasıta ve Hz. Muhammed'in yolundan sahîh bir yol yoktu. Bu sebeple aynı yoldan milletini

(4) Mansur'un kelime manası yardım eden demektir.

(5) Kafkasya Dağları Dergisi. 1925 Prag. Nart.

ve vatanını kurtarmak istemiş ve kendini sonunda feda etmişti.

Baba oğlunun bilgi dağarcığını dol durmayı da ihmal etmiyor, O'na, kendilerine hayranlık ve hürmet beslediği: is lâmin Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve Hz. Halit gibi büyük mücahitlerinden bahisle tarihi ve dini malûmat veriyordu. Uşurma çocuğu bir özentiyle bu büyük insanlara benzemeye çalışıyor ve onları kendine örnek insanlar olarak alıyordu. Esasen baba oğlunda bu insanlara karşı bir hayranlık hissi yaratmaya çalışıyordu.

«Dünyanın Cennetinde müstesna güzelliğe sahip bir tabiat köşesinde, ibadetini yapıp manen temizlenen her türlü hissiyattan sıyrılan bir ruhta, bu ulvî havanın ve bu atmosferde telkin edilen şeylerin derin izler bırakacağı, insana bir çok ilhamlar vereceği şüphesizdir.

İlk çocukluk yıllarında «hiç bir zaman erimeyen kristal gibi tepelerini hayranlıkla seyrettiği» dağlarda koyun otarmış, daha sonraları gene bu tepelerde babasından ilk derslerini almış, hayata atıldığı zaman gene bu dağlarda çiftçilik ve ticaretle uğraşmıştır. «Asırlar boyunca dağ adamları, her toprak parçasını, anudane bir mücadeleden sonra dağlardan koparak onun üzerinde saadetlerini kuruyorlardı» (6) Muhakkak Mansur da ırkdaşlarının geçtiği köprüden geçmişti.

Dikkat edilecek olursa, Mansur çocukluk ve gençlik yıllarında tabiatla da ima haşır neşir ve mücadele halindedir. Fakat bu mücadele, asıl mücadeleye hazırlık ve yetiştirme safhasıdır. Her an tabiatla, çetin hayat şartlarıyla karşı karşıya kalan zeki, uyanık fikirli, aktif, düşüncü ve ilme istidatlı olan bir insanın muhitine karşı pasif kalacağı düşünülemez. Nitekim, Mansur tabiat ve cemiyet şartlarıyla bağdaşan bir doktrin (Mürîdizm) vaz edecek ve daima iyiye, güzele, doğruya yönelen bir aksiyon adamı olacaktır.

Görülüyor ki Mansur, tabiatın kucağında hiç bir baskı altında kalmadan a-

zami ve kontrollü bir serbesti içinde bir çocukluk ve gençlik çağı geçirmiştir. Bu şartlarda yetişen, yerinde müdahale ve kontrollerle yönetilen sistematik bir terbiye çerçevesinde gelişen bir ruhta, herhangi bir boşluğun, bir kompleksin, bir bunalımın olmayacağı şüphesizdir. Böyle bir ruhta ancak yüksek ve ideal temayüllere yer bulunabilir. Hele bu ruh insanı hislerle meşbu ise... Nitekim Mansur daha çok çocuk denebilecek bir yaşta Kafkas millî birliğinin ehemmiyetini idrak etmiş, bu fikri geliştirmiş ve sonradan liyakatle liderliğini yapmıştır.

Mansur'un terbiye ve yetişmesiyle alakalı bu sübjektif şartlara O'nun basiret, uyanık fikirlilik, cesaret, zekâ, gibi fikri meziyetlerini ve O'nu tahrik ve teşvik eden, etkileyen Kafkasya'nın içtimai şartlarını da ilâve edersek Mansur'u yaratan ruh kombinasyonu, Mansurun psikolojisinin tekâmül seyri tamamlanmış ve anlaşılmış olacaktır.

Mevzumuzu alâkadar ettiği nisbette o devir Rus siyasetinin Kafkas'yadaki vechesine bir göz atalım:

Daha XVI. asrın başlarında Moskova'da bir prenslik olan Rusya az zamanda gelişme istidadı göstermiş ve Altınordu Hanlıklarını ilhak etmiştir. Bundan sonra Rus ordularının hedefi Kafkasya'dır. Bu zenginlikler ve güzellikler diyarını feth için 1594 yılında Korkunç İvan'ın Kafkasya'ya gönderdiği 20.000 lik mun tazam ordu Dağıstan'da dağlı mücahitler tarafından imha edildi. On yıl sonra 1604 te Boris Gudunof'un 60.000 lik ordusu, Sultan Muhta tarafından Sulak Irmağı kıyısında feci bir hazimete uğratıldı. Kumandan İvan Baturlin ve Pleçiyef canlarını ancak kurtarabildiler. Deli Petro'ya kadar geliş güzel tertiplenen seferler ve Rus emperyalizmi onun tarafından sistematize edildi. Ve meşhur ve meşum vasiyetnamesiyle bir ideoloji haline getirildi. Bu vasiyetnameye göre «Osmanlı - İran yaklaşmasına mani olunacak, bu devletlere ayrı ayrı seferler

(6) E. Kaval - Serbest Kafkasya Dergisi.

açılacak, boğazlar ele geçirilecek, Hindistan istilâ edilecek, Asya'ya bu suretle bir (pencere) açılarak Rusya sıcak denizlere açılacak ve dünyaya hakim olacaktı. Bu plânın moskof siyasi literatüründeki adı, «İstanbul ve Hindistan'a seyahat» idi. (7) Bu maksatla Petro'nun Hindistan'a gönderdiği ordusuna Türkistan stepleri mezar oldu. Balkanlardan İstanbul'a inmek isteyen, cihangirlik sevdasındaki «büyük islâhatçının» ikinci ordusu, 1711 senesinde Prut Nehri kıyısındaki bataklıklara gömüldü. Gözünü kan ve ihtiras bürüten Deli Petro, üçüncü ordusunu da 1722 yılında Dağıstan'da aynı akibetten kurtaramadı.

Bütün bu hezmete rağmen Halefleri onun vasiyetnamesini ve vahşiyâne ideolojisini unutmadılar. Rus emperyalizminin ikinci mümessili Çarice II. Katerina Kırım'a yaptığı bir seyahatte ırat ettiği nutkunda «buradan yol Çargırada'ya (İstanbul) gider diyor, kendine bağlı bir Bizans Krallığı kurmak hususundaki fikrini açıklamakta bir mahzur görmüyordu.

XVIII. Asrın ortalarında agresif (mütecaviz) Rus siyasetinin şarka ait keskin ucu, kati bir dönüşle cenuba, yani Kafkasya'ya yöneldi. Bu hareket tesadüfî değildi. Osmanlı ve İranlıların e. lindeki zengin ülkelerle giden yolların kilitli Kafkasya idi. Ruslar güneye sarılabilmek için önce Kafkasya'yı geçmek zorundaydılar.

Bu seneler Şeyh Mansur'un çocukluk yıllarına rastlar. O. Rusların Kafkasya'daki mezalimine şahit olacak, Ruslara olan nefreti daha da artacak, nefretine kin katacak ve sabırla bekleyecektir.

1604 yılından sonra, Kafkasya'ya müteveccih Rus askerî harekâtı aşağı yukarı bir asra yakın bir müddet hemen hemen durdu. Fakat bu hal, vahşî bir hayvanın avının üzerine atılmak için, müsaade anı beklemek kasdıyla sinmesidir. Aynı ruslar, bu devre zarfında boş durmadılar. Daha, önce yaptıkları seferlerden aldıkları tecrübelerle ordularının Kafkasya'yı çiğneyemiyeceğini anladılar

ve başka bir politika izlediler. «Parçala ve hükmet ve kaleyi içten fethet» prensipleri mucibince hareketle zaten bu sıralarda Kafkas kabileleri arasında zayıf olan millî bağlar, dînî duygular hatta sıhrî bağlar daha da zayıflatılacak ve kabileler arasındaki muhtemel bir birliğe mâni olunacak kale içten yıkılacaktı. Esasen kabileler arasında böyle bir birlik mevcut değildi. Ancak müşterek bir tehlike anında, nadiren, kabileler aynı safta savaşıyordu. Rus siyasetinin amacı, daha çok Kafkas halklarının maneviyatına hücum ile onu çözülmek, mezkûr halkların mücadele azmini kırmak ve mücadelecî ruhunu gevşetmek, kabileler arasına nifak ve fesat tohumları atmaktır. Bu maksatla, bazan entrika, bazan da cebirle aldıkları Terek ve Kuban'ın şimal kısmındaki topraklarda ileride askerî üs vazifesi de görececek müstahkem kaleler inşa ederek, buraları, silâhlı Rus ve Kazak kolonist ve misyonerleriyle iskân ettiler. Bunu diğer kalelerin inşası takip edecek ve tedricen Kafkasya içerilerine nüfuz edilecekti. Buna muvazi olarak silâhlı Rus ve Kazak haydutları mazlum Kafkas halklarına dehşet ve vahşet saçacak ve misyonerler halkın maneviyatına hücumu geçecekti. Ruslar bazan etrika, bazan dalkavukluk, bazan da para ile kandırarak veya satın alınacak kimseler bulabiliyor ve plânlarında kısmen de olsa muvaffak oluyorlardı.

XVIII. asrın dördüncü çeyreği... Mansur Dağıstan'dan Aldı'ya dönmüştür. Genç Mansur Aldı Köyünün imamıdır. Ruslar vahşetlerine, hayasızlıklarına her gün bir yenisini ilâve ediyorlar. Haydutlar şimal sınırlarında dehşet saçıyorlar. Rus mezalimi bir kâbus gibi Kafkasya'ya çökmüş, oradan oraya dolaşmakta... Kanunsuz Rus idaresi halkı devamlı eziyor ve Efsanevi Kaf Dağı kan ve ateş içinde kavruluyor. Mansur bütün bunları görüyor, kalbi burkuluyor, mazlum bir milletin, vahşî pençelerin battığı sinesinden nasıl kan fışkırdığını acıyla seyrediyor. Ve hür yaşamaya hak kazanan mil-

(7) Hızaloğlu, M. Zihni. Şeyh Şamil.

letin. hürriyete olan özlemini hüznle seyrediyordu. O' Rusların komşu bir köyden, bir çar memuru öldürüldü bahanesiyle haksız yere nasıl 6000 koyun ve 180 ruble ceza aldıklarını görüyor, hiddetle kabaran kalbi şiddetle çarpıyordu. Ve sanki Mansur'un hiddetine uyan muazzam dağlar 1785 yılı başlarında şiddetle sarsıldılar. Büyük bir zelzele olmuş, dağlar temelinden sarsılmış, toprak halkın iniltisine benzeyen korkunç sesler çıkarmıştı. (7) Mansur, bu zelzeleyi Allah'ın bir işaretini saydı ve kendi köyünde ilk vazını irat etti. Ateşin valzin sözleri köy halkı üzerinde derin bir tesir bıraktı. Mansur kendisini Kafkas halklarını ıslaha ve birleştirmeye vazifeli görüyordu. Artık mücadele bayrağını açmak zamanı gelmişti. Mansur arka arkaya irat ettiği vaazlarıyla milleti birliğe ve mücadeleye davet ediyor. O'nun mücadelesi «aniden galeyana gelen bir toplumun, şahlanıp hemen sönmesi» şeklinde değil, uzun bir hazırlık devresi geçiren metodik bir mücadele, tam mânâsıyla bir mücadele örneğidir. O'nun hayatı, varlığı esasen mücadelenin kendisidir.

Şeyh Mansur, işe nereden başlayacağını çok iyi biliyordu. Ve O çok iyi biliyorduk, bir toplumun kudreti, başarcığı işlerin o toplumun moral, ahlak ve içtimai bağlarının kuvvetiyle müteneşir. Maneviyatı bozuk bir toplumla bu mücadele yürütülemez. Binaenaleyh; Rusların hücumu geçip yıkmaya çalıştıkları, toplum maneviyatını yükseltmek ve kuvvetlendirmek lazımdır. O'nun fikri Milletin maneviyatını millî, dinî duygularla, vatan ve hürriyet aşkıyla itimam ederek, cemiyeti sağlam manevî temeller üzerine oturtmak, indüvidüalist Kafkas halklarından moral ve maneviyatı sağlam, fertleri içtimai bağlarla birbirleriyle fevkalâde merbut bir millet yaratmak ve bu yodan kaskasya'da millî-dinî bir vahdet vücuda getirmektir. Kafkas kabileleri arasında birlik fikrinin ilk defa fiiliyata intikal ettiğine şahit oluyoruz.

Mansur'un vaazları bir tek gayeye yönelmişti. Mezkûr millî birliği teessüs

ile Kafkasya istiklâl mücadelesi. O, iyi anlıyordu ki, bütün Kafkasya bir idare altında toplanmazsa Ruslar Kafkasları aşip orta doğuya girecektir. Bu ise Kafkasya, orta doğu milletleri ve islâmiyetin felâketi olacaktır. Kafkasya ile, insan gücü bakımından mukayese kabul etmeyecek derecede kuvvetli olan Rusya'nın akınlarını durdurmak için bu birlik şarttır. Ergeç bu akın tahakkuk edecektir. Fakat sel basmadan maniyi kurmak lazımdır. Bu mania Dağlı'nın sar, sılınaz iman ve inancı, vatan sevgisi, din sevgisi ve hürriyet aşkı olacaktır. Her selin kolaylıkla yıkamıyacağı temelleri son derece sağlam bir mania. Rusya insan gücüne sahiptir. Fakat Dağlı'nın sahibi olduğu bu mukaddes mefhumlara Rus milleti yabancıydı. Bu yüzden, tarih boyunca, sayı itibariyle kat kat üstün olan Rus orduları bir avuç dağlı mücahit karşısında sürüden farksız ve âciz kalmıştır.

Ş. Mansur vaazlarıyla millete bunları benimsetmek için çalışıyor cihadın insani bir vecibe olduğunu telkin ediyordu.

Ruslara olan nefretini millete de aşıyor, «hasta olursanız bir Rus doktora tedavi olmayın, sonunda onunla dost olabilirsiniz» ve «Rus eseri olan her şey ve Rusun tavrı hareketine müşabih her şey haramdır» diyordu. (9).

Tam bir ahlak numûnesi olan Mansur her şeyden önce Kafkaslılardan temiz bir hayat sürmelerini, «emri bil ma'ruf ve nehyi anil münker»in tatbikini istiyor, «İslâmiyet» henüz kabul etmeyen kabileleri islâma davet ediyor, dinî za'yı olanların, dinin icaplarına riayetlerini istiyordu. Memleketin her tarafından kendisini dinlemek için Aldı'ya akın eden halka: «beşerin iptilâlarından azâde kalmalarını, sigara ve alkol kullanmama-

(7) E. Kava! Serbest - Kafkasya Dergisi, Münih.

(9) Tarihte Kafkasya - Gnl. İsmail Berkuk.

larını, birbirleriyle münaza ve kurgunluklarından vaz geçmelerini, birbirlerini sevmelerini, birbirlerine samimi ve kardeşlik hisleriyle bağlanmalarını tavsiye ediyordu. Vaazlarında milletinden insanca yaşamalarından başka bir şey istemeyen Mansur ümanizmin âteşin bir müdafii idi. Kanlı intikama katiyyen cevaz vermiyordu.

Ümanizm ve gazavat. Birbirleriyle çelişen iki fikir. Fakat Mansur'da böyle bir çelişiklik yoktur. Ümanist Mansur, milliyetperver bir dağlı, aynı zamanda vatanın ve dinin kahraman bir müdafii idi. O bir mütecaviz değil, bilhassa bir müdafii idi. O büyük bir ön sezile görmüştü ki, Rus seli Kafkasları aşarsa islâm, orta doğuyu sılıp süpürecek, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'na dökülecek ve geçtiği yerde gözyaşı, sefalet ve harabeler bırakacaktır. Bu azgın sele mâni olmak (metot ne olursa olsun) elbette ümanistçe bir davranıştır. Üstelik islâmiyet, gazavata cevaz veriyordu. Gazavat bir fariza idi. Mansur da bu iki fikri böyle anlamak lâzımdır.

Şeyh Mansur, anlattıkça coşuyor coştukça etrafına daha çok tesir ediyordu. Memleketin her tarafından gelen dinleyiciler, bu değerli insanı takdir ediyor ve onunla birlik olduklarına «silâhları üzerine yemin ediyordu». Mansur'un şöhreti Kafkasya sınırlarını aşmıştır artık. Aldı köyü askerî bir karargâh haline almıştır.

Mansur tasavvurlarının gerçekleştiğini görenlerin saadetini duymaktadır. Az bir zamanda bazı prensler hariç - ki ilk zaferinden sonra, onlarda Mansur'a iltihak edeceklerdir- hemen hemen bütün Kafkasya etrafında toplanmıştır. Ve Mansur vaazlarının, telkinlerinin semeresini görmüştür. Sahiden O'nun telkinleri neticesinde Kafkasya'da ahlâk o kadar düzelmişti ki, «Bir Kafkaslı bulduğunuz bir eşyayı sahibinin kolayca bulabilmesi için, hemen görülebilecek yüksekçe bir yere bırakıyordu». (10) Milletinin morali de yükselmmişti. «Ne zaman Rus garnizonundan odun tedariki için bir

müfreze ayrılırsa ancak birkaç nefer garnizona dönüyordu». Bazı aceleci kafkaslılar ferdi mücadelelere başlamışlardı bile.

Mansur, Ruslara karşı harp teklifi yapan aceleci taraftarlarına: «Sabredin, ben harızlanmakla meşgultüm, benden sonra gelecek bir zat vardır. Asıl işi o tamamlayacaktır diyordu. (11)»

Kafkas Dağlısı şöyle söyler: «Mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim, âdetlerimiz ve vatanımız elden gittikten sonra ne için yaşayacağız.» Bu japonların «vatan uğrunda hayatın kaz tüyü kıymeti yoktur» sözünün Kafkasya'daki karşılığıdır. Dağlıların üç asır, kendilerinden mukayese kabul etmeyecek kadar çok olan Ruslarla neden kan ve ateş içinde çarpıştıkları; felâketlerle dolu toptan hicretlere, bir kişinin bile dönmediği sayısız savaşımlara, neden katlandıklarını bu sözlerdeki mânadan çıkarmak güç olmasa gerek. (12)

Muharebede küçük bir tereddüt gösteren, dağlı şaireler tarafından şiddetle takbih edilir. Böyle bir cezaya çarptırılan insan için artık hayat hakkı kalmamıştır. O aynı zamanda bütün aliesini de lekelenmiş olur. Bu yüzden muharebeler kahramanlık yarışması haline gelir. Haklı mağlubiyetlerinde de vakur ve eğilmez olan dağlı için düşmanı unutmak ve affetmek imkânsızdır. Düşman evvelâ mağlup, sonra affedilebilir (13).

Dağlılar arasında hürmet ve itaat kazanmak için lâzım olan vasıflar şunlardır: Bilgi, cesaret, fedakarlık, dürüstlük ve çalışkanlık. (14)

İşte harikalar yaratabilecek moral ahlâk timsali bir millet...

(Devam edecek)

(10) Kafkasya Dağlıları Dergisi. 1925, Prag. Nart.

(11) Şeyh Şamil-H. M. Zihni. S. 13.

(12) Cevdet Paşa Tarihi - C. III.

(13) Mehmet Fetkeri: Kafkasya ve Servet Menbaları - S. 64.

(14) Ş. Kafkasya - K. Kafli S. 46.

BU TOPRAKLAR BİZİMDİ

Medeniyet beşiği, beyaz ırkın doğduğu,
Tâ, Milâttan evvelce bu topraklar bizimdi.
Düşman akınlarını sinesinde boğduğu,
Bu deniz, bu ormanlar, bu yapraklar bizimdi.

Kartal yuvalarına daha Moskof gelmeden,
Hâkimdik bu dağlara, henüz kimse bilmeden,
Bu dünya varolduğu, vazgeçilmez bu yerden,
Bu yuvalar, bu dağlar, onun değil bizimdi.

Cennet gibi vatanın güzel ismi Kafkasya,
Zaptetmeğe göz dikti, o insafsız Urusya,
Buna seyirci kaldı Avrupa ile Asya,
Bu dumanlı dağların bulutları bizimdi.

Hepsi de aynı kandan, haitâ aynı babadan,
Özenerek donattı bu yerleri Yaradan,
Bize bu güzel vatan miras kaldı atadan,
Atalar armağanı o yaylalar bizimdi.

Bölünmez bir bütündük, savaşlarda hep birlik,
Bu millette yok idi savcılık ve hâkimlik,
Bu yerlere girmedi âsîlik ve şâkilik,
Kimseden emir almaz, hep kararlar bizimdi.

Kafkas eri savaşta aslan gibi çarpışır,
Kılıcını kuşanır, yağısına yapışır,
O siyah elbisesi ne güzel de yakışır,
Bu vakar, bu kıyafet, bu meydanlar bizimdi.

Ey güzellik ülkesi! Ey bülbüller yuvası!...
Düşmana verilir mi güzel KUBAN ovası?..
Zümrüt gibi ormanlar, çam kokuyor havası,
Öten o bülbüllerin hazin sesi bizimdi!...

Pür neş'edir her taraf birbirini kıskanmaz,
Kardeş gibi geçinir, el sözüne hiç kanmaz,
Bağıdır an'aneye başka kanun tanımaz,
Bu kaide, bu âdet, bu kanunlar 'bizimdi.

Saygı denen o unsur kanunlaştı bu yerde,
Herkes reyinde hürdür, hak tanınır her ferde,
An'änenin temeli deva bulmak her derde
Bu cennetin içinde dertli başlar bizimdi.

Savaşlarda cesaret, meclislerde sükûnet,
Yardımlı çok severler, bunlarda yok muhannet,
Her yerinde görülür, değişmez bir asalet,
Herkes hakkına razı, bu adalet bizimdi.

Nefis meyveler ile bahçeleşmiş ağaçlar,
Türlü çiçekler ile yaylalaşan yamaçlar,
Bu renklere gömülüp, sabitleşen amaçlar,
Abı hayat fışkıran bu topraklar 'bizimdi...

Asım BORAN

K A F K A S ' I M A

Görmeden yaşamak, ölmeden ölmek demek,
Bir defa olsun görmek, ilk defa gülmek demek,
Yüz sürmek toprağına, ak kalpaklı dağların;
En mukaddes mihrapta secdeye gelmek demek.

Unutmamak Kafkas'ta kefensiz yatanını,
Yağız atlar sırtında nâralar atanın,
Yadeylemek her zaman mukaddes vatanını;
Bir anlık bile olsa, görmeden görmek demek.

Ak kalpaklı dağların lepiska saçlı kızı,
Kahraman Kafkasların çiçek taçlı yıldızı,
Yüz sürmek mezarına bir gül koymak, kırmızı;
Cennette bir hûriyle yüz yüze galmek demek.

Gözlerim kıpkırmızı, kan bürümüş, «kan» diyor
Kefensiz yatan ecdat Moskof kanı diliyor,
Pençeleşmiş parmaklar, kenetlenmek istiyor;
Bu uğurda yaşamak; gülerek ölmek demek.

Güşan BOĞATIR

KUZEY KAFKASYA İSTİKLÂLİ

ve

TÜRKİYE MATBUATI (1918)

Derleyen:
A. Hazer HIZAL

Tasvir-i Efkâr

14. Mayıs, 1918

«ŞİMALİ KAFKASYA İLÂN-I İSTİKLÂL
ETTİ.»

«ŞİMALİ Kafkasya'nın ilân-ı istiklâ-
li - Yeni Hükûmetin Hudutları - Mesa-
ha-ı sathıyyesi - Nüfusu»

«Bervechiâti münderic nota Şimali Kafkasya Ahalisinin ilân-ı istiklâl ederek bircümle devletlere ve bu meyanda Hükümet-i Osmanîyeye tebliğ-i keyfiyet ettiğini ve bu yeni devletin hudutlarını bildirmektedir. Yeni teşekkül eden (Şimali Kafkasya Ahali-i Asliyesi İttihadı Hükümeti) Kafkasya dağlarının şimalinde, Don Kazaklarının meskûn oldukları havaliye kadar imtîdat etmektedir. Şimali Kafkasya Hükümeti, istiklâl notasında da bildir-
miş olduğu vechile cenuben Gürcistanı da ihtiva eden Maverayı Kafkas Hükümeti, şarken Bahri Hazar ve Bakû vilâyeti, garben Karadeniz ve şimalen de yeni hükümetin müteşekkîl olacağı Dağıstan, Terek, Stavropol, Kuban ve Karadeniz vilâyet ve sancaklarının sabık Rusya imparatorluğundaki hudud-u coğrafiyesi ile mahdûd olacaktır. Mâlûm olduğuna göre Maverayı Kafkas Hükümeti (ki, Şimali Kafkasyanın hudud-u cenubisini teşkil ediyor), şimalen Kafkas dağları, şimali şarki cihetinden de İran ve Osmanlı hudutlarıyla mahduttur. Kafkasyanın ilân-ı istiklâli ile sabık Rusya ve Devlet-i Osmanîye arasında biri Maverayı Kafkas diğeri de Şimali Kafkas hükümeti namile iki devlet teessîs etmiş oluyor. Bu - Türkiye - Rusya hududu arasına yeni iki hükümetin girmesi Rus tehlikesinin ebediyen zail olduğunu teyid etmesi itibarile - bizce cidden baysi memnuniyettir. Bun-

Abdülmecid CEMOY

dan mâdası, Şimali Kafkasyada bir Türk Hükümeti İslâmiyesinin teessîsü de biz Türkler ve Osmanlılar için ayrıca sürur ve memnuniyetle karşılanacak bir hâdise-i hayriyedir. Bunun - Şimali Kafkasya Hükümetinin istiklâlinin - Hükümetimizce ve müttefiklerimizce derhal tasdik edileceğini muhakkak addediyoruz. Bugün yeni hükümetin notada tasrih edilen hudutlar dahilinde bir haritasını enzar-ı karîne vaz ederek Şimali Kafkasyanın hudut ve mesahalı sathıyyesini bervechiâti dercediyoruz;

Memleketin Eyaletleri	Mesahal	sathiyesi	Nüfusu
Dağıstan	29.709	Km. murabbaı	715.100
Kuban	94.904	»	2.911.800
Karadeniz Vilâyeti	8.399	»	139.600
Stavropol	54.310	»	1.312.100
Terek	72.913	»	1.246.700
Yekün	260.235	»	6.325.300

Yukarıdaki rakamlardan anlaşılacağı üzere Şimali Kafkasya Hükümeti 260.235 murabba kilometre mesahal sathiyesi ve 6.325.300 nüfusu câmi koskoca bir İslâm Devleti olacaktır.»

ŞİMALİ KAFKASYA MURAHHASLARI NIN NOTASI

«Şimali Kafkasya Ahali-i Asliyesi İttihadı Hükümetinin merkezi hilâfette bulunmakta olan selâhiyet-i kâmileyi haiz murahhasları (Abdülmeccid Çermoy) ve (Haydar Bammât) Beyler Şimali Kafkasyanın istiklâlini Hükümeti Seniye ile diğer bircümle hükümetlere bervechiâti nota ile tebliğ eylemişlerdir:

Atide vazîlimza Şimali Kafkasya Ahali-i Asliyesi İttihadı Hükümetinin selâhiyeti kâmileyi haiz murahhasları hususâtı âtiyeyi bütün hükümetlerin nazar-ı ıttılama vaz ile kesbi şeref eylerler:

Şimali Kafkasya Milleti usulü daire-sinde bir Meclis-i Milli intihab etmişlerdir. 1917 senesi mayıs ve eylül ayları zarfında ictima eden bu Meclis Şimali Kafkasya Ahali-i Asliyesi İttihadının tesisini ilân etmiş ve kuvve-i icraiyesi âzası me-

yanında zirde vazîin-i imza bulunan Hükümet-i hazıraya tevdi eylemiştir:

1 — Şimali Kafkasya Ahali-i asliyesi İttihadı, Rusyadan ıftiraka ve müstakil bir hükümet halinde teessüse karar vermiştir.

2 — Yeni hükümet arazisinin hududu, Şimalen Dağıstan, Stavropol, Terek, Kuban ve Karadeniz vilâyet ve sancakları, rının sabık Rusya İmparatorluğundaki aynı hudud-u coğrafiyesi, garben Karadeniz, şarken Bahr-i Hazer olacak, cenuben teferruatı Maverayı Kafkas Hükümeti ile bilâitilâf tâyin edilecek bir hududu haiz bulunacaktır.

3 — Zirde vazîin-i imza selâhiyet-i kâmileyi haiz murahhaslar mukarreratı anıfayı bütün hükümetlerin ıttılama vaz etmeye ve işbu tebliğ ile Şimali Kafkasya Ahali-i Asliyesi İttihadı Hükümetinin tesisini ilân etmeye memur edilmişlerdir. Binaenaleyh zirde vazîin-i imza Şimali Kafkasya İttihadı Hükümeti müstakilesinin kendisini usulü dairesinde teessüs eylemiş addettiğini beya nederler.

Haydar Bammât, Abdülmeccid Çermoy

(Devamı müteakip sahifede)

BU SES

Bakarsın «Ah!» ederim!
Bakarsın «Hey! Hey!» derim;
İnlemek ve haykırmak
Benim soydan kaderim

Bu seste ne gaye var,
Ne kısmama imkân var;
Şuursuzca yürekten
Kopuverme huyu var.

Fışkırdıkça bu ah'lar,
İçim bir az ferahlar;
Ne yapayım, içtiğim
Zehir dolu havalar.

BEYGUA

NOT: II. Sayımızda yayınlanan bu manzumede bazı yanlışlıklar olduğundan, yazarının isteği üzerine yeniden neşrediyoruz.

— İdare —

Tanin (15. Mayıs. 1918)

«Siyasiyat»

«ŞİMALİ KAFKASYANIN İSTİKLALİ»

Dünkü gazeteler, Şimali Kafkasya Hükümeti namına Şimali Kafkas Hükümetinin şehrimizde bulunan iki uzvu ve iki murahhası tarafından Hükümet-i Osmaniyeye tevdi edilmiş olan bir notayı neşrediyorlardı. Notada, Rus İhtilâlinin tevliid ettiği netayice ve bizzat bugün Rus Hükümeti namını taşıyan Büyük Rusya Cumhuriyetinin kabul ettiği esasata istinaden Şimali Kafkasyanın müstakil bir hükümet olarak teşekkül ve teessüs ettiği Bab-ı Aliye tebliğ edilmiş bulunuyor. Bab-ı Alinin bu ilânı derhal kabul ve tasdik etmesini bittabi kınse hayretle telâkki etmeyecektir.

Sabık Çar İmparatorluğunun inhilâlî üzerine Çarlığın yalnız kuvvetle sun'î bir surette birleştirdiği muhtelif milletlerin kendi başlarının çarelerine bakmaya teşebbüs etmeleri pek tabii bir keyfiyet idi. Çarlığın istibdadı altında geçirdikleri uzun ve elim seneler esnasında kendi varlıklarını muhafaza ve müdafaa etmiş bulunan bütün milletlerin ayrı ayrı birer hükümet-i müstakile tesis eylemeleri hem hakları, hem de vazifeleri cümlesinden idi. Bütün milletler bu haklarını istimal etmek üzere birer birer teşebbüse giriştiler. Ve bu meyanda kemali memnuniyetle gördük ki, Müslümanlar da hakiki bir rüşd-i siyasi izharına muvaffak olmuşlardır. Bugün artık istiklâlî bir emri vaki haline gelmiş bulunan Kırım Hükümetinin, bu uğurda giriştiği mücahede, Çarlık idaresi altında yaşamış olan kardeşlerimizin millî ve dinî varlıklarını muhafaza hususunda senelerden beri nasıl çalışmış olduklarını göstermeye en kuvvetli bir delil teşkil eder.

Şimali Kafkasyada yaşayan kardeşlerimizin bu noktâ nazardan sarfettikleri faaliyet de şüphesiz pek ziyade şayanı tebrik ve iftihardır. Karadeniz sahillerinden Kuzgun Denizi kenarlarına kadar uzanan yüksek dağların şimalinde yaşayan kardeşlerimiz tarihin hazırladığı hâ-

disat esnasında kendilerine terettüp eden vazifeyi tamamille idrak etmişler ve her ne suretle olursa olsun, her ne türlü esbab ile tahaddüs ederse etsin, aralarında mevcut bütün ihtilâfatı bir tarafa bırakarak bütün kuvvetlerini Şimali Kafkas İstiklâlinin tesisine hasretmişlerdir. Binaenaleyh Şimali Kafkas Hükümetinin istiklâlini pek muhik ve meşru gösterecek ortada başka hiçbir sebep bulunmasa idi yalnız bu sebep, yani bütün bir kitlenin müttehid ve müttefik elele vererek bu gaye için çalışması kâfi idi. Filhakika bu havalide yaşayan kardeşlerimiz daha ihtilâlin ilk günlerinde tamamen elele vermişler ve yalnız istiklâllerini kurtarmak için çalışmışlardır. Bu kadar sıkı bir ittihad ve bu kadar kuvvetli bir azim ile müdafaa edilen bir hakkın istihsalı kadar tabii bir hal tasavvur edilemez. İşte bugün o hak istihsal ediliyor.

Moskof İmparatorluğunun inhilâlden beri eski Çarlık hudutları dahilinde yaşayan kardeşlerimizin gösterdikleri bu azim ve bu ittihad nûmuneleri bizi hakikaten pek ziyade memnun ediyor. Çünkü zaman her şeyden evvel kardeşler arasında sıkı bir ittihad ve ittifak emrediyor. Şark büyük bir inkılâp devresine dâhil olmuştur. Bu inkılâbın ilk ve en ziyade hususiyeti de bir takım şeylerin tamamen yıkılması ve yerlerine diğer bir takımların getirilmesi lüzumudur. Yapmak, yıkmak gibi değil, elbet daha zordur. Yaparken tesadüf edilen müşkilât, yıkarken tesadüf edilenlerden daha çok olduğuna göre yapmak için çalışanların her şeyden evvel aralarında tam bir ittihad ve ittifak ile hareket etmeleri lâzım gelir. Binaenaleyh Şimali Kafkas Hükümetinin istiklâlini kalblerimizde en tabii meserretle selâmlarken bu nokta üzerinde bir kere daha ısrar etmeği vazife biliyoruz. Kardeşlerimizin başladıkları işlerde muvaffak olmaları için, şimalde cenupta, Kırım'da, Türkistanda hülâsa her tarafta daima müttehid ve müttefik olarak hareket etmeleri ve birbirlerine yardımı hiç bir zaman unutmamaları birinci derecede mühim bir vazifedir.

SAMSUN İLİNDE KUZEY KAFKASYA MUHACİRLERİ

Sefer E. BERZEG

TARİHÇE: Bugünkü Samsun ili, Kafkas muhacirlerinin ikinci vatanları Anadolu'ya belli başlı çıkış noktalarından birisidir. Kafkasya'nın Ruslar tarafından kat'i istilâ tarihi olan 1863 - 64 yıllarından başlayarak vukubulan her hicret buraya bir miktar Kafkaslı'yı getirip bırakmıştır. Bunlar tarihin karanlık çağlarından beri üzerinde yaşadıkları verimli Kuban topraklarından sürülen Adige'lerin Abzeh, Ubih ve Şapsığ dallarına mensup olup aralarındaki birkaç Abhaz (Apsuva) köyünden ve işleri dolayısıyla il merkezine yerleşmiş birkaç Asetin - Lezgi ailesinden başka, diğer Kafkas dallarına rastlanmaz. Umumiyetle 100 haneyi bulmayan küçük fakat temiz ve mamur köyler halinde bütün havalîye serpilmişlerdir.

Muhacirler ilk yerleşme yıllarında bütün iskân mahallerinde olduğu gibi burada da iklim değişikliği, bakımsızlık,

sefalet ve bunlardan doğan salgın hastalıklar yüzünden müthiş zayıflar vermişler; bir çokları buralarda tutunamayarak Anadolu içlerine dağılmışlardır. 1864 yılında Trabzon Rus konsolosunun bu tehlikeli işini idare edenlerden Rus Generali Katraçef'e verdiği bir rapordaki «... Samsun civarındaki 110.000 Çerkes arasında hergün ortalama 200 kişi can veriyor Trabzon, Varna ve İstanbul'a götürülen 4650 kişiden de günde 40 - 60 kişinin öldüğünü haber aldım.» (1) sözleri bu zayıflığın ve Kafkaslıların bu yıllarda çektikleri ıstırapın derecesini açıkca belirtmeye kâfidir.

Bu perişan muhacirler bütün bu felâketlere rağmen türlü güçlükleri büyük bir enerjiyle yenerek kısa zamanda, bugün bile temiz ve düzenli görüntüleri

(1) General İsmail Berkok. Tarihte Kafkasya. S. 529. İstanbul. 1958.

KİN

— Drav Faciasının 20. yıldönümünde —

Yurdumdan son izimi belki silebilirsin
Fakat silinmeyecek kalbimdeki sonsuz kin.
Bir tek ferdimiz kalsa şu koskoca dünyada
Onun da son gayreti olacak Kafkas için...

Hesabı sorulacak Drav'da akan kanın
Gözyaşları Kuban'ın, Terek'in, Dağıstan'ın.
Yokolan insanların, yıkılan yuvaların,
Sorulacaktır elbet hesabı bugün yarın...

Emin olabilirsin, unutulmayacaktır
Ahulgoh'da Gunip'de, Hodz'da edilen yemin,
Kafkasya hançer gibi saplanacak bağrına
Bizleri her cephede karşında göreceksin.

Yokedemeyecektir bizi bu fırtınalar,
Yedi yıldızlı bayrak yine yükselecektir.
Yıkılacaktır birgün bu kanlı demir perde
Bizim kader yolumuz, Kafkas'ta bitecektir.

Alhas FİDAROK

ile derhal dikkati çeken mütevazî köylerini kurtararak yerleştiler. Kısa bir zaman sonra patlayan 1877 - 78 Osmanlı - Rus Savaşı'na ve sonra da Balkan ve I. Cihan Savaşlarına - bütün Kafkas asıllılar gibi - nüfuslarıyla kıyas edildiği taktirde hayreti celbedecek kadar çok sayıda gönüllüler göndererek katıldılar. Öyle ki bu yıllarda ve daha sonraları birçok köyler adeta eriksiz kaldı. İstiklâl Savaşı da bu bakımdan bir istisna teşkil etmedi ve daima silâhlı olan bu muhacirler Pontus - Rum tedhişçilerinin, bölgedeki Müslüman halkı toptan imhayı hedef tutan saldırılarına karşı silâhsız ve müdafaasız halkın tek dayanağı oldular. Bunların yanında aralarından çeşitli meslek ve sahalarda memlekete hizmet eden meşhur ve meçhul birçok şahsiyetler yetişti.

Bunlardan en popülerleri ve ilk akla geleni Türk bayrağını şeref direklerinde yıllarca dalgalandıran ve bütün vasıflarıyla tam bir Kafkaslı olan Dünya Güreş Şampiyonu merhum **YAŞAR DOĞU**'dur. Sporculuğu yanında temiz ahlâkı ve efen dilîği ile de bütün yurdun ve dünya spor çevrelerinin sevgisini kazanmış olan **YAŞAR DOĞU**'yu tanımayan bir Türk'ün bulunabileceğini zannetmiyoruz.

Türk İstiklâl Savaşı'nın meçhul mucahitlerinden biri olan Kavak'lı Berzeg Ekrem Bey bu yıllarda emrindeki Kafkas asıllı gönüllülerle büyük işler görmüş, kuvvetli Pontus - Rum çetelerini tenkil etmek suretiyle, devlet otoritesinin zaafa düştüğü bu yıllarda bölgede inzibatı temin etmiştir. Kendisi, büyük Atatürk 1919 yılında Samsun'a geldiği zaman onu ilk destekleyen ve iltifatına mazhar olanlardan biri olup Rum çetecileri tarafından şehit edilmiştir.

Samsun'da ve civar illerde oturan Kafkas asıllı vatandaşlarımız tarafından hayırla yadedilen diğer bir şahsiyet de muhtelif mutasarrıflıklarda bulunmuş olan Degumko Bekir Paşa'dır. Onun hemşehrilerine düşkünlüğünü belirtmek için halk arasında vaktiyle söylenen «Kırk kançı, yırtık yamçı. - Nereye gidiyorsun? - Bekir Paşa'ya...» şeklindeki miza, hi sözler bir darbimesel olarak halk ara-

sında hâlâ kullanılmaktadır.

Türk resminin tanınmış simalarından biri olan ressam Avni Lifij de Kavak'da doğmuştur. Onun hakkında malumat edinmek için herhangi bir ansiklopediyi karıştırmak kâfidir.

Yerleşme: Samsun ili merkez hariç 8 ilçe ve 12 bucaktan ibarettir. 835 köye sahiptir. Bütün ilçe merkezlerinde az veya çok sayıda Kafkas asıllı vatandaşlarımız bulunduğu gibi bucaklardan üç tanesi (Dikbıyık, Biçincik, Köprübaşı) de hemen tamamen Kafkas muhacirlerinden ibarettir. Buna mukabil 10 - 15 yıl önce sine kadar Samsun şehri içinde oturanlar mühim bir yekûn teşkil etmiyordu. Fakat yurdumuzda son senelerde başlıyan şehre göç hareketine muvazi olarak birçok köylüler de Samsun şehrine ve ilçe merkezlerine yerleşmiş, bu suretle birçok köyler adeta tamamen boşalmıştır. Halen Kafkas geleneklerini muhafaza eden ve nüfusunun tamamı veya hiç değilse ekseriyeti Kafkas asıllı olan köyler bağlı oldukları ilçelere göre aşağıda gösterilmişlerdir:

Alaçam İlçesi: Bu ilçede tamamen Kafkas muhacirlerinden kurulu olan tek köy Atsoko, Ç'üpe, Hatuk, Mahoş, Hur, mapko, Voç'e gibi Adige ailelerinin oturmakta olduğu 80 hanelik Karlı köyüdür. Bundan başka Alaçam içinde, Yenice köyünün Sarılık mahallesinde ve Bedeş köyünde de bir miktar Kafkas asıllı aile yaşamaktadır.

Bafra İlçesi: Bu ilçede sadece Kafkas muhacirlerinin oturduğu bir köye hemen hemen rastlanmaz. İlçe merkezi ne ve köylere dağılmış durumda olan Kafkaslıların yerleştikleri başlıca köyler şunlardır:

Kelikler (Kavakpınarı),

Adaköy,

Engiz,

Gazibeyli,

Kaygusuz,

Türbe,

Kovanlık,

Lengerli.

Çarşamba İlçesi: Burada Kafkaslıların kurmuş oldukları köyler nüfusça

diğer ilçelerdekinden daha kalabalık, arzuları verimli ve halkının iktisadi durumu iyidir. Buna mukabil denebilir ki Kafkas geleneklerinin en ziyade zaafa uğradığı ve dejenere olduğu yer de buralardır. Kafkaslıların sâkin olduğu başlıca köyler aşağıdadır:

Çacıl (Paşayazı),
Hacıcağay,
Kızılot,
Kökçük,
Kurtahmetli,
Kuşhane,
Tekfurmeydan - Beylerce,
Aşağıdikencik,
Manamut - Bölmeçayır (Huaş Hable),
Melik (Avtîle Hable),
Yukarıdikencik,
Dikbıyık,
Aşıklı,
Epeçli,
Gömen (Hatlıko Hable),
Gölceğiz,
Hamzalı,
Kababürük,
Otluk,
Taşdemir,
Turgutlu,
Tepealtı,
İrmaksırtı,
Ulaş,
Güdedi.

Havza İlçesi: Bu ilçe merkezinde oturan Kafkas asıllılar oldukça mühim yekûn tutar. Bunun yanında ilçeye bağlı ve aşağıda adları yazılı köylerde de hemen hemen tamamen Kafkas muhacirleri sâkindir:

Dindardibi (Dündarlı),
Gürün (Abhaz),
Hurdaz - Cevizlik (Abhaz),
Karameşe (Abhaz),
Kıroğlu,
Meryemdere (Maze Hable),
Ulucal (Döşemetaş),
Memduhiye.

Kavak İlçesi: Bu ilçede de tamamen Kafkas muhacirleri ile meskûn - birisi bucak merkezi olmak üzere - oniki köy mevcuttur:

Bükceğiz,

Çakallı Muhacirleri,
Çarıklıbaşı (Abhaz),
Germiyan,
Kapıhayat,
Karapınar,
Karlı,
Sıralı,
Toptepe Muhacirleri,
Biçincik,
Hisariye,
Sakızlık.

Lâdik İlçesi: Kafkas muhacirlerinin kurduğu başlıca köyler şunlardır:

Soğanlı,
Hızarbaşı,
Kızılsini,
Uzunyazı,
Kabacagöz,

Terme İlçesi: Çarşamba ilçesi için söylenenler burası için de aynen tekrar edilebilir. Kafkaslılarla meskûn başlıca köyler:

Emiryusuf,
İmanalısı,
Karamahmut,
Kumeğaz,
Ortagerfi,
Sancaklı,
Yenicami,
Hüseynmescit (Üskütü).

Vezirköprü İlçesi: Bu ilçeye bağlı köylerden aşağıda adı yazılı olanlarda da hemen hemen tamamen Kafkas muhacirleri sâkindir.

Kületek,
Bakla,
Köprübaşı,
Kadıçayırı,
Yarbaşı,
Saz.

İşte, özellikle 1864, 1878, 1905 yıllarında anayurtlarından koparak Anadolu'da kendilerine ikinci bir vatan bulan Kuzey Kafkasyalıların Samsun ilimizde yerleşmiş oldukları yerler - hemen hemen - bunlardan ibarettir. Şurasını da ilâve etmeliyiz ki yukarıda adı geçen yerlerin hepsi hukukî mânâda birer köy idaresi olmayıp birkaçı diğer bir köyün veya bir ilçenin parçasıdır.

40 MİLYON MÜSLÜMAN TÜRK ASYA — AFRIKA MİLLETLERİNDEN İLGİ BEKLİYOR

Ziyaeddin BABAKURBAN

Endonezya'nın Jakarta şehrinde 6 Martta başlayıp 14 Martta kadar devam eden «Asya - Afrika İslâm Konferansı»na müşahit delege olarak katılan Türkistanlı ilim adamı ve Batı Almanya'nın tanınmış gazetelerinde yazarlık yapan bilhassa «ABN», «MİLLİ TÜRKİSTAN» dergilerinde komünizm ve Rus Emperyalizmi, nin entrikaları üzerinde değerli tahlil yazılarıyla ün salmış bir gazeteci olan Dr. Baymurza HAYİT İstanbul'a geldi. Kendisini kaldığı otelde Almanya'ya dönmek üzereyken bulduk. Bizleri güler yüzle karşıladı. Türkiye'de ve bilhassa güzel İstanbulumuzda bulunduğu için mutlu idi. Doğuya yaptığı seyahat hakkında konuştuk. Dertliydi. Orta Asyada inim inim inleyen soydaşlarının haklı feryadına Asya - Afrika Milletleri kulak tıkiyordu. Rus ve Çin Emperyalistlerinin sömürgeci entrikaları, bu genç ve batının demokratik anlayışı içinde dün egemenliğine kavuşmuş milletlerin ilgisini uzaklaştırıyordu. Bize Jakartada gördüklerini ve duyduklarını şöyle anlattı:

«Uyanan ve istiklâle kavuşan Asya - Afrika Milletleri kendi aralarında iş birliği yapmak üzere ilk defa 1955 yılında Bandung'da Asya - Afrika Milletleri konferansını tertip ettiler. Bu konferans sömürgeciliği takbih etmek için hazırlanmıştı. Bu idealist tophuluk maalesef Rus - Çin Sömürgeciliğinde hürriyetsiz yaşayan milyonlarca insanın kaderi ile ilgililenmedi. Batı sömürgeciliğine hücum edilirken, Doğu sömürgeciliği himaye gördü. Böylece Komünizmin korkunç desiseleri içinde kaderleri ile başbaşa kalan Türkistan, İdil - Ural, Kırım, Kuzey Kafkasya ve Azerbaycan milletlerinin meseleleri ele alınmadı. O tarihten bugüne kadar müteaddit defalar Asya - Afrika Milletlerinin toplantısı oldu. Gündemde daima Afrika meselesinden başka konulara yer verilmedi. İlk defa teşkil olunan

Asya - Afrika İslâm Konferansına 38 memleket iştirak etmiştir. Gündemî İslâm memleketlerinin durumu Dünya politikasında Müslümanların meselesi ve müslüman memleketleri arasında işbirliği gibi önemli konular teşkil etmekte idi. Irak delegesinin teklifi üzerine Türkistan meselesinin görüşülmesi istendi ise de toplantının başında iki zıt kutup halinde olan Rus - Çin delegeleri birleşerek şiddetle Türkistan meselesinin gündeme alınmamasını temine çalıştılar, Arap delegelerinin yardımı ile muvaffak da oldular. Böylece bir defa daha Doğu Sömürgeciliği gündem dışı kaldı. Türkiye davet edildiği halde iştirak etmediği için üzgündüm, zira delegeler için ayrılan bölümde Türkiye'yi yalnız ay yıldızlı bayrağı temsil ediyordu. Sovyetleri dördü Rus olmak üzere altı kişilik delegasyon temsil etmekte idi. Bu heyet arasında bulunan iki müslüman delege şunlardı: Ufa müftüsü Hiyalettinof ve Orta Asya müftüsü Ziyaeddin Babahanof'du. Bu iki delege birer kukladan ibaretti. Esasen onların mazlum müslümanların delegesi olduğu her hali ile belliydi. Yalnız şunu unutmamalıyız ki 40 milyon Müslüman Türk Asya - Afrika Milletlerinin samimi ilgisini beklemektedir. Esaretin ızdırabını çekmiş olan Asya - Afrika milletlerinin alâkası bir insanlık borcudur. Endonezya halkının ananevi misafirperverliği ile biten bu toplantıda iki önemli karar alınmıştır.

1) Daimi Genel Sekreterlik.

2) Asya-Afrika İslâm birliği.

adı ile teşkilât kurulması.

Bu arada Ankara'ya uğrayan Sayın Dr. HAYİT ilim adamlarımızla görüşmüş ve parlamento üyeleri ile temas etmiş, Büyük Millet Meclisini gezmiştir. Güzide davetlilerin bulunduğu bir toplantıda Türkistanla ilgili bir konferans vermiştir.

AHMET AVAR'LA BİR MÜLAKAT

Ahmet Avar Beğ, (1917 — 1921) Kuzey Kafkasya İstiklâl mücadelesinde bizzat bulunmuş ve bu kutsal mücahede-nin başından sonuna kadar içinde yaşa-mış ve bu uğurda «gazilik» mertebesine ermiş muhterem bir büyüğümüzdür. Büyü-kada'daki mütevazî ikametgâhında ken-dileri ile mülakat yapmak üzere geldiğini söylediğim zaman büyük sevinç duydu-lar ve dileğini memnurlukla yerine ge-tirdiler. Bir iki hoş - beşten sonra sualle-rime başlıyorum:

S — 1917 Rus ihtilâli'ne tekaddüm e-den sıralarda Kuzey Kafkasyahlar ara-sında «müstakbel kurtuluş için» çalışma-lar yapıyor muydu ve halkın halet-i rû-hiyesi ne merkezdeydi?

C — 1917 Rus ihtilâlinde önce Ku-zey Kafkasya halk efkârında «mutlak ba-ğimsizlik fikri» şuurlu bir şekilde yer et-miş durumdaydı. Milletimiz, 1864 te bil-fil Rus hâkimiyetine girmek mecburiye-tinde kalmasına rağmen «kurtuluş» ümi-dini hiç bir zaman kaybetmemişti. Bunu, şuna benzetebiliriz: Şiddetle yanan bir kor üzerine bir miktar kül serpilmiş ve zahiren koru örtmüş. İşte Kuzey Kafkas-ya'da «bağimsizlik ülküsü» bunun gibi üzeri küllenmiş ve indifaya hazır ve için için kaynayan bir volkan durumundaydı.

Diğer taraftan, görünüşte gayri siya-sî gayelerle kurulan bir takım cemiyetler içerisinde de p a s i f olarak istik-lâliyet çalışmaları yapıyordu. Meselâ, bunlardan, babamın da mensubu bulun-duğu ve Şamilkale'da faaliyet gösteren İslâm Yardım Cemiyeti ve buna mülma-sil cemiyetleri zikredebiliriz.

Bu arada çok önemli saydığım bir hu-susu arzetmek isterim: O devirde İmam Şamil'le çağdaş olan ve o'nun gazavatla-rına iştirak eden ihtiyarlarımız vardı. Bunların hatıralarını dinlemek yeni nes-lin en büyük zevkiydi. Ve bu aksakallıla-rın anlattıkları, genç dimağlarda derin izler bırakıyor; maziye ve millî mefâhire had derecede bir muhabbet ve hasret his-

sini husule getiriyordu. Böylelikle pasif olarak, bu ihtiyar meclisleri, milleti «kur-tuluş mücadelesi» hazırlayıcı bir ekol vazifesi görüyorlardı.

Öte yandan ZELİM HAN, HASKIL, İLYAS... gibi abreklerin faaliyetleri, bil-hassa gençlik üzerinde büyük tesir icra ediyor ve Rus düşmanlığını körükliyo-rdu. Bunlar, halk kahramanları olarak sonsuz saygı ve sevgi görüyorlardı.

Bir de şu önemli noktayı belirtmeden geçemeyeceğim: Rus mekteplerinde oku-yarak kültürleri artan ve görüş ufukları genişliyen münevverlerimiz de her fırsatta «halk oyunu» hürriyetçi ve istiklâlcî fi-kirlerle besliyorlardı. Meselâ, bunlardan İmam Şamil'in oğlu Muhammed Şafi'nin kızı Nefiset hanımla evli bulunan Mühen-dis Mohaç Bey, özellikle gençleri evine dâvet eder ve onlarla gece yarısına ka-dar sohbetler, münakaşalar ederek milli-yetperverlik duygularını takviye ederdi. Şahsen ben, bu toplantılardan büyük feyz alıyordum. Mohaç Bey'in toplantıları o de-rece etkili olmuştu ki buraya devam e-den gençlerin hemen hepsi (bugün hayat ta kalanlar var mıdır, yok mudur bilmi-yorum ama) fiysebiyillâh istiklâl müca-delelerimiz sırasında hayatlarını ortaya koyarak vatanımız ve hürriyetimiz için kahramanca savaşlar ve bu uğurda can-larını seve seve verdiler.

Bütün bu ahval ve şerait içerisinde Kuzey Kafkasya'da «müstakbel kurtuluş» için kemalî ve şuurlu bir fikir ve mefkû-re birliği husule gelmişti.

Avar Beğ bu sözleri söylerken, gözle-rinden boşanan iki sıra yaş, titreyen ellerinin tersiyle silmeğe çalışıyordu. Kendisini daha fazla içlendirmek ve yor-mak istemiyordum, hemen ikinci sualı-mı sordum:

S — Çarlık rejiminin yıkılışı Kuzey Kafkasya halk efkârında nasıl karşılan-mıştır?

C — Bu mühim olay önce, Çar'ın tah-tından feragat ettiği şeklinde şayi olmuş-

(1918 - 21) İstiklâl mücadelelerini idare eden liderlerden bir grup

tu. Çok geçmeden de Çarlığın ilga edilerek bunun yerine Kerenski hükûmetinin kaim olduğu ve plebisit yapılacağı ilân edildi. Bu sırada, Temirhanşura'da idim. Hemen şunu arz edeyim ki millet sanki rüya görmüş gibi bir duygu içindeydi ve tam bir gerçek olan bu mühim hâdiseyi istifhamlı bir sevinç içerisinde ve fakat bayram ederek karşılamıştı.

İhtilâlin hemen akabinde, «Vilâyet İcra Komiteleri» kurularak «Mîlis kuvvetleri» nin teşkiline başlandı. Kerenski hükûmeti içte ve dışta devletin inisiyatifini sağlayamamıştı. Vilâyet İcra Komiteleri, Kuzey Kafkasya'da bulunan Rus garnizonlarında vazifeli bulunan askeri erkânla müzakerelere girilerek onların memleketi terketmelerini temin ettiler. Böylece Rus garnizonlarından teslim alınan silâh ve mühimmatla askeri birliklerimizin nüvesi husule getirildi.

Diğer taraftan şehir ve kasabalarda

mitingler tertibedilerek «müstakilliyet fikri» savunuluyor ve millet tarafından hiç bir taviz tanınmaksızın bu fikir tasvibediliyordu. Tabii, «bağımsızlık fikri» Kuzey Kafkasyalıların bu sıralardaki millî galeyânının bir eseri değil, senelerin haik şuurunda yarattığı ve kökleştirdiği şuurlu bir tekâmülün ve mukaddes bir mefkûre, nin tezahürüydü.

S — Terekkala Kurultayı'nı bizzat gördünüz ve içtimalarını takibetme imkânını buldunuz. Bu husustaki intibalarınızı özetler misiniz?

C — Bu sırada, askeri vazife ile Temirhanşura'dan Terekkala'ya gelmiştim. Muvasalatımda, kurultay çalışmalarına başlanılabildi henüz iki gün olmuştu. İki içtimamı dinleme imkânını buldum. Haptipler, genellikle Rus mezalimini şiddetle tenkit ve tel'in ediyorlar ve bağımsızlığımızın «her ne bahasına olursa olsun»

savunulmasının gerekli olduğunu tebariz ettiriyorlardı. Üyeler büyük heyecan içindeydiler. Gerçekten milletin hislerine ter, ceman oluyordular. Bildiğiniz gibi Terek-kale Kurultayı, Eylül ayında Andi'de, daha şümullü İkinci Büyük Kurultay'ın toplanmasına karar vererek ictimalarına son verecek ve bu Kurultay ile milli cumhuriyetin temelleri atılacak, Necmeddin Gafssili muvakkat imam seçilecek ve 11 Mayıs 1918'de resmen cumhuriyetin ilanı ile millet beklediği güne kavuşacaktır.

S — 11 Mayıs 1918'de Milli Cumhuriyet'in Fânı Kuzey Kafkasya halk oyunda nasıl bir tesir husule getirdi?

C — Bu esnada milletçe bilfiil bol, şeviklerle mücadele halinde olduğumuzdan ve bütün vatan sahında bir savaş atmosferi hüküm sürdüğünden, büyük sevinç ve heyecan duymamıza rağmen bu mutlu hâdiseyi bayram ederek tes'id etme imkânını bulamamıştık. Ama bütün bunlara rağmen mutluluk içindeydik ve mâneviyatımız had derecedeydi.

S — Kuzey Kafkasya bağımsızlık mücadelesi sırasında bizzat yaşadığınız ve unutamadığınız bir olayı anlatır mısınız?

C — «Kafkas İslâm Ordusunun Kafkasya'ya gelmesinden takriben 1,5 ay önceydi, 7 Temmuz 1918 günü ramazan bayramı idi. Halkın bayramla meşgul olmasından istifade eden Bolşevikler aniden taarruza geçerek üzerimize saldırdılar. Bu şen'i olay büyük bir tepki yarattı. O muntakada bulunan halkımız toptan silâha sarıldı ve çetin bir mücadelede sonra düşmanı püskürttük ve Temirhanşura'ya 30 Km. mesafede, Herek dağları yakınında bulunan KARNAY muntakasına kadar sürdük. Burada cephe vaziyeti aldık. Oldukça kuvvetli bir muharip birlik meydana getirdik. Düşman da karşımızda vaziyet almaktaydı. Birliğimizin kumandanı Miralay Muhammed Caferoğlu idi. Bolşevikler hazırlıklarını tamamladıktan sonra birliklerimizi 24 saat süren bir top ateşine tuttular. Biz ise siperlerde bekliyor, mukabelede bulunmuyorduk. Nihayet 14. Temmuz sabahı düşman taarruza geçti ve istihkâmîlerimize kadar ilerlediler. Bu sırada kumandanımız ateş emrini verdi. Piyade birliklerimiz (ki bende bunların içindeydim) ellerindeki bombaları aniden Bol-

şevik sürüleri üzerine fırlatarak mukabil taarruza geçtiler. Saat 11'e kadar müthiş derecede kanlı bir boğuşma oldu. Saat 12'ye doğru düşman birlikleri ağır bir bozguna uğratarak perişan bir halde ricata başladılar. Tam bu esnada hazır bekleyen 600 kişilik suvari birliğimiz düşman saflarına daldılar. Akşama kadar kılıçlar indi, kalktı. Süvarilerimizin her kılıç indirip kaldırışında kılıçlarının yivlerinden sızan kan, kolları boyunca ilerliyor ve oradan da sağ omuzları üzerinden aşağıya doğru yayılıyor ve mübarek vücutlarını kızıla boyuyordu. Bu manzara gerçekten heyecan ve dehşet vericiydi. Şimalî Kafkasyalılık ruhu dile gelmişti. Milletimin hürriyeti uğrunda nelere muktedir olduğuna gözlerim yaşararak şahit oluyordum.

Bu sırada göğsünü açarak derin bir yara nedbesini göstererek:

— Bu yarayı o savaşta aldım, diyor ve ilâve ediyordu:

— Bir millet vatanını ve hürriyetini korumak için ancak bu kadar savaşılabildi.

Bugün mütevazî bir hayat yaşayan bu mücahit insanı dinlerken kendisine karşı olan hürmet duygularım bir kat daha kabarıyor ve o günleri yaşıyormuş gibi oluyordum. Kendisini bir hayli yormuştum. Nihayet son sualimi soruyorum:

S — Kuzey Kafkasya'nın geleceği hakkında neler düşünüyorsunuz?

C — Milletimiz, Çarlık Rusyası tarafından esarete düşür edildikten sonra, üzerine kül serpilmiş bir kor gibi için için yanmış ve indifaya hazır vaziyette bekliyerek 11 Mayıs'ı yaratmışsa bugün de aynı minval üzere için için yanmaktadır ve kurtuluş gününü sabırla beklemektedir. Milletimin karakterini ve taşıdığı ruhu çok yakından bilen bir insan olarak şunu ifade etmek isterim ki «Kurtuluş» mutlaktır, ve bu asil millet bu hazin esaret hayatına hiç bir zaman rıza göstermeyecektir.

Bu mutlu anı belki ben ve benim yaşımında olanlar göremeyeceklerdir, ama sizler İnayet-i Hak'la göreceksiniz.

İnşallah sizler de o günlere erişeceksiniz Ahmet Beğ, temennisiyle teşekkür ederek yanlarından ayrılıyorum.

Mustafa BEŞTOY

11 MAYIS ANILDI

BİLİNDİĞİ gibi 11 Mayıs 1918 tarihi Kuzey Kafkasya'nın resmen bağımsızlığına kavuştuğu tarihtir. Bu münasebetle İstanbul Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği tarafından tertiplenen **ANMA GÜNÜ** 16 Mayıs 1965 Pazar günü saat 14 te M.T.T.B.'nin Çağaloğlu'ndaki konferans salonunda icra edildi. Kalabalık ve güzide bir dinleyici kitlesinin dikkat ve heyecanla takibettiği tören saat 18'e kadar devam etti ve çok muhteşem oldu. Muhtelif hatiplerin yaptığı konuşmalar, okunan şiirler heyecan ve zaman zaman alkış tezahürleriyle takibedildi.

Şehitlerimizin mübarek ruhlarını taziz için yapılan saygı duruşunu müteakip Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği Fahri Başkanı Kadircan KAFLI veciz bir konuşma yaparak günün mânâ ve önemini belirtti. Bundan sonra dergimizin redaksiyon komitesinden genç hukuklu arkadaşımız Kenan Sah Kuzey Kafkasya'nın coğrafi, Stratejik ve ekonomik durumu hakkında izahat verdi. Mü-

teakiben Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği Başkanı M. Rasih SA-VAŞ «Tarih boyunca Kuzey Kafkasya» konulu bir konuşma yaparak bilhassa 1864 büyük hicretine kadarki K. Kafkasya tarihini dile getirdi. Bunu takiben kıymetli hanım şairimiz Rezzan DİNCER'in bugün için yazmış olduğu «Ve O Mayıs Sabahı» adlı şiiri okundu ve büyük tezahürata vesile oldu. Daha sonra kürsüye gelen dergimiz yazı işleri müdürü Mustafa BEŞTOY «Kuzey Kafkasya'da Milli Cumhuriyetin kuruluşu» üzerine konuştu ve Kuzey Kafkasyalıların bu devirde Beyaz ve Kızıl Rus istilâcılarına karşı giriştikleri şanlı istiklâl mücadelelerini anlattı.

Edebiyat Fakültesi öğrencisi genç hemşehrimiz Ramazan YAĞIZ'ın Rezzan Dincer'in «HAYÂLİN» isimli şiirini okumasından sonra, programın son konuşmasını arkadaşımız Yılmaz Nevruz KARAÇAYLI yaparak Kuzey Kafkasya'nın Komünist Rusya esareti altında geçen son

Kadircan Kafli

M. Rasih Savaş

Törenden bir görünüş...

45 yıllık hazin tutsaklık hayatını ifade etti ve talihli ırkdaşlarımızın bu amansız Rus imperyalizmine karşı her fırsatta yapageldikleri çetin hürriyet mücadelesini misaller vererek gözler önüne serdi ve Kuzey Kafkasyalıların milli ruhlarını el'an bütün güçleriyle yaşatmakta olduklarını söyledi. Bunu takiben iktisat talebesi genç milliyetperver arkadaşımız Osman Selim DİNÇSOY, M. Korkut'un «Ben mi Ne İstiyorum» adlı şiirini takdim etti. Daha sonra H. Savaş, İmam Şamil devrinde Şimalî Kafkasya'da kullanılan madalyalar konulu bir konuşma yaptı.

Diğer taraftan zaman zaman, taşrada bulunup da törene katılamayan hemşehri ve dostlarımızdan gelen tebrik mesajları okunuyordu. Bu cümleden olarak: Barasbi BAYTUGAN (Almanya), Abdülvahid Batu (Ankara), Hasan Yediç (Ankara), Yücel İpek (Balıkesir), Selâhattin Kutlu (İskenderun), Başhüyük Köyü gençleri, Türk Milliyetçiler Birliği, Ötüken dergisi yazı işleri Md. Mustafa Kayabek, Yusuf Baksan (Malatya), Lütfi İkiz (Ankara) tarafından gönderilen mesajlar okundu. Diğer bazı tebrik mesajları ise tören saa-

ti içerisinde ele geçemediğinden okunamadı. Bu mesajlar arasında Amerika'dan gönderilen «Caucasian Unity of Calife» inki ile Sayın Gnl. Ferit ERDOĞAN (Karaköse) inki de bulunuyordu. Diğer taraftan Türk Üniversite gençliği adına M.T. T.B. Başkanlığının törene takdim ettiği çiçek buketi dakikalarca alkışlandı ve büyük tezahürata sebeb oldu.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi hazır bulunanlar tarafından engin bir heyecan ve dikkatle takibolunan törenin bundan sonraki kısmında Kuzey Kafkasyalılarla hemkader olan kardeş dış — Türk illerinin temsilcileri konuştular. İlk olarak Kırım Türkleri adına Avukat Müstecip Ülküsal söz aldı ve esir milletler meselesine değinerek kardeş Kırım'ın hazin akibetinden bahsetti ve «Birleşik Kafkasya» dergisinin ve onun etrafında toplanan gençlerin müşterek davamıza büyük kuvvet kazandıracağına olan inancını belirtti. Müteakiben Batı Türkistan Türkleri adına Dr. Abdülvahab Oktay konuştu ve Türkistan ile Kuzey Kafkasya'nın kader birliğine temas etti ve Türkistanlı büyük devlet adamı Mustafa Çokey ile Kuzey Kafkasyalı ünlü edip ve

Y. N. KARAÇAYLI

Mustafa BEŞTOY

milliyetperver Ahmet Salikattı ve arkadaşlarını kurtuluş yolundaki müsterek çalışmalarını anlattı. Bundan sonra hazinunun coşkun tezahüratı arasında Doğu Türkistanlı büyük devlet adamı ve milli mücahit İsa Yusuf Alptekin kürsüye geldi. Fevkalâde bir konuşma yaparak ez-tümle şunları söyledi:

«Beş buçuk aydan beri yurt dışında idim. Üç gün önce geldim. Sizlerin bu güzel gününüze yetişmem beni hahtiyar etti. Mekke'de iken görüştüğüm Şimali Kafkasyalı mücadele arkadaşım Said Şamil Beğ'in sevgi ve selâmlarını sizlere bildirmekle de büyük iftihar duyuyorum. Yurt dışında bulunduğum süre zarfında Mogadishu'da toplanan «Dünya İslâm Kongresi» ile Mekke'de toplanan «Dünya İslâm Birliği» kongrelerine iştirak et-tim. Buralarda bilhassa bütün esir müs-lüman — Türk ülkelerin bağımsızlık dâ-vâlarını bir bütün olarak izah ve müdafa

ettim. Şuna kani o'dum ki bütün islâm âlemi dâyamızı desteklemektedir. Aynı zamanda Komünistlerin müslüman Türk-lere yapmakta oldukları zulüm ve işken-ce «Birleşmiş Milletler»e aksettirildi. Şi-mali Kafkasyalı kardeşlerim! Kalbleri-miz sizinle beraberdir. Bizler sizi yüreği-mizin en derin köşesinden gelen sevgileri-mizle selamlıyoruz...»

Günün son konuşmasını Azerbaycanlı-lar adına Prof. Ahmet Caferoğlu yaparak Kuzey Kafkasya ile Azerbaycan arasında-ki mücadele kardeşliğinden bahsetti ve İmam Şamil'in büyüklüğünden bahsetti ve İmam Şamil'in büyüklüğünü veciz bir ifade ile dile getirdikten sonra şöyle de-di: «Büyük liderler seçmesini bilen mil-letler ölmezler. Kuzey Kafkasyalı-lar da Şamil gibi büyük liderler seçmesini bil-dikleri için muhakkak kurtuluşa erecek-lerdir. Şamil, sadece Kuzey Kafkasyalı-ların değil, bütün Kafkas milletlerinin

DOĞU TÜRKİSTAN TÜRKLERİ LİDERİ İSA YUSUF ALPTEKİN

ile

KONUŞTUK

Kuzey Kafkasya ile hemkader olan tutsak Türk illerinden biri de «DOĞU TÜRKİSTAN» dır. Üstelik bu iki talihsiz ülkenin, istiklâl mücadeleleri tarihi de şayan-ı hayret derecede birbirlerine benzer. Biri asırlar boyu ezeli düşmanı Ruslarla bağımsızlığı uğruna mücadelelerin en şerefli ve dehşetengiz olanını yaparken diğeri de aynı mücadeleyi ezeli düşmanı Çin'e karşı muttasıl devam ettirmektedir. Bugün, Kuzey Kafkasya'da olduğu gibi Doğu Türkistan'da da bağımsızlık savaşlarında bir veya birkaç ferdini kurban vermeyen tek aile ocağı bulmak kabîl değildir.

Doğu Türkistanlı kardeşlerimiz hürriyetlerine ve bağımsızlıklarına öylesine bağlıdırlar, bu kutsal ülkülerinin gerçekleşmesine o derece azimlidirler ki terör ve mezalimin en zulümkâr ve dehşetli

olanına maruz kaldıkları halde hak bildikleri yolda kendilerini her zaman seve seve ölüme atmaktan çekinmemişler ve güzel vatanlarını kutsal kanlarıyla sulamışlardır. Bu hal ve vaziyet el'an da aynı şekilde devam etmektedir. Bütün muhabere imkânlarının yokluğuna ve olup bitenlerin şaşılacak bir gizlilikle ört bas edilmesine rağmen zaman geçmez ki Doğu Türkistan'da millî bir kıyam olmasın; mukaddes mefkûre uğrunda binlerle vatan evlâdının kanı dökülmesin.

İşte bu bahtsız ülkenin, 1949 yılından beri vatanından cüda olarak yaşamak bahtsızlığına düçar olan, ancak bu hasretini türklüğün tek hür ülkesi olan Türkiye'mizde yaşamakla bir derece olsun hafifletme imkânını bulan ve hayatını mazlum milletin ve vatanının kurtuluşuna adanmış bir lideri vardır: İsa Yu-

hürriyet sembolü olarak ebediyyen kalblerimizde yaşayacaktır. Kurtulacağımız günü genç neslimizin değil, benim gibi başı ağarmışların da göreceğine sonsuz bir inançla inanıyorum. Siz kurtulmuş Kuzey Kafkasya'ya giderken ben Azerbaycan'da pencereden sizlere çiçek salılamayı ne kadar arzu ederdim.»

Toplantı sona erdiği zaman heyecan son raddedeydi ve herkes tutsak Türk ülkelerinin kurtuluşu için dua ediyordu ve bu muhteşem töreni yaşayanların, esir arkadaşlarımızın kurtuluşlarına dair olan

inançları bir kat daha kuvvet bulmuş, güç bulmuştu.

Birleşik Kafkasya dergisi, bu güzel günün hazırlanmasını temin eden Kuzey Kafkas Türk - Kültür ve Yardım Derneği idârecilerine ve törenin muhteşem olmasında her türlü maddî ve mânevî yardımlarını esirgemeyen M.T.T.B. ne ve onun değerli Başkanı Sayın Rasim CİNİSLİ'ye en derin minnet ve şükranlarını sunarken esir Türk illerinin kurtuluşuna olan derin inancını bu vesileyle bir kere daha ifade eder.

Fotoğraflar : Metin VURAL ve Abdullah Saraç

Seyfi ŞAHİN

suf Alptekin.

Gerçekten hürmete lâyık olan bu büyük insanı bundan 4 yıl kadar önce Doğu Türkistanlı kardeşlerimizin tertiple-diği bir anma gününde çok kalabalık bir dinleyici kitlesine hitabederken tanımak fırsatını bulmuştum. O gün kürsüden, faslı bir Türkistan şivesiyle: «Aziz millet-daşlarım, sizleri yüreğimin en derin kö-sesinden kopup gelen sevgilerimle se-lâmlarına diye başladığı zaman, bu söz-lerin kalbleri fetheden samimi terennü-mü karşısında ihtiyarımdaya oluyarak gözlerimden iki sıra yaş boşanmış ve kendilerine aşk derecesinde bir sevgi ve hürmet hissi duymuştum.

O günden bu yana 4 yıl geçti. İsa Yusuf Beğ, hayatını adadığı mukaddes fenkûresi uğruna en büyük fedakârlıklara katlanarak durmadan dinlenmeden çalışıyor, mazlum vatanının sesini hür dünya efkârına duyurmakta çabalyor ve bununla da kalmıyarak, diğer esir Türk illerinin kurtuluş dâvâlarına derin bir sadâkât ve samimiyetle hizmet görüyor.

İşte bu mücahit insan bir süredir, Somali ve Hicaz'da toplanan İslâm ülke-ri konferanslarında hazır bulunmak ve esir Türk illerinin seslerini duyurmak millî dâvâlarını müdafa etmek amacıyla yurt dışında bulunuyordu. Nihayet 13 Mayıs 1965 Perşembe günü yurda dön-düler. Kendileri ile bir mülâkât yapmak ve intibalarını, millî dâvâmızı yakinen ilgilendirmesi bakımından okuyucuları-mıza nakletmek istedik. Ancak kendileri, ne mülâki olduğumuzda kısa bir seyahat için harekete hazır vaziyette olduklarını gördük. Buna rağmen, ileride intibaları-nı makale halinde yayınlamayı tasarla-dıklarını ifade ettikten sonra, zamanın müsadesi nisbetinde bize şu kısa beya-natlarını esirgemediler:

«Gerek Somali'nin başşehri Mogadis, hu gerekse Mekke-i Mükerrerme'deki kong-relerde şuna kani oldum ki millî dâva-

mızın prapogandası lâyıkı vechiyle yapı-lamamaktadır. Bu sebeptendir ki İslâm Dünyası mese'elerimizin önemini iyi bil-miyor. Biz izahatta bulunduğumuz za-man büyük alâka ve anlayış gösterdiler. Bu arada bazı çatlak sesler de çıkmadı değil. Ancak bunlar kahir ekseriyetin rey-i karşısında sinmek zorunda kaldılar. Gös-terilen alâka, memleketlerimizi bî'dikle-rinden değil de bize karşı olan muhab-betlerinden ileri gelyordu.

Mogadishu'da toplanan «Dünya İslâm Kongresi»ne: Çin — Rus esiri müslüman-lar namına sizleri se'âmliyorum» şeklin-de başhyan bir hitabede bulunarak dâ-vâmızı izah ve müdafa ettim. Konuşma-mı Suriye'nin sabık Pakistan büyükelçisi BAHA EL EMİRİ tercüme etti. Kongre üyeleri çok mütebassis oldular, hatta ağ-layanlar oldu ve hazin durumumuz karşı-sında gereken alâkayı gösteremediklerini ve bu yüzden derin mahcubiyet duyduk-larını söylediler. Konuşması sırasında İslâm âleminin bize karşı olan bigâneli-ğini tenkit ederek bizi unuttunuz, dedim. Bu kongrede edindiğim kanaat: İslâm âlemi millî dâvâmızı bildikten sonra bi-zi mahakkak surette destekleyecektir.

Mekke-i Mükerrerme'de toplanan «Dünya İslâm Birliği Kongresi» de aynı şekilde geçti. Yalnız burada, Milliyet-i Çin'den gelen delegeler millî dâvâmızı sa-bote etmek ve Doğu Türkistan meselesi diye bir problemin mevcut olmadığını ileri sürmek istedilerse de kat'iyen tas-vip görmediler ve hazır bulunanlar tara-fından lânetlândiler. Böylece teşebbüsle-ri akim kaldı.

Netice olarak, edindiğim intibalar çok müspettir. Bütün İslâm âlemi bizim-le beraberdir. Ancak millî dâvâmızın sesini lâyıkı vechiyle İslâm âlemine ve bütün dünya'ya duyurmamız icabetmek, tedir.»

Bu esnada hareket saati gelmişti. Kendilerini, mutlu yolculuklar temenni-siyle uğurlıyarak geri döndük.

Y. N. KARAÇAYLI

O ÜLKENİN KADERİ

Sevgin kalblerimizde bir canlı kök KAF dağı,
Zaman ve mesafeler sökemedi bu bağı.

Ceddinin kanları var her toprak diliminde,
Adın masallarda var ve toplum biliminde.

Tarihin baştanbaşa şan'la yazılmış destan,
Seni taşkın sevgile anıyoruz Dağıstan.

Direndin kaç yüz sene kuvvete, zülme karşı
Yılmadı evlâtların durdu, ölüme karşı.

Eşsiz menkibelerle bezedin geçmişini,
Kırdın sana saldıran kuduz hasmın dişini.

Çetin savaşlar yaptın kamanla, kılıcınla
Bir imparatorluğa dehşet saldın huncmla.

Büyük Türk ülkesinin bir kesimiydi yurdun,
Bir avuç mücahitle milyonları durdurdun.

Tanrıdan başka sana kimse etmedi yardım,
Yine de vatanını korudun adım adım.

Mücadelen sığmıyor kılıba, hafızaya,
Düşman bir yeldi sanki ve sen granit kaya.

Yürüyerek azimle açılan mutlu izde
Erkinliğe kavuştun dokuz yüz on sekizde.

Hürdün, istiklâl senin emeğinin hakkıydı,
Ne yazık karabahtın sana yeniden kıydı.

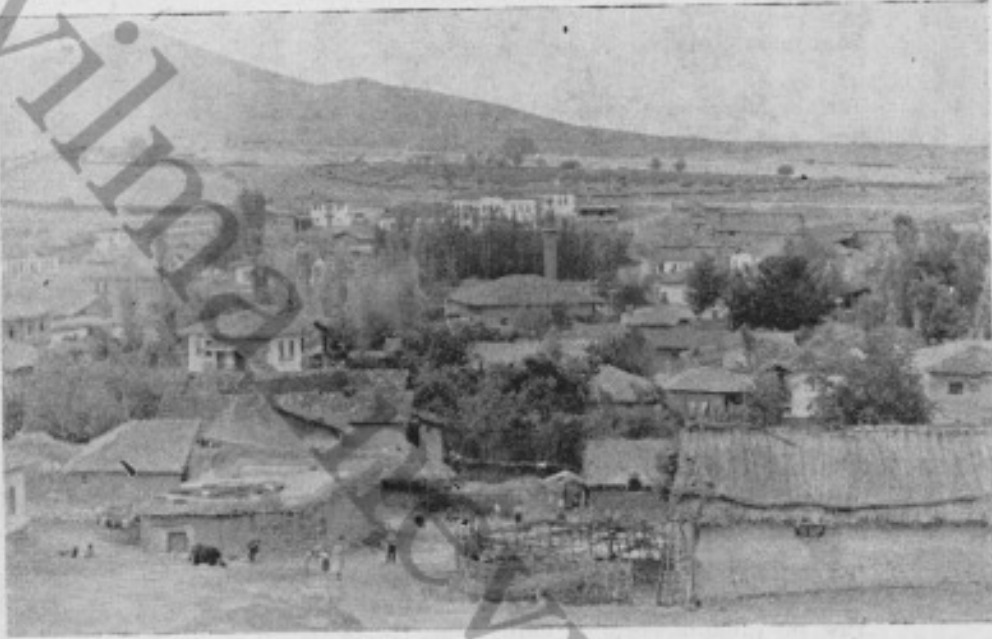
Toprak el değiştirir belki kuvvet önünde,
Lâkin kurtuluş odu sönmez Türkün gönlünde.

Esaret, ruh gücünü kaybedenlere acı;
Din ve hars düşmanına denilmez «Bize acı!»

Duan vatan aşkından destek bulan duaysa
Yeniden kurtuluşun yakın Kuzey Kafkasya.

Selâhattin KUTLU

KÖYLERİMİZİ TANITTIYORUZ :

Bahçebaşı köyünden bir görünüş...

BAHÇEBAŞI (*)

BAHÇEBAŞI, Turhal'a bağlı şirin bir köyümüzdür. Takriben 100 hane kadar olan köyün sakinleri 1864 büyük hicret sırasında buraya gelip yerleşmiş olan Kuzey Kafkasyalı muhacirlerin torunlarıdır. Hemen hepsi Adige kabilesinin Abadzeh boyuna mensupturlar. Töre ve geleneklerini gayet iyi muhafaza etmektedirler. Okuma yazma nisbeti oldukça yüksek sayılır. Orta ve yüksek tahsil yapan bir hayli talebeleri mevcuttur.

Köyün geçimi ziraata dayanır. En başta pancar, sonra tahıl ve hayvancılık gelir. Yeşilırmak'tan alınan bir kanalla sulama işi iyi bir şekilde geliştirilmiştir.

Son zamanlarda ziraat sür'atle motornize olmuştur. Bu yüzden verim nisbeti artmış ve köyün refah seviyesi yükselmiştir.

Bahçebaşılılar, çıkışından beri dergimize büyük ilgi göstermişler ve köyden takriben 50 kadar kişi abone olmuştur.

Nail AYTEKİN

(*) Dergimiz bu sayısından itibaren 50 ve 50'nin üzerinde abonesi bulunduğu köylerimizi tanıtmaya devam edecektir.

BÜYÜK ŞAMİL

Sen ey harb tarihinin parlak deha yıldızı,
Ebediyen silinmez nişanının yıldızı.
Sen bir arslan idin ki Çarlara baş eğdiren,
Sen bir kartal idin ki rüyalarına giren.
En kahir orduları dize getiren sendin,
Türklüğün o ezeli düşmanını sen yendin.
Türk gücünün timsali, bükülmedi bileğin,
Hür ve mes'ut kılmaktı Kafkasya'yı dileğin.
Moskofun gözü yıldırı o şanlı cenklerinle,
Yerin cennet, orada şehitlerle serinle.
En büyük mücahidi şahsında buldu bu din,
Her türlü öğmelerin üzerine yükseldin.
Ta ezel ögen ancak bir Allah olabilir,
Başka ögmeye kalkan bir küstah olabilir.
Bir destan anlatmada o yüce, kanlı dağlar,
Hatıranı anan o sular, köpürür çağlar.
Şimdi seni arayan bütün Türklük âlemi,
Ve köpürüp ağlayan onun sonsuz elemi.
Ey Şamil, dön hayata, geç başa, aç bayrağı!
Kurtar Allah aşkına şu inleyen toprağı!

Yücel İPEK

Bahçebaşı köyü gençlerinden bir grup

BİBLİOGRAFYA

« TOHUM »

Aylık dergi, yıl 3, Sayı 19 Nisan 1965
Sahibi: İstanbul İmam Hatip Okulu me-
zunları cemiyeti adına Ahmet Semiz. Ya-
zı işleri müdürü: Nedim Uğur. İdare
müdürü: Ahmet Güneş. Havale adresi:
P. K. 962 İstanbul. Yıllık Abonesi 12 T.L.
İmam, Öğretmen ve Öğrencilere 10 T. L.
Dizilip basıldığı yer Çınar Matbaası.

19 aydan beri aralıksız neşriyatına
devam eden Tohum Dergisi «Fikre, san'a-
ta önem veren ve ruha hitab eden bir
hususiyet taşımaktadır. Maddi ve ma-
nevi ferahatlarla her türlü güçlüğün ye-
nilerek kaliteli bir şekilde neşrolunması-
na çalışılan dergi, aynı zamanda içtimai
dâvâlarımıza da eğilmektedir. O, Hakiki
İmam - Hatiplilik ruhunun müslüman
Türk halkına sevimli bir hediyesidir.
Dergide Anadolunun ve Anadoluluğun
temiz ruhlu haykırışı dile gelmektedir.

Tohum'un elimizde bulunan ve oku-
yucularımıza tanıtımını yapacağımız 19
sayısı hakikaten dolgun bir mündericat-
la neşredilmiş bulunmaktadır. Remzi
Oğuz Arık'ın «Köy Kadını» Dr. Asaf Ata-
seven'in «Din ve ilim» Zekai Konrapa-
nın «Endülüs tarihine kısa bir bakış»
Necip Fazıl Kısakürek'in Mehmetçik»
Prof. Muhammed Hamiddulahın «Namaz
Niçin Arapçadır», Ord. Prof. İsmail H.
Ertaylan'ın «XV. asırda yazı sanatı»
isimli yazıları gerçekten yetkili kalemler-
in elinden çıkmış bulunan ve okunması
gereken nitelikte yazılardır. Dr. Necîâ
Pekolcay'ın «İstanbul kütüphanelerinde
bulunan İslâmi eserlerin tetkiki mesele-
si» isimli kısacık makalesinde önemli bir
konuya el atılmaktadır. Ayrıca Edebiyat,
musiki, tiyatro, aktüalite... konuların
da doyurucu yazıların yer aldığı dergi-
de ruha hitap eden güzel şiirlere de ras-
lamaktayız.

Derginin parolası «Hak'ka kulluk,
halka hizmettir. Burada Türklüğün
Allaha inanmışlığıyla kesbettiği üstün
vasıflar ifadesini buluyor.

Mecmuanın genel durumu hakkında
bu kadirlik malûmat verdikten sonra,

büyük önem taşıyan, Necip Fazıl ve
Remzi Oğuz'un makalelerine de değinmek
istiyoruz. «Mehmetçik» adını taşıyan ma-
kalesinde Necip Fazıl: «Allah indinde ha-
lis kahramanlara mahsus, dinde ve mil-
letinde fanilik, namsızlık ve nişansızlık
sıfatlarıyla de, şan ve şerefine ancak
feza dolusu meleklerin törenleştirebile-
ceği ve hasis dünya ifadelerinin asla va-
ramıyacağı bir makama sahip.» ifadesiyle
Mehmetçik'i tam manasiyle karakteri-
ze ettikten sonra onun zaferini şöyle ta-
rif ediyor:

«Bu haliyle onu zafer arabasına bin-
dirmek gerekseydi, eline kamçı diye yul-
durumu vermek, arabasına at diye kasır-
gayı koşmak başına da taç diye en par-
lak yıldızı oturtmak icab ederdi...»

İslâmiyetin doğuşuyla bir meta ol-
maktan kurtulup alledeki hakiki hüviye-
tini elde eden kadın, zamanımızda, dini
nimetlerden nasiplenmemiş mahutlar
tarafından istismar konusu olmaktadır.
İşte bu içtimai ve insani dâvâ «TOHUM»
un büyük bir titizlikle eğildiği ana mese-
lelerdendir. Bu cümleden olarak mer-
hum Remzi Oğuz Arık'ın bugün bile ta-
zeliğini ehemmiyetini muhafaza eden
«Köy kadını» isimli yazı serisi dergide tef-
rika edilmektedir. Remzi Oğuz Türk ka-
dınına şöyle dile getiriyor:

«...Dünkü imparatorluk devri Ana-
dolusunun yerli bir iktisat tekniğinin
mayasını var eden: Küçük tezgâhı, çık-
rağı, iği, kirmeni ile köy kadını olmuştur.
Bugün de Türkiye iktisadının temeli olan
ziraatta en esaslı unsur olarak karşımıza
yine o çıkıyor... Bütün bir milletin en
bâkir ihtiyat kuvveti olan köy kadını
acaba bu gün nasıl görülmektedir. Mil-
let hayatında ona ayrılan yer nedir? sı-
fırdan daha aşağı bir rakkam!.. sıfırdan
daha aşağı... Çünkü köy kadını hesaba
girmiyen kuvvettir.»

Bu güzel dergiyi bütün okuyucuları-
mıza hararetle tavsiye ederiz.

Yaşar ŞENGÜN

BİR BROŞÜR MÜNASEBETİYLE:

«KUBAÇI SANATI»

Musa RAMAZAN

Kubaçimski Umeltsçi — Mahaçkale 1963. Dağıstan Cumhuriyeti Güzel Sanatlar Müzesi Kubaçi Kombinatu Güzel Sanat İşleri. Boyut: 11X15, Sahife: 28. İçinde: Kubaçi köyüne, Kubaçi sanatçıları ve eserlerine ait 16 fotoğraf ve yazıları ihtiva eden broşür, bir albüm şeklidir.

Malûm olduğu üzere Sovyet Rusya, her alanda olduğu gibi, ilim ve sanat alanında da, kendi rejimi hesabına azami derecede istismar ve propogandadan geri kalmamaktadır. Bu broşürde de Kubaçi sanatçılarının 1939 New York, 1958 Bruxel, 1960 Sovyetler Birliği... sergileri gibi milletlerarası yarışmalarda en büyük dereceleri almış olmaları, sovyet rejiminin bir başarısı olarak gösterilmek istenmektedir.

Broşürde: «Sovyetler Birliği zamanında, Kuzey Kafkasyanın diğer bölgelelerinde olduğu gibi, Kubaçi'de de her bakımdan yükselme görülmüştür. Meselâ bu köyde lise, hastane, radyo istasyonu şubesi, elektrik santrali, kültür ve spor kulübü, ekmek fırını, dükkânlar v.s. mevcuttur. Köylüler arasında ilim doktorları, yüksek tahsilli fen adamları vardır. Köy, gün geçtikçe modernize olmaktadır...

Bu köy özellikle kuyumculukla iştiغال ettiği için, Sovyet rejimi zamanında büyük ve modern bir kombinat inşa edilmiş olup, burada 400 sanatçı çalışmaktadır... Bu kombinat, Sovyetler Birliğinin en büyük sanat müesseselerinden biridir.

Burada yapılan işler: yemek takımları, çay takımları, yazıhane için kırtasiye eşyası, şarap-likör takımları, kuyumculuğa ait bilezik, kolye, yüzük v.s. kor, nişler, halıcılık... v.s....» denilmektedir

Oysa, Kubaçi sanat eserleri (çelik ve

fildişi üzerine altın kakma işleri, silah yapımı, kuyumculuk, halıcılık (v.s.) ötedenberi dünya müzelerinde mevcuttur. (Bu hususta bilgi için bak.: Dağıstan ve Dağıstanlılar s. 46 Şerafettin Erel, 1961 - İstanbul). Nitekim, bu broşürde de «Bu köyde 18 inci asırdan kalma, taştan yapılmış kaleler mevcuttur. Kubaçi, çok eskidenberi metalurji ve güzel sanatları bakımında nmeşhurdur. Bu köy kuyumculukta, yalnız Rusya'ya değil, bütün dünyaya ün salmıştır» denilmek suretiyle, bu gerçek kısmen itiraf ediliyor.

Kuzey Kafkasya, Rusların tasallutuna uğramadan önce, her alanda olduğu gibi, ilim ve sanat alanında da dünyanın en ileri ülkelerinden biri idi. Bu ülkenin insanları arasında sosyal adalet, her alanda ileriye gitme gayreti ve kolektif çalışma düzeni, en güzel şekliyle ve ananevi olarak mevcuttur. Onların zekâ, kabiliyet ve çalışkanlık gibi meziyetleri soylarından gelmektedir. Binaenaleyh, böyle bir milletin ilim ve sanat alanında da yükselmemesi için hiçbir sebep yoktu. Ne var ki, asırlar boyu sürüp gelen hürriyet mücadeleleri esnasında kan ve ateş içinde kalan yurtlarında Kuzey Kafkasyalılar, dünya milletleri arasında müstesna bir yer işgal eden tarih ve medeniyetlerini ortaya çıkarmak imkânını bulamadılar.

Sovyet rejimi ise, Kuzey Kafkasyalıları medeniyette değil ileri götürmek; bilâkis, onların milli kültür ve medeniyetlerini baltalamıştır.

Şurası muhakkaktır ki, Sovyet rejimi, esir halkları eritmek için ne kadar gayret ve emek sarfederse etsin, hiç bir zaman kat'i sonuç alamıyacaktır. Burarlarda yetişen sanatçıların büyük bir ekseriyeti bütün baskı ve kontrollere rağmen eserlerinde endirekt dahi olsa ken-

MUHTELİF HABERLER

M. ZİHNİ HIZAL ANILDI

4. Nisan 1965 pazar günü, Ankara Türk Ocağı tarafından tertibedilen bir törenle Merhum büyüğümüz M. Zihni Hızal anılmıştır.

Türk Ocağı Nikâh salonuna doldu-
ran bir kalebalığın dikkat ve heyecanla
takibettiği bu anma gününde merhu-
mun hayatı, şahsiyeti, mefkûresi, fikri
ve mefkûrevî çalışmaları ve eserleri ü-
zerine konuşmalar yapılmış, şiirler okun-
muş ve hatıralar nakledilmiştir.

Ank. Türk Ocağı başkanı sayın Gök-
türk Mehmet Uytun'un idare ettiği an-
ma gününde:

Kadircan Kafa, merhumu komü-
nizmle mücadele yönünden anlattı. Mük-
teakibi M. Akif İmân hayatı, şahsiyeti,
fikri ve mefkûrevî çalışmaları üzerine
konuşarak mahalelerinden parçalar o-
kudu, eserleri hakkında malûmat verdi.

Bundan sonra Yılmaz Nevruz M.
Zihni Hızal'ın mefkûresinden ve Kuzey
Kafkasya'nın ve diğer esir milletlerin
kurtuluşu yolundaki azimli çalışmaların-
dan bahsederek merhumun Kuzey Kaf-
kasya Millî İdealine gördüğü büyük
hizmetleri dile getirdi. Daha sonra sı-
rasıyla:

— Mustafa Vekilli, hatıralarını an-
lattı.

— Sayın Yusuf Baksan'ın Malatya'dan
gönderdiği ve toplantıya katılma-
maktan duyduğu üzüntüyü belirten tel-
raf okundu.

— Galip Erdem hatıralarını ve Zihni
Beğin insan şahsiyetini ifade ederek, şun-
ları söyledi: «Yazdığı gibi, söylediği gibi
olanlara çok ihtiyacımız vardır. İşte Zih-
ni Beğ yazdığı gibi, söylediği gibi olma,
sını bilien ender bir kıymettir.»

— Merhum'un akrabalarından Mah-

di millî duyuş ve düşüncilerini yansıta-
yorlar. Nettekim Kübaç'lı sanatçılar da
eserlerinde büyük bir titizlikle «millî
kalmaya» ve «Şimali Kafkasyalı ruhunu
tebarüz ettirmeye» çalışıyorlar. Bu açık
gerçek, internasyonal sergilerde objektif
gözetimler ve münekkittler tarafından

terem Ahmet Hatî Beğ teccstürlerini dile
getiren bir konuşma yaptı.

— M. Zihni Hızal'ın babası sayın Re-
fik Beğ'in Düzce'den gönderdiği (Ahmet
Hatî Bey vasıtasıyla) mesaj okundu.

— Türk Ocakları Merkez müdürü
Lütfi İkiz, hemdesini, mahrem-i esrarı ve
sadık fikir ve dâvâ arkadaşı olan mer-
humu kaybetmekle duyduğu derin ele-
mi belirtti.

— Eyyub Sabri Canbolat hatıralarını
nakletti.

— Bu arada İstanbul'dan Öğretmen
Kâzım Taymaz'ın gönderdiği ve toplan-
tırıya gelemediklerinden dolayı duyduğu
üzüntüyü ifade eden telgraf okundu.

— Rafet Körüklü şiir okudu.

— Yavuz Bülent Bakiler de hatıraları-
nı naklederek merhumun kendisine
yazdığı ve çok büyük değer verdiği bir
mektubunu okudu ve «Unuttuğumuz in-
sanlara adlı şiirini takdim etti.

— Ayhan İnal şiir okudu.

Böylece 2 buçuk saat süren anma
günü tam bir mükemmeliyet içerisinde
cereyan etti ve merhum M. Zihni Hızal
ve mefkûresi bir kere daha dile geldi.

Birleşik Kafkasya dergisi kadirçinas
Türk Ocağı idarecilerine yürekten te-
şekkürlerini sunar. G. Mehmet ÖZDEN

— KAYIPLAR —

Teccstürle öğrendiğimize göre, Düzce
Kafkas Türkleri Yardım Derneği başka-
nı Rıza Devrim beklenmedik bir yaşta,
21. 1. 1965 perşembe günü vefat etmiştir.
1914'de Düzce'nin İstilli (Kazoko Hable)
köyünde dünyaya gelen merhum Adige
urucuun Besleney kabilesine mensup
olup babası Hatip İbrahim Bey 7 yaşı-
nda iken K. Kafkasyadan hicretle Türki-
ye'ye gelmişti. Diğer taraftan Rıza Dev-

rimde ve dile getirilmektedir.

Buradan çıkaracağımız netice şu-
dur: Kremlin hükümetleri iki yirmi yıl-
dan beri esir milletleri ırıtma ve sovyet-
leştirme yolundaki gayretlerinde daima
menfi sonuç elde etmişler ve izafi (zâ-
latif) olmaktan ileri gidememişlerdir.

... Baki 2. s
... maki 21.
... Merhum'a
... ni eder, saldı
... Yardım Derneği
... meş buş sağlı

Haydi

OOK AC

BERGİMİZ

Bir haberle Kuzey
derinden, bağma
mar Haritaye Veki
e İdealinin azimli
hazır ve devlet
WATın Paris'te ve
tutanında engin,
Merhum Cenab İ
ler, bütün Kuzey K
başgınlık dileriz. O
hazır hal tercem
naktır.

NECMUAMIZI

aynı milliyetper
mar ÇELİK'in bab
dığını derin bir e
meş buluyoruz. D
yinde dünyaya gel
BİR ZİYA ÇELİK

rim, Bolu il genel meclisi âzası bulunmakta idi.

Merhum'a Allah'tan mağfiret temenni eder; ailesine, Düzce Kafkas Türkleri Yardım Derneği'ne ve bütün hemşehrileri-mize baş sağlığı ve sabır dileriz.

Haydar Bammat

ÇOK ACI BİR KAYIP

DERGİMİZ baskıda iken aldığımız bir haberle Kuzey Kafkasyalı milli önderlerden, bağımsızlık devrinin unutulmaz Hariciye Vekili, Kuzey Kafkasya Milli İdealinin azimkâr müdafii, değerli muharrir ve devlet adamı **HAYDAR BAMMAT**'ın Paris'te vefat ettiğini haber aldık. Üzüntümüz engin, kayıbımız büyüktür. Merhuma Cenab Hak'tan mağfiretler diler, bütün Kuzey Kafkasyalılara sabır ve başsağlığı dileriz. Önümüzdeki sayıda merhumun hal tercemesi mufassalan verilecektir.

MECMUAMIZIN yazı heyetinden kıymetli milliyetperver arkadaşımız Osman ÇELİK'in babaları'nı kaybetmiş ol, doğunu derin bir elem içerisinde öğrenmiş bulunuyoruz. Dinar'ın YAPAĞILI köyünde dünyaya gelmiş olan merhum YUSUF ZİYA ÇELİK Adigelerin ŞAPSUG

kabilesinden olup HAHURAT sülâlesindendi ve çevresinde çok sevilir ve sayılırdı. Merhum'a Allah'tan rahmet niyaz ederken elemli ailesine ve değerli arkadaşımız Osman Çelik'e baş sağlığı ve sabırlar temennisiyle büyük acılarını paylaşıyoruz.

DERNEK HABERLERİ

İSTANBUL KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ

RÂNA ERKUT İDARE HEYETİNE SEÇİLDİ — Kafkas Kültür Derneği idare heyeti üyesi Tarık Binat görevinden istifa ettiğinden, boşalan dernek üyeliğine Râna ERKUT hanım seçilmiştir. Hemşehriler ve bilhassa gençler arasında büyük bir saygı ve sevgi gören Râna ERKUT hanımın Kafkas Kültür Derneği idare heyetine girmesi derin memnuniyeti mucibolmuştur. Kendilerine başarılar dileriz.

TÜZÜK TADİLÂTI — Kafkas Kültür Derneği yeni idare heyeti, öteden beri üyeler arasında şikâyeti mucip olan dernek tüzüğünde tadilat yapılması için teşebbüse geçmiştir. Bir çok yenilikler gereceği söylenen yeni tüzük tasarısı hazırlanmakta olup, Haziran ayı içerisinde yapılması düşünülen fevkalâde genel kurul toplantısına sunulacak ve yeni tüzüğün müzakeresi yapılacaktır.

İstanbul Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği'nin senelik mutad kongresi 21. Mart 1965 Pazar günü derneğin (Babıâli Caddesi, Sıhhiye AP, No: 19 Çağaloğlu) adresindeki lokalinde yapılmıştır. Kadircan Kafi'nin idaresinde cereyan eden kongrede yeni idare heyetine aşağıdaki üyeler seçilmişlerdir:

M. Rasih Savaş (başkan), Dr. Murad Dikmen (2. başkan), Zeki Özder (2. başkan), Yılmaz Nevruz (sekreter), Hafız Özkan (veznedar), Abdullah Saraç (muhasip), Musa Ramazan (üye), Mustafa Beştoy (üye), Mehmet Korkmaz (üye) ve Mehmet Baykal (üye).

Birleşik Kafkasya dergisi, K. Kafkas Türk kültür ve yardım Dedneği yeni idare heyetine başarılarla dolu bir faaliyet yılı temenni eder.

OKUYUCULARIMIZIN DİKKATİNE!

«Birleşik Kafkasya» dergisi bu sayısı ile birlikte bir yılını tamamlamış bulunmaktadır. Şimdiye kadar olan yayınımların etkârı umumîye nezdinde husûle getirdiği yankıları ve dergimizin gördüğü yakın alâkayı bundan sonraki sayımızda okuyucularımıza, örnekler vererek takdim edeceğiz. Ancak şu kadarını ifade edelim ki, netice kelimenin tam manâsıyla mütâbettir.

Diğer taraftan bu sayı ile birlikte birinci yıla ait abone müddetleri de sona ermiş bulunmaktadır.

Sayın okuyucularımızın ikinci yıla ait abonelerini de bir an önce yenileyeceklerini ümit etmekteyiz. Bu arada, yaz aylarının kültür faaliyetleri bakımından durgun bir mevsim olduğunu göz önünde tutarak dergimiz idaresi, abonelerin yenilenmesi hususunda şöyle bir yol takip etmeyi kararlaştırmıştır:

İkinci yıla ait ve 1 Ağustos 1965 tarihinde yayınlanacak olan «Birleşik Kafkasya Dergisi» nin BEŞİNCİ sayısı bütün abonelerimize 12 TL. karşılığında ödemeli olarak gönderilecektir. Bunun 10 TL. si

bir yıllık abone bedeli, 2 TL. si de Posta ve havale masrafıdır.

Bu arada şu hususu bilhassa belirtmek isteriz: Abonesini yenilemek isteyen okuyucularımız 1 Ağustos 1965 tarihine kadar mektup yazmak suretiyle bizi durumdan haberdar ederlerse, adreslerine «abone bedelli» ödemeli mecmua gönderilmeyecektir.

Muhterem okuyucularımızın:

1. Bu yazımızı okuduktan sonra ihmal etmeden ikinci yıla ait abone bedellerini (B. Kafkasya — P. K. 34 Fatih/İstanbul) adresine göndermek;

2. Tanıdıkları kimselerin mecmuamıza abone olmalarını tavsiye ve temin etmek;

3. Şimdiye kadar abone olupta dergilerini muntazam alamayanlar olmuşsa mektup yazarak idaremizi haberdar kılmak;

4. Keza adres değişikliklerini de dergimiz idaresine mektupla bildirmek suretiyle bize yardımcı olmalarını rica ederiz.

BİRLEŞİK KAFKASYA

ÖNEMLİ NOT :

1. Bazı abonelerimiz havalelerini gönderirlerken adreslerini yazmayı unutmaktadır;

2. Bazı abonelerimizin de adresleri kifayetsiz olduğu için dergileri posta tarafından lade edilmektedir;

3. Bir kısım abonelerimiz ise adresleri değiştiği halde, bunlar yeni adreslerini bildirmeyi ihmal etmektedirler;

Bütün bu gibi hallerde elimizde olmayarak bazı abonelerimizin dergilerini kendilerine ulaştıramamak zorunda kal-

maktayız.

Bu durumda olan abonelerimizin, durumlarından idaremizi haberdar etmelerini ehemmiyetle rica ederiz.

— İDARE —

Düzeltilme :

1. 15 inci sahifedeki Kuzey Kafkasya başlıklı yazımızın 2 inci paragrafındaki (1910) tarihi; (1920) olacaktır.

2. Keza 16 inci sahifenin 3 üncü paragrafındaki (1915) tarihi, (1959) olacaktır; düzeltir, yazarından ve okuyucularımızdan özür dileriz.

BİRLEŞİK KAFKASYA

Sahibi: Yılmaz NEVRUZ.

Yazı İşleri Müdürü: Mustafa BEŞTOY.

Adres: Fatih, P.K. 34 — İstanbul.

Redaksiyon Komitesi: Zeki ATILGAN, Sefer E. BERZEG, Güşan BOĞATIR, Asım BORAN, Osman ÇELİK, Bekir DEMİREL, Rezzan DİNCER, Niyazi GÜNEY, A. Hazer HIZAL, G. Mehmet ÖZDEN, Kenan SAH, Şerafettin SEVİNÇ, Seyfi ŞAHİN, Türkay TÜLEŞ, Ramazan YAĞIZ, Hasan YEDİÇ.